

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ
FAKULTETAS
EUROPOS INSTITUTAS**

Sigita Danilevičienė

**SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS SKATINIMO PRIEMONIŲ
ĮGYVENDINIMAS LIETUVOS ĮMONĖSE**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas

Prof. dr. Leonas Žitkus

KAUNAS, 2016

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ
FAKULTETAS
EUROPOS INSTITUTAS**

**SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS SKATINIMO PRIEMONIŲ
ĮGYVENDINIMAS LIETUVOS ĮMONĖSE**

Baigiamasis magistro projektas
Europos integracijos studijos (kodas 621N12003)

Vadovas

Prof. dr. Leonas Žitkus

Recenzentas

Doc. dr. Rasa Daugėlienė

Projektą atliko

Sigita Danilevičienė

2016-05-18

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
EUROPOS INSTITUTAS

(Fakultetas)

Sigita Danilevičienė

(Studento vardas, pavardė)

Europos integracijos studijos, 621N12003

(Studijų programos pavadinimas, kodas)

„Socialinės atsakomybės skatinimo priemonių įgyvendinimas Lietuvos įmonėse“

AKADEMINIO SAŽINGUMO DEKLARACIJA

20 16 m.   gegužės   18 d.
Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Sigitos Danilevičienės**, baigiamasis projektas tema „Socialinės atsakomybės skatinimo priemonių įgyvendinimas Lietuvos įmonėse“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

_____

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

_____

(parašas)

Danilevičienė, Sigita. *Promotional Tools for the Corporate Social Responsibility Implementation in Lithuanian Enterprises: Master's thesis in European Integration Studies/ Supervisor Assoc. Prof. Dr. Leonas Žitkus. The Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.*

Research area and field: Social sciences, International business.

Key words: corporate social responsibility, sustainable development, Global Compact, European Union.

Kaunas, 2016. 89 p.

SUMMARY

Corporate social responsibility (CSR) is considered an important part of global discussions about the European Union, globalization, competitiveness and sustainable development. The consequences of globalization affect not only environment but society as well. Moreover, the consequences of globalization to society, environment and the state became so big that development of corporate social responsibility is gaining more and more importance. For this reason, the EU encourages enterprises to take social responsibility, develop sustainable business, invest into the implementation of social initiatives and perform and develop good practice of social initiatives. Special attention is given to the before mentioned areas because the implementation of social responsibility is an important element that allow to ensure the growth of knowledge-based, competitive and dynamic economy.

The policy of CSR in Lithuania is encouraged by the EU, because membership in the EU obliges to promote the expansion of sustainable and socially responsible business and stimulate business inclusion into the development of the society. Actuality of CSR in Lithuania is growing as enterprises more often try to master the ideas of responsible business, adapt good practices and principles of CSR. Gradually implemented CSR related policy benefits not only enterprise complying with CSR policy but society and the state as well. The promotion of the measures of social responsibility contributes to the raising awareness of CSR in the state. However, to develop social responsibility of enterprises and promote business based on the CSR principles it is necessary to create favorable environment. Ensuring that social responsibility won't be just declarative it is necessary to implement CSR principles and set them in enterprises by using various measures. For this reason, final project analyzes scientific and practical issue such as are measures of CSR promotion adapted and evaluated sufficiently in Lithuania?

The aim of the final project is to identify possible measures of promotion and prevalence of social responsibility of enterprises in Lithuania. To do that, the following tasks were set: 1. To highlight positive and negative aspects and difficulties of social responsibility in applying its principles in practice. 2. To classify measures of promotion of social responsibility in the EU. 3. To identify application trends of the measures promoting the development of social responsibility in Lithuanian

enterprises. Final project was based on the analysis of scientific literature and secondary sources as well as comparative and documents analysis of the development of social responsibility of enterprises.

The final project is comprised of three parts. The first part analyzes theoretical aspects of social responsibility of enterprises. After the performance of scientific literature, different CSR interpretations and clarification of its definition is revealed as well as composition of CRS including the aspect of interested groups. The second part is based on the presentation of measures and initiatives promoting the development of CSR including the identification of policy and legislation and performance of empirical analysis. The third part underlies the methodology of empirical analysis and empirical analysis itself is performed in order to identify possible measures promoting CSR and their application tendencies in Lithuanian enterprises. Finally, results of current CSR situation and recommendations are given.

TURINYS

ĮVADAS	10
1. TEORINIAI ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS ASPEKTAI.....	13
1.1. Įmonių socialinės atsakomybės koncepcija	13
1.2. Įmonių socialinės atsakomybės taikymo sritys ir principai	17
1.3. Įmonių socialinės atsakomybės teigiami ir neigiami aspektai.....	22
2. ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS SKATINIMO PRIEMONĖS EUROPOS SAJUNGOJE	
29	
2.1. Europos Sąjungos iniciatyvos ĮSA srityje	29
2.2. Socialinės atsakomybės rėmimo priemonės nacionaliniu lygmeniu.....	33
2.3. Įmonių socialinės atsakomybės standartai.....	44
3. ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS SKATINIMO PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO	
TYRIMAS.....	49
3.1. Tyrimo metodai.....	49
3.2. Įmonių socialinės atsakomybės skatinimo priemonių analizė.....	52
3.3. Tyrimo apibendrinimas ir rekomendacijos.....	75
IŠVADOS	78
LITERATŪROS SĄRAŠAS	82
PRIEDAI.....	90

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Įmonių socialinės atsakomybės samprata	13
2 lentelė. Įmonių socialinės atsakomybės samprata instituciniu lygmeniu.....	15
3 lentelė. Nacionalinio atsakingo verslo apdovanojimo nugalėtojai	36
4 lentelė. ĮSA 2016–2020 metų veiksmų plano tikslai ir uždaviniai	40
5 lentelė. ISO 26000 sritys ir nauda	46
6 lentelė. ĮSA tarptautiniai standartai.....	46
7 lentelė. LAVA narių sąrašas	53
8 lentelė. Rekomendacijos ĮSA įgyvendinimo skatinimui Lietuvoje	57
9 lentelė. Didžiausios Lietuvos bendrovės, teikiančios ĮSA ataskaitas, 2010-2011 m.....	64
10 lentelė. ĮSA sąvokos žiniasklaidoje plėtra, 2010-2011 m.	65
11 lentelė. Lyčių pasiskirstymas didžiausių viešai kotiruojamų aukščiausiose sprendimų priėmimo organuose (valdybose, tarybose), proc.	66

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Socialinės atsakomybės lygmenys.....	16
2 pav. Pagrindinės suinteresuotųjų grupės	18
3 pav. ĮSA sritys pagal 3E modelį	19
4 pav. ĮSA principų ir darnaus vystymosi veiksnių ryšys	19
5 pav. ĮSA teikiama nauda.....	23
6 pav. Europiniu instituciniu lygmeniu įgyvendinamų iniciatyvų ĮSA srityje sąrašas	30
7 pav. ĮSA principai pagal pasaulinį susitarimą	31
8 pav. Ženklas „Baltoji banga“	43
9 pav. Loginė tyrimo struktūra	50
10 pav. Lietuvoje išduotų vadybos sertifikatų skaičius 2007 m.	56
11 pav. Ištekliai, ĮSA įgyvendinimo palengvinimui Lietuvoje	58
12 pav. Vertinimo kategorijos ir rodikliai	61
13 pav. Lietuvos korupcijos suvokimo indekso pokytis 2012-2015 m.	67
14 pav. Lietuvos nacionalinio socialinės atsakomybės indekso pokytis 2007-2013 m.	70
15 pav. Socialiai atsakingo verslo padėtis Lietuvoje visuomenės požiūriu, proc.	70
16 pav. Visuomenės suinteresuotumas bei informuotumas socialiai atsakingo verslo klausimais, proc.	71
17 pav. Didžiausia verslo daroma neigiama įtaka Lietuvoje.....	71
18 pav. Pagrindinės priežastys, lemiančios šalies atotrūkį ir ribotą pažangą ĮSA principų taikyme.....	73

SANTRUMPOS

COSME (angl. Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises) – Įmonių konkurencingumo ir mažų bei vidutinių įmonių programa
EBPO – Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
ES – Europos Sąjunga
GRI (angl. Global Reporting Initiative) – pasaulinė atskaitingumo iniciatyva
ISO (angl. International Standards Organization) - Tarptautinė standartizacijos organizacija
ĮSA – įmonių socialinė atsakomybė
JTO – Jungtinių Tautų organizacija
JTVP – Jungtinių Tautų vystymo programa
LAVA – Lietuvos atsakingo verslo asociacija
MVĮ – mažosios ir vidutinės įmonės
NAVA – nacionalinis atsakingo verslo apdovanojimas
SADM – Socialinė apsaugos ir darbo ministerija
SAI – socialiai atsakingas investavimas
SAV – socialiai atsakingas verslas
SVV - smulkus ir vidutinis verslas
TDO – tarptautinė darbo organizacija

ĮVADAS

Temos aktualumas. Įmonių socialinės atsakomybės (toliau - ĮSA) sąvokos gimimu laikomas XX amžius, kuomet buvo pradėta kalbėti apie tai, kaip įmonės galėtų prisidėti prie darnaus vystymosi. Buvo pradėtos plėtoti idėjos, jog verslas, kaip socialinis darinys, visuomenės dalis, privalo prisiimti atitinkamas atsakomybes prieš visuomenę. Įmonių socialinės atsakomybės sąvoka plačiau pradėta naudoti nuo 1960 metų. Apibrėžimų, apibūdinančių ĮSA, galima rasti labai daug ir įvairių. Skirtingose šalyse dominuoja savitas supratimas apie tai, kas yra ĮSA. Vienose šalyse ji siejama su darbuotojų teisių puoselėjimu darbo vietoje, lygių ir saugių darbo sąlygų sudarymu, mokymosi visą gyvenimą propagavimu, o taip pat verslo dalyvavimo bendruomenės iniciatyvose. Kitose šalyse ĮSA labiau siejama su aplinkosauga ar stambių socialinių iniciatyvų rėmimu. Taigi, nėra bendrai sutariama, kas yra įmonių socialinė atsakomybė, koku mastu ją privalu prisiimti bei koks grįžtamasis ryšys dėl to pasireiškia visuomenei ir pačioms įmonėms.

Įmonių socialinė atsakomybė kiekvienais metais tampa vis svarbesnė dėl sparčiai didėjančių prekių ir paslaugų paklausos sukeltos didesnės neigiamos įtakos aplinkai bei visuomenei. Sparčiai didėjant vartojškumui siekiama jį patenkinti, o tai lemia vis didesnę gamtos išteklių išnaudojimą, o tuo tarpu pašaliniai gamybos produktai išskiriami į aplinką. Šie globalizacijos padariniai daro žalą ne tik aplinkai, bet ir visuomenei. Poveikis visuomenei, gamtai bei valstybei apskritai tapo toks didelis, jog įmonių socialinės atsakomybės vystymasis įgauna vis didesnę pagreitį.

Įmonių socialinė atsakomybė laikoma svarbia pasaulinių ir ES diskusijų apie globalizaciją, konkurencingumą ir darnų vystymąsi dalimi. ĮSA prisideda prie įmonių vertės didinimo tam tikrais aspektais (padeda sumažinti išlaidas, pritraukti daugiau investicijų, veiksmingiau spręsti restruktūrizavimo klausimus, pritraukti ir išlaikyti geriausius darbuotojus). Nuoseklus ĮSA skatinimas gali padėti išspręsti šalies problemas tokias, kaip aplinkos užterštumas, emigracija, šalies įvaizdžio formavimas.

Europos Sąjunga skatina įmones prisiimti socialinę atsakomybę, vystyti darnų verslą, investuoti į socialinių iniciatyvų diegimą ir įgyvendinimą, vykdyti ir plėtoti pažangią socialinių iniciatyvų praktiką. Ypatingas dėmesys kreipiamas į minėtas sritis, nes socialinės atsakomybės įgyvendinimas yra svarbus veiksnys, galintis užtikrinti žiniomis grįstos, konkurencingos ir dinamiškos ekonomikos augimą ne tik šalyje ar Europoje, bet ir visame pasaulyje. Įmonių socialinė atsakomybė yra šiandienos būtinybė.

Socialinė atsakomybė yra naudinga ne tik verslui, bet ir jo aplinkai, o tai lemia vis didėjančią socialiai atsakingų įmonių skaičių Lietuvoje. Remdamasi pasaulio ir Europos verslo pavyzdžiu, Lietuva vis dažniau mėgina įsisavinti atsakingo verslo idėjas, perima vakarų pasaulio gerąją praktiką ir pritaiko ją savo veikloje. Tačiau, kad būtų galima plėtoti įmonių socialinę atsakomybę ir skatinti verslą, pagrįstą ĮSA principais, turi būti sukurta palanki aplinka. Tam daugiausiai įtakos turi ĮSA

įgyvendinimo ir skatinimo politika. Siekiant, kad socialinė atsakomybė nebūtų vien tik deklaratyvaus pobūdžio, būtinas ĮSA principų įgyvendinimas ir įtvirtinimas įmonėse pasitelkiant įvairias priemones. Darbe yra sprendžiama mokslinė bei praktinė problema: ar pakankamai taikomos ir vertinamos ĮSA skatinimo priemonės Lietuvos mastu?

Tyrimo tikslas – nustatyti galimas įmonių socialinės atsakomybės skatinimo priemones bei jų paplitimą Lietuvos įmonėse.

Tyrimo objektas – įmonių socialinė atsakomybė.

Tyrimo dalykas – įmonių socialinės atsakomybės skatinimo priemonės ir jų paplitimas Lietuvos įmonėse.

Uždaviniai:

1. Išryškinti teigiamus ir neigiamus įmonių socialinės atsakomybės aspektus bei sunkumus diegiant jos principus praktikoje.
2. Susisteminti įmonių socialinės atsakomybės skatinimo priemones Europos Sąjungoje.
3. Nustatyti įmonių socialinės atsakomybės plėtrą skatinančių priemonių taikymo tendencijas Lietuvos įmonėse.

Tyrimo metodika. Siekiant įgyvendinti darbe užsibrėžtą tikslą ir iškeltus uždavinius, pasitelkta teoriniais bei analitiniais tyrimo metodais ir priemonėmis:

- mokslinės literatūros bei antrinių šaltinių analizė, kurios pagrindu siekiama atskleisti ĮSA teorinę koncepciją, diegimo principus, rėmimo ir skatinimo priemones.
- įmonių socialinės atsakomybės skatinimo priemonių įgyvendinimo lyginamoji ir dokumentų analizė: parengiama tyrimo metodika, analizuojamos ir susistemintos ĮSA skatinimo priemonės Lietuvoje, esminiai veiksniai ir rodikliai.

Empirinio tyrimo metodikos pagrindimas: pateikiama tyrimo metodika, apimanti tokius aspektus kaip tyrimo loginė struktūra, tikslas, uždaviniai.

Darbo struktūra. Darbas susideda iš trijų dalių. Pirmoje darbo dalyje nagrinėjami teoriniai įmonių socialinės atsakomybės aspektai, analizuojant sampratą. Atlikus mokslinės literatūros analizę, atskleidžiamos skirtingos ĮSA reiškinių interpretacijos ir išgryninama ĮSA sąvoka bei įvardijamos ĮSA sudedamos dalys, apimant suinteresuotų grupių aspektą. Taip pat nustatyti būdingiausi teigiami ir neigiami bruožai. Antrojoje darbo dalyje orientuojamasi į ĮSA įgyvendinimą skatinančias priemones bei iniciatyvas Europos Sąjungos ir Lietuvos mastu, apimant politinės ir teisinės bazės identifikavimą. Trečiojoje dalyje pagrindžiama empirinio tyrimo metodologija, atliekamas empirinis tyrimas, siekiant nustatyti galimas socialinės atsakomybės įgyvendinimą skatinančias priemones bei jų taikymo tendencijas Lietuvos įmonėse. Atlikus analizę, pateikiami apibendrinti esamos ĮSA situacijos rezultatai bei rekomendacijos.

Pagrindiniai teoriniai darbo rezultatai:

- išgryninta ĮSA sąvoka ir apibrėžtos ĮSA įgyvendinimo sritys;
- išryškinti teigiami ir neigiami ĮSA bruožai bei atskleista ĮSA nauda įmonėms;
- atlikta Europos Sąjungoje taikomų ĮSA skatinančių priemonių analizė.

Pagrindiniai praktiniai darbo rezultatai:

- nustatyta socialinės atsakomybės įgyvendinimo Lietuvos įmonėse situacija šalies lygmeniu;
- išanalizuotos ĮSA skatinimo priemonės bei atskleista jų kitimo tendencija 2007-2015 m;
- pateiktos rekomendacijos ĮSA įgyvendinimo skatinimui ir vystymui.

1. TEORINIAI ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS ASPEKTAI

Įmonių socialinės atsakomybė šiuolaikinėje visuomenėje suprantama kaip įmonių ideologija, politika ir praktika, kuomet įmonės laikosi įstatymų, tarptautinių susitarimų ir sutartų elgsenos normų, į savo veiklą savanoriškai įtraukia socialinius, aplinkosaugos ir skaidraus verslo principus. Šioje darbo dalyje analizuojama įmonių socialinės atsakomybės koncepcija, išryškinami pagrindiniai teigiami ir neigiami socialiai atsakingo verslo aspektai bei įmonių socialinės atsakomybės taikymo principai.

1.1. Įmonių socialinės atsakomybės koncepcija

Mokslinėje literatūroje įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) apibrėžimų yra daug ir labai įvairių. Supratimas apie socialinę atsakomybę nuolat kito. Pasak autorės Bagdonienės (2010) socialinės atsakomybės sampratos šaknys yra gilios ir jos siekia jau beveik šimtmetį, tačiau iki šiol ĮSA įtakos ir vertės organizacijoms suvokimas buvo gana siauras ir prieštaringas, o samprata nėra iki galo išgryninta ir visuotinai priimtina.

Nors įmonių socialinės atsakomybės sąvoka pirmą kartą pavartota 1930 m., iki šiol ji neturi vieningo apibrėžimo. Įvairiuose literatūros šaltiniuose ĮSA traktuojama skirtingai. Dažniausiai pasitaikančios sąvokos: *socialiai atsakingas verslas*, *įmonių socialinė atsakomybė*, *kompanijos socialinė atsakomybė*, *korporacinė socialinė atsakomybė*, *korporacijų socialinė atsakomybė*, *korporatyvinė socialinė atsakomybė*, *firmų socialinė atsakomybė*. Šios sąvokos yra vakarų šalių ĮSA (angl. „Corporate Social Responsibility“) sinoniminiai vertiniai. Nors ĮSA sąvoka siejasi su terminu „atsakomybė“, tačiau iškyla nemažai klausimų dėl šio žodžio prasmės, nes ekspertai ir naudotojai jį supranta vienaip, o visuomenė – kitaip.

Todėl toliau paanalizuosiu, kaip skirtingai Lietuvos ir užsienio autoriai pateikia ĮSA sampratas ir pabrėžia jos aspektus (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Įmonių socialinės atsakomybės samprata

Metai	Autorius	Apibūdinimas
1988	Federick W., Davis K., Post J.	Sprendimai ir veiksmai, paremti motyvais, kurie aukščiau verslo įmonės ekonominių ir techninių interesų. (Baltrušaitis, 2015)
1997	Russo M.V, Fouts P.A.,	Kalbant apie įmonių socialinę atsakomybę, akcentuojamas aplinkosauginis aspektas – tai įmonės požiūris į gamtosaugą, kuris turi įtakos įmonės konkurencingumui rinkoje ir jos finansiniams rezultatams. (Jocas, 2014)
1999	Carroll A.	Organizacijos socialinė atsakomybė apima ekonominius, teisinius, etinius ir filantropinius visuomenės lūkesčius, tam tikru momentu nukreiptus į organizaciją.
2001	McWilliams A., Siegel D.	Papildomi įmonės veiksmai visuomenės labui, ne tik tiesioginis įmonės akcininkų interesų vykdymas ir įstatyminės bazės laikymasis.
2001	Gillis T., Spring N.	Verslo valdymas, kuris atitinka ar net viršija etinius, teisinius, komercinius ir viešuosius visuomenės lūkesčius, susijusius su verslu. (Baltrušaitis, 2015)
2003	Pruskus V.	Socialinė atsakomybė reiškia tai, jog organizacija turėtų būti atsakinga už kiekvieną savo veiksmą, paveikiantį žmones, jų bendruomenes ar aplinką. Neigiama verslo įtaka žmonėms ir visuomenei turi būti pripažįstama, o padaryta žala atlyginama.

Metai	Autorius	Apibūdinimas
2004	Štreimikienė D., Vasiljevienė N.	Socialinę atsakomybę apibūdina kaip visų veiklos subjektų pasirengimą priimti atsakomybę už savo veiklos pasekmes. (Gižienė ir kiti, 2011).
2006	Gruževskis B. ir kt.	Įmonių socialinė atsakomybė – tai savanoriškas verslo įmonių pastangos įtraukti socialines ir aplinkosaugos problemas į bendras veiklas ir ryšius su suinteresuotomis šalimis. (Jocas, 2014)
2007	Jučius V.	Dažniausiai su ĮSA siejamos įmonių pastangos laikytis tam tikrų socialinių charakteristikų ar nuostatų gamybos procesuose (įskaitant jos rezultatus). Socialiai atsakingomis įvardijamos tos organizacijos, kurios laikosi aukštesnių gamtos saugos reikalavimų perdirbdamos atliekas, mažina aplinkos taršą, taiko pažangius žmonių išteklių valdymo metodus ergonomikos, motyvavimo, kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo srityse, bendradarbiauja su vietos organizacijomis, įskaitant socialinius jų tikslus. (Jocas, 2014)
2007	Ruževičius J., Serafinas D.	Socialiai atsakinga įmonė turi laikytis darnaus vystymosi principų, kurie skirstomi į keturias grupes: žmogaus teisių, darbuotojų teisių, aplinkos apsaugos bei kovos su korupcija. (Gižienė ir kiti, 2011).
2007	Kleinaitė I.	Įmonių socialinė atsakomybė yra darnaus vystymosi principų praktinis taikymas savo veikloje.
2008	Clegg, S. R., Bailey J. R.	Socialiai atsakingos įmonės turi siekti pelno, tačiau tai jos turi daryti etiškai ir dorai, atsižvelgdamos į visuomenės poreikius. (Jocas, 2014)
2008	Vaitiekūnienė D.	Lietuvoje įmonių socialinė atsakomybė suvokiama kaip tam tikri saviti sąmoningai pasirinkti politiniai, teisiniai, etiniai santykiai tarp verslo organizacijos ir visuomenės. Tai yra verslo įmonės pasirengimas atsakyti už savo veiklą, sugebėjimas atlikti pareigas ir esant tam tikrai situacijai tenkinti visuomenės lūkesčius. Socialiai atsakinga įmonė turėtų būti atsakinga už kiekvieną veiklą, kuri paveikia žmones, jų bendruomenes ir aplinką. (Jocas, 2014)
2008	Grundey D.	Įmonių socialinė atsakomybė yra savanoriškas, įstatymų nenulemtas verslo organizacijų įsipareigojimas visose savo veiklos srityse atsižvelgti ir derinti savo interesus su vartotojų, darbuotojų, visų akcininkų, aplinkos, savo bendruomenės ir kitų susijusių asmenų interesais. (Jocas, 2014)
2008	Čiegis R. ir kt.	Tai įmonių ideologija, politika ir praktika, atspindinti tokią įmonių elgseną, kai jos į savo veiklą savanoriškai įtraukia socialinius ir aplinkosauginius klausimus bei santykiuose su visais suinteresuotais visuomenės, verslo ir valdžios atstovais vadovaujasi pagarbos žmogui, visuomenei ir gamtai vertybiniais principais. (Bagdonienė ir Paulavičienė, 2010)
2009	Bernatonytė D. ir kt.	Socialiai atsakingas verslas yra įmonės indėlis į darnią plėtrą, t.y. ekonomikos augimą, socialinį vystymąsi ir aplinkosaugą.
2010	Gineitienė D., Žiogelytė L.	Įmonių socialinė atsakomybė traktuojama kaip įsipareigojimas, kuris dera su įmonės vertybių sistema, veiklos politika, vadovų moralinėmis nuostatomis, apimantis socialiai atsakingą, etišką įmonės valdymą, efektyvų išteklių naudojimą, pažangias technologijas, gamtos saugos reikalavimų, įmonės darbuotojų, klientų ir visuomenės interesų paisymą, aukšto lygio vartojimo kultūrą ir socialiai atsakingą investavimą.
2013	Išoraitė M.	Įmonių socialinė atsakomybė – terminas, apimantis aplinkosauginių ir socialinių principų savanorišką įtraukimą į įmonių vidinius procesus ir santykius su visuomene.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis lentelėje nurodytais autoriais/šaltiniais.

Mokslinių publikacijų analizė rodo, jog vyrauja skirtingas autorių požiūris į ĮSA ir šių sąvokų gausa atspindi termino neapibrėžtumą. Sąvokose minima aplinkosauga, savanorystė, visuomenės gerovė. Vieni autoriai teigia, jog būtina orientuotis į visuomenės gerovę nepriklausomai nuo naudos, o kiti atvirkščiai - socialinę atsakomybę sieja su naudos, pelno gavimu. Kai kurie autoriai (Pruskus, Štreimikienė, Vasiljevienė) akcentuoja ĮSA kaip atsakingą veiklą nedarant žalos nei visuomenei, nei aplinkai, ir sutinka, jog būtina priimti atsakomybę už savo veiklos pasekmes bei atlyginti padarytą

žalą. Kiti du lietuvių autoriai Ruževičius ir Serafinas (2007) tiksliai atskleidė pagrindinius ĮSA principus (t.y. žmogaus teisių, darbuotojų teisių, aplinkos apsaugos bei kovos su korupcija), kurie naudojami iki šiol pasauliniu mastu. Vėlesnių metų autorių mintys papildė ĮSA sampratą, bet iš esmės jos nekeičia.

Socialinės atsakomybės idėjos plėtojimui vis daugiau dėmesio pastaruoju metu skiria ne vien tik mokslininkai, bet ir įmonių vadovai, teisinės ir politinės sistemų atstovai, žiniasklaida profesinių sąjungų lyderiai, nevyriausybinės organizacijos ir kiti visuomenės nariai. Reikia pažymėti, jog skirtingos institucijos taip pat akcentuoja skirtingus šio reiškinio aspektus (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Įmonių socialinės atsakomybės samprata instituciniu lygmeniu

Metai	Šaltinis	Apibūdinimas
1999	JTO Pasaulinis susitarimas (Pasaulio darnios Plėtros verslo taryba, 2010)	Ilgalaikis verslo išsipareigojimas etiškai elgtis ir vykdant ekonominę plėtrą prisidėti prie darbuotojų ir jų šeimų gerovės, taip pat vietinės bendruomenės ir apskritai visuomenės gyvenimo lygio tobulinimo. ¹
2005	Tarptautiniai prekybos rūmai	Savanoriško verslo išsipareigojimas savo veiklą vykdyti atsakingai. (Baltrušaitis, 2015).
2007	Pasaulio Bankas	Savanoriškos verslo įmonių pastangos įtraukti socialines ir aplinkos problemas į jų bendras veiklas ir ryšius su suinteresuotomis šalimis. ²
2010	„Nacionalinė įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009-2013 metų programa“ (LR Vyriausybė)	Įmonių ir organizacijų politika bei praktika, kai jos, laikydamosi įstatymų, tarptautinių susitarimų ir sutartų elgsenos normų, į savo veiklos vidinius procesus ir išorinius santykius savanoriškai integruoja socialinius, aplinkosaugos bei skaidraus verslo principus ir, kartu su visuomeniniais ir valstybinio sektoriaus partneriais, dalyvauja ieškant novatoriškų sprendimų sisteminiams socialiniams, aplinkosauginiams ir platesnėms ekonominės gerovės problemoms. ³
2011	ES komunikatas Atnaujinta „2011–2014 m. ES įmonių socialinės atsakomybės strategija“ (Europos Komisija)	Komisija ĮSA naujai apibrėžia kaip įmonių atsakomybę už jų poveikį visuomenei. Ši atsakomybė neatsiejama nuo galiojančių teisės aktų laikymosi ir socialinių partnerių kolektyvinių sutarčių. Kad galėtų visiškai prisiimti socialinę atsakomybę, įmonės turėtų būti įdiegusios aplinkosaugos, etinių, žmogaus teisių ir vartotojų aspektų integravimo į verslo veiklą ir pagrindinę strategiją, glaudžiai bendradarbiaujant su suinteresuotaisiais subjektais, procedūras. ⁴
2012	„Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programa“ (LR Vyriausybė)	Atsakingas verslas, įmonių socialinė atsakomybė – esminė darnios plėtros (darnaus vystymosi) sąlyga. Socialinės atsakomybės įgyvendinimą turi užtikrinti sklandžiai ir efektyviai veikianti teisėsaugos sistema, užkertanti kelią korupcijai ir su ja susijusiems padariniais. ⁵
2014	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2014)	Įmonės atsakomybė už jos poveikį aplinkai ir visuomenei. Įmonės kartu su visuomeniniais ir valstybinio sektoriaus partneriais ieško novatoriškų sisteminių socialinių, aplinkosaugos ir platesnių ekonominės gerovės problemų sprendimų. ⁶
2014	Europos Komisija	Įmonių socialinė atsakomybė – tai kai užsiimdamos kasdienine verslo veikla bendrovės socialinėje ir aplinkos srityse savanoriškai siekia daugiau nei pagal teisės aktus nustatytų tikslų. ⁷
2015	Jungtinių tautų pramonės plėtros organizacija	Įmonių socialinė atsakomybė yra valdymo koncepcija, pagal kurią įmonės įtraukia socialinius ir aplinkosauginius klausimus į savo įmonių veiklą ir

¹ http://www.ekt.lt/wp-content/uploads/2013/01/EKT_Galimybiu_studija.pdf

² http://www3.lrs.lt/pls/ev/ev.disph?l1=1&l2=2&l3=3&l4=4&a_term=7942

³ <http://www.socmin.lt/download/7891/lrv%20nutarimas%20isa.pdf>

⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52011DC0681>

⁵ https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/planaimo_dokumentai/dok439761_1.DOC

⁶ <http://www.socmin.lt/lt/darbo-rinka-uzimtumas/imoniu-socialine-atsakomybe-isa/apie-imoniu-socialine-atsakomybe.html>

⁷ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=331&langId=lt>

Metai	Šaltinis	Apibūdinimas
	(UNIDO)	sąveikauja su suinteresuotosiomis šalimis. ĮSA yra paprastai suprantama kaip būdas, per kurį įmonė pasiekia ekonominių, aplinkosauginių ir socialinių uždavinių balansą, o tuo pačiu metu sprendžia akcininkų ir suinteresuotųjų šalių lūkesčius. ⁸

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis lentelėje nurodytais šaltiniais.

Įmonių socialinė atsakomybė yra svarbi pasaulinių ir ES diskusijų apie globalizaciją, konkurencingumą ir darnų vystymąsi dalis. Bėgant laikui keitėsi ĮSA sampratos raida, platesnę prasmę įgavo sąvokos apibrėžimas, socialinę atsakomybę vykdančio subjekto suvokimas, socialiai atsakingų veiksmų ir veiklos spektro aiškinimas. Iš pateiktų 2 lentelėje ĮSA apibūdinimų matyti, jog visi jie savo esme yra panašūs, minimos kelios dalyvių grupės: verslo dalyviai ir suinteresuotieji.

Formalūs subjektai (šiuo atveju Tarptautiniai prekybos rūmai, Pasaulio bankas, LR Vyriausybė, Europos komisija) oficialioje pozicijoje akcentuoja verslo subjektų savanoriškumo elementą socialinės atsakomybės srityje ir atitinkamų formalių taisyklių, susitarimų bei normų laikymąsi. Šių minėtų formalių subjektų pateikti socialinio verslo subjektų atsakingumo apibrėžimai leidžia daryti prielaidą, jog ĮSA yra išskirtinai savanoriška iniciatyva, kurios pagalba yra kuriama visuomenės gerovė veikiant virš minimalių, visiems privalomų, teisiškai reglamentuotų taisyklių.

Siekdamos išanalizuoti įmonių socialinę atsakomybės sampratą Lietuvoje autorės Potašinskaitė ir Draugelytė (2013) išskyrė keturis ĮSA lygmenis (pagal Carroll, 1991): *filantropinė, etinė, teisinė ir ekonominė atsakomybė* (žr. 1 pav.).

1 pav. Socialinės atsakomybės lygmenys (sudaryta autorės pagal Potašinskaitę ir Draugelytę, 2013)

Vis daugiau savo išteklių įmonės skiria socialinėms iniciatyvoms remti:

- Filantropinė atsakomybė nurodo filantropinę veiklą, skirtą visuomenei. Tai ne tik moralus, bet ir etiškas elgesys, kai įmonė šalia savo veiklos vykdo papildomas veiklas, tokias kaip

⁸ <http://www.unido.org/en/what-we-do/trade/csr/what-is-csr.html>

programos, remiančios visuomeninę gerovę, kuomet įmonės ištekliai skiriami menui, švietimui, bendruomenės gyvenimo lygio gerinimui. (Carroll, 1991).

- Etinė atsakomybė nurodo, kas yra teisinga ir sąžininga (Navickas ir Kontautienė, 2011), apima tuos standartus, normas, vertybes, kurių palaikymo iš įmonės tikisi suinteresuotosios grupės.

- Teisinė atsakomybė, užtikrinanti įstatymo laikymąsi ir „žaidimą pagal taisykles“. Sakoma, jog verslo organizacija jau savaime yra teisiškai apibrėžtas darinys, įsipareigojęs įstatymiškai.

- Ekonominė atsakomybė, užtikrinanti suinteresuotoms šalims pelną, darbuotojams gerą darbą, vartotojams kokybiškus produktus (Navickas ir Kontautienė, 2011). Pelnas yra pagrindinis kiekvienos įmonės pamatinis tikslas, koncentruojantis į pelno maksimizavimą, kuriant didesnę konkurencingumą.

Įmonių socialinė atsakomybė apima ne tik ekonominę atsakomybę, kuri pavaizduota kaip esminė ir visų atsakomybių pagrindas, tačiau ir teisinę, kurios reikalauja visuomenė, etinę, kurios tikimasi įmonės laikysis, bei filantropinę, kurios norima, kad laikytųsi. Visos šios atsakomybės labai glaudžiai susijusios ir jų turėtų būti laikomasi kaip visumos.

Akcentuotina, kad socialinės atsakomybės koncepcijos yra skirtingai suvokiamos privataus sektoriaus, vyriausybių ir pilietinės visuomenės organizacijų. Verslo organizacijoms svarbu užtikrinti gerą įmonių valdymą, darbo sąlygas, darbuotojų teises, mokymą ir švietimą. Vyriausybės turi užtikrinti, kad įmonės laikytųsi atitinkamų teisės aktų, o įmonių (kaip mokesčių mokėtojų) atsakomybė – užtikrinti, kad valstybė efektyviai veiktų (Šimanskienė ir Paužuolienė, 2015).

Apibendrinant galima teigti, kad nepaisant didėjančio susidomėjimo socialine atsakomybe, iki šiol ji įvairiai interpretuojama ir nėra vieno visuotinai pripažinto įmonių socialinės atsakomybės apibrėžimo. Visa tai yra dėl to, kad ĮSA yra plati sąvoka, apimanti produkto/paslaugos sukūrimo ciklą bei su juo susijusius socialinius, aplinkosauginius, finansinius, etinius aspektus ir daranti įtaką skirtingoms suinteresuotųjų grupėms. ĮSA sampratai ir sėkmingam jos įgyvendinimui didelę reikšmę turi taikymo sritys ir principai bei teikiama nauda, todėl toliau bus pateikiama šių veiksnių detalesnė analizė.

1.2. Įmonių socialinės atsakomybės taikymo sritys ir principai

Įmonių socialinė atsakomybė turi daug įvairių išraiškų ir taikymo sričių. Nuo ĮSA atsiradimo, įvairūs mokslininkai ir kiti šios srities specialistai savo publikacijose ĮSA skirsto į tam tikras grupes, lygmenis, sritis ir pan., siekdami kuo aiškiau išreikšti savo požiūrį.

Įmonės socialinės atsakomybės efektyvumas ir branda priklauso nuo to, koku lygmeniu įmonė vykdo ĮSA, kurios įvairiose įmonėse nėra vienodo lygmens. Tai priklauso nuo įmonės galimybių, turimų išteklių ir siekiamų tikslų, poreikio būti atsakingai.

Verslo socialinės atsakomybės idėja pirmiausia gimė moksliniame lygmenyje. Lietuvoje tik pastarajame dešimtmetyje jų svarbą suvokė įmonių vadovai, politikai, nevyriausybinių organizacijų atstovai bei pati visuomenė. Tema tapo plačiai minima žiniasklaidoje, valstybės institucijos skatina ir remia socialiai atsakingo verslo iniciatyvas, veikia socialiai atsakingas įmones vienijantys tinklai, pačios įmonės viešojoje erdvėje vis dažniau save pateikia kaip socialiai atsakingas. Dauguma autorių sutinka, kad socialinė atsakomybė, kaip reiškinys, atsirado dėl išryškėjusių pasaulinių klimatinų, ekonominių, technologinių bei socialinių pokyčių, privertusių žmoniją susimąstyti ne tik dėl vartojimo bei gyvensenos įpročių, bet ir dėl išlikimo (Garnienė, 2014).

Įmonių socialinė atsakomybė, kaip reiškinys, Lietuvoje oficialiai atsirado 2005 m., kuomet buvo įsteigtas Nacionalinis atsakingo verslo įmonių tinklas. Susivienijusios Lietuvos įmonės pasirašė Jungtinių Tautų (JT) Pasaulinio susitarimo pasižadėjimus laikytis atsakingo verslo principų. JT generalinis sekretorius K. Annanas pirmą kartą šį susitarimą pristatė Pasaulio ekonomikos forumo metu 1999 m. Jis pakvietė verslo lyderius jungtis prie iniciatyvos, kuri suvienijo veikti kartu verslo įmones bei organizacijas, Jungtinių Tautų organizaciją (JTO) ir pilietinę visuomenę, remiantis dešimčia universalių principų *žmogaus teisių, darbuotojų teisių, aplinkos apsaugos ir kovos su korupcija srityse*.

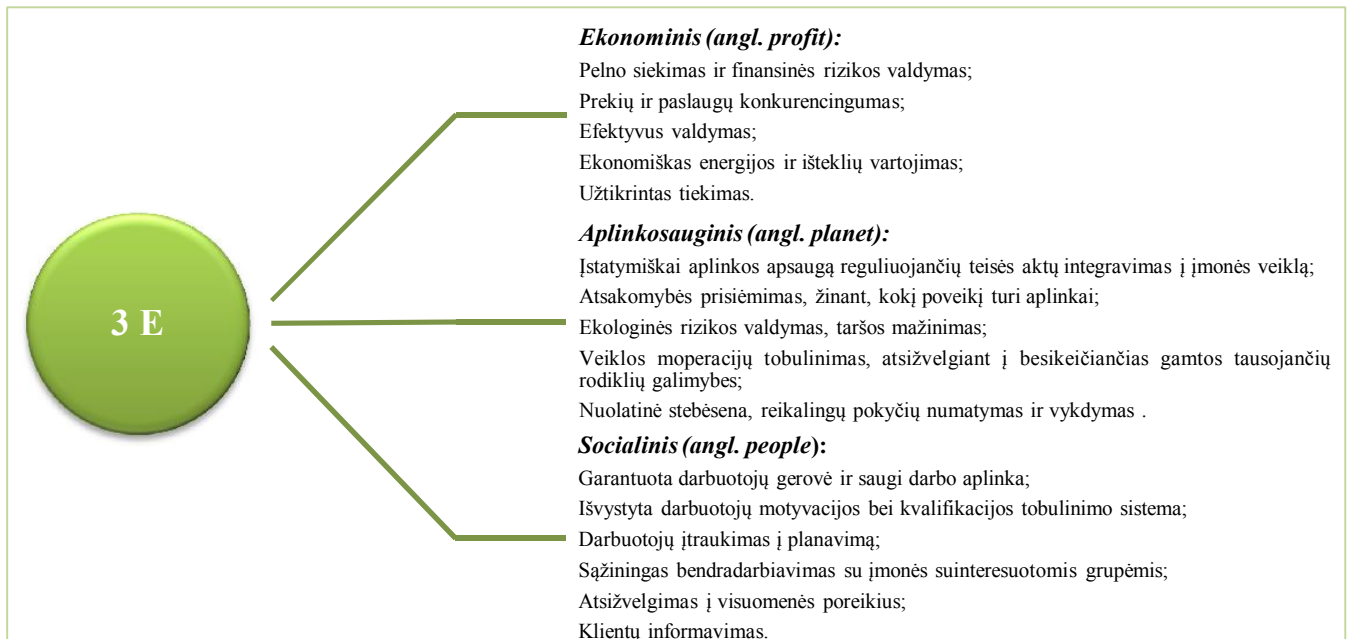
Autorius Dahlsrud (2008) išgrynino ĮSA būdingas penkias dimensijas: *suinteresuotosios šalys, socialinis, ekonominis, savanoriškumo ir aplinkos apsaugos aspektas*. ĮSA remiasi suinteresuotųjų šalių teorija (Freeman, 2004), kurioje teigiama, kad organizacija tampa socialiai atsakinga, kai ji bendrauja su visomis suinteresuotomis grupėmis (žr. 2 pav.), susijusiomis su įmonės veikla ir rezultatais bei patenkina visų suinteresuotų šalių interesus.

2 pav. Pagrindinės suinteresuotųjų grupės (sudaryta autorės)

Autoriai Vaitkevičius ir Stukaitė (2009) teigia, jog ĮSA remiasi aštuoniais požymiais: *nauda, etika ir moralė, gamtosauginių tikslų laikymasis, santykiai su visuomene, santykiai su suinteresuotomis grupėmis, atsakomybė, išsipareigojimas ir įvaizdis*. Pagal autorius, pateikti ĮSA požymiai rodo, kad

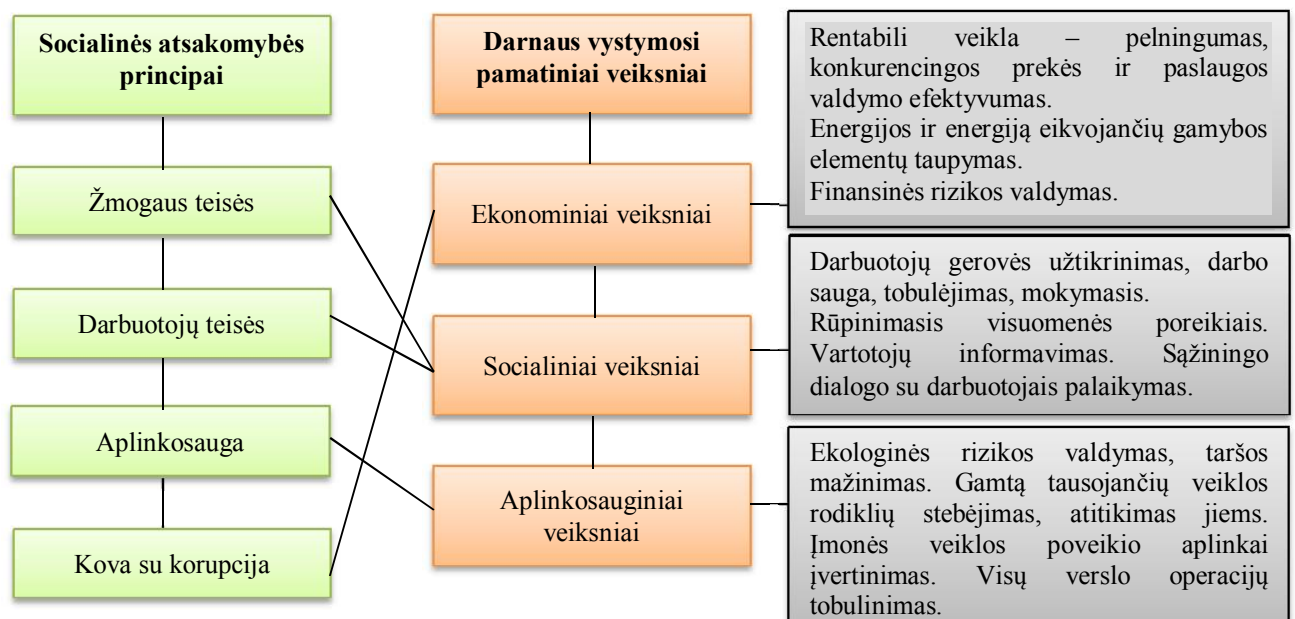
organizacijos veikla neapsiriboja vien tik pelno gavimu, o apima ir platesnes sritis kartu sukurdamą darnos principą. Įmonės, siekdamos atitikti ĮSA kriterijus ir subalansuoti savo veiklą, vadovaujasi tam tikromis taisyklėmis ir standartais (Išoraitė, 2013). Pagal mokslinėje literatūroje nurodomą „3E“ (angl. 3P) principą socialinės atsakomybės pagrindą sudaro trys pamatiniai elementai (žr. 3 pav.).

3 pav. ĮSA sritys pagal 3E modelį (sudaryta autorės, remiantis Išoraite, 2013)

Pateiktas modelis apima pagrindines sritis, kurių tarpusavyje tikslingai derinami elementai skatina prisiimti atsakomybę už savo veiksmus. Kiekviena ĮSA sritis skaidosi į dar mažesnes, plačiau apibrėžiančias tai sričiai būdingas veiklas, principus ar bruožus.

Pasak autorių Šimanskienės ir Paužuolienės (2015), socialinės atsakomybės principai atspindi pamatinius darnaus vystymosi veiksnius (žr. 4 pav.). Kiekvienas veiksnys plėtojamas, derinamas, o visi šie veiksniai turi būti vertinami vienodai.

4 pav. ĮSA principų ir darnaus vystymosi veiksmių ryšys (Šimanskienė ir Paužuolienė, 2015).

Taigi, šiuolaikiniame versle įmonės, norėdamos būti konkurencingomis, negali nekreipti dėmesio į socialinę atsakomybę. Socialinė atsakomybė yra darnaus vystymosi strategijos taikymas praktinėje įmonės veikloje, apimant ekonominius, socialinius ir aplinkosauginius veiksniai (Jocas, 2014). Šiandieninis verslas negali ignoruoti aplinkosauginių ir socialinių problemų, kadangi verslas yra šių problemų dalis, jis privalo tapti ir jų sprendimo dalimi. ĮSA lemiamą reikšmę turi dialogas su svarbiausiomis suinteresuotosiomis grupėmis. Pažymėtina, kad prisiimti socialinę atsakomybę naudinga pačioms įmonėms, nes tai leidžia joms tiksliau prognozuoti sparčiai kintančius visuomenės lūkesčius ir nustatyti veiklos sąlygas bei gauti iš to naudos. (Mauricienė, Paužuolienė, 2014).

ĮSA sričių detalizavimas nagrinėjamas ne tik mokslininkų darbuose, tačiau ir tarptautiniuose bei nacionaliniuose dokumentuose. Įmonės, siekiančios ĮSA įteisinti oficialiai, ypač didelės įmonės, gali remtis tarptautiniu mastu pripažintais patikimais principais ir gairėmis, t.y. atnaujintomis EBPO rekomendacijomis daugiašalėms įmonėms, dešimčia Jungtinių Tautų pasaulinio susitarimo principų, Socialinės atsakomybės gairių standartu ISO 26000, Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) trišale deklaracija dėl principų, susijusių su tarptautinio verslo įmonėmis ir socialine politika, ir JT verslo ir žmogaus teisių pagrindiniais principais.⁹

Europos Komisijos nuomone, įmonių socialinė atsakomybė apima įvairias sritis: strategijos „Europa 2020“, verslo ir žmogaus teisių, įmonių socialinės atsakomybės atskaitomybės, socialiai atsakingų viešųjų pirkimų.¹⁰ Prisiimdamos socialinę atsakomybę įmonės padeda siekti Europos Sąjungos sutarties tikslų, susijusių su tvaria plėtra ir labai konkurencinga socialinės rinkos ekonomika. Įmonių socialine atsakomybe pagrįsti pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos „Europa 2020“ tikslai, įskaitant 75 proc. 20–64 m. amžiaus gyventojų užimtumo tikslą.

Įgyvendinant ĮSA principus visos sritys yra vienodai svarbios. Siekiant tapti socialiai atsakinga įmone, būtinas integruotas šių sričių įtraukimas į įmonės veiklą. Toliau pateikiama, kokias sritis apima ĮSA pagal *ES įmonių socialinės atsakomybės strategiją 2011-2014 m.*¹¹:

- žmogaus teises, darbo ir užimtumo praktiką (pavyzdžiui, mokymą, įvairovę, lyčių lygybę, darbuotojų sveikatą ir gerovę),
- aplinkosaugos aspektus (pavyzdžiui, biologinę įvairovę, klimato kaitą, tausesnį išteklių naudojimą, gyvavimo ciklo analizę ir taršos prevenciją)
- įstatymų laikymąsi: kovą su kyšininkavimu ir korupcija.

Taip pat įtraukiama bendruomenės dalyvavimas ir plėtra, neįgaliųjų integracija, vartotojų interesai, įskaitant privatumą. Pripažįstama, kad svarbūs yra tokie esminiai klausimai, kaip socialinės atsakomybės ir atsakomybės už aplinką skatinimas tiekimo grandinėje ir nefinansinės informacijos

⁹ <http://www.socmin.lt/lt/darbo-rinka-uzimtumais/imoniu-socialine-atsakomybe-isa/apie-imoniu-socialine-atsakomybe.html>

¹⁰ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=331&langId=lt>

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52011DC0681>

atskleidimas. Komisija patvirtino komunikatą dėl ES politikos ir savanoriškos veiklos, ir jame pripažįsta, kad savanoriškas darbuotojų darbas yra tam tikra ĮSA išraiška.¹²

Įmonės, įgyvendindamos ĮSA, turėtų vadovautis socialinės atsakomybės principais¹³:

- **Atskaitomybė:** pripažinti atsakomybę už savo veiksmus bei sprendimus ir būti atsakingu prieš valdančias institucijas, suinteresuotas šalis ir visuomenę.
- **Skaidrumas:** pasiūlyti suinteresuotoms šalims – prienamam, aiškiam ir tiksliai būdu bei savalaikiai – pilną informaciją apie faktus, kurie gali juos paveikti.
- **Etiškas elgesys:** elgtis taip, kad tai atitiktų pripažintas teisingo elgesio normas tam tikrose situacijose ir derinant su tarptautinėmis elgesio normomis.
- **Dėmesys suinteresuotosioms šalims:** įsiklausyti ir atsižvelgti į asmenis ar organizacijas, kurios išreiškia susidomėjimą įmonės veikla.
- **Laikytis įstatymų:** minimalus požiūris būti socialiai atsakingu, tai pilnai atitikti tos šalies įstatymus, kurioje įmonė veikia.
- **Laikytis tarptautinių elgesio normų:** perimti nurodymus iš sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų, kurie taikomi socialinei atsakomybei, netgi jei jie nėra privalomi organizacijai.
- **Gerbti žmogaus teises:** pripažinti žmogaus teisių svarbą ir visuotinumą, rūpintis, kad įmonės veikla, tiesiogiai ar netiesiogiai, nepažeistų žmonių teisių ir ekonominės, socialinės ir gamtinės aplinkos, kuriai ji priklauso.

Socialinės atsakomybės principai įmonėse pasireiškia verslo procesuose, santykiyje su įvairiomis visuomenės grupėmis, per deklaruojamas vertybes. Šiuolaikinės įmonės savo socialinės atsakomybės iniciatyvas deklaruoja viešai. Kiekviena įmonė, priklausomai nuo ją veikiančių faktorių, deklaruoja skirtingas socialinės atsakomybės iniciatyvas. Vakarų šalių įmonės demonstruoja naujas socialiai atsakingo verslo iniciatyvas, savo veiklą grįsdamos aplinkosaugos, skaidrumo, personalo ugdymo ir kitais naujojo bendrabūvio kūrimo principais.

Lyginant užsienio šalių ir Lietuvos patirtį ĮSA sferoje, galima pastebėti svarbius skirtumus. Pagrindinis veiksnys, skatinantis užsienio verslininkų atsakingą požiūrį - vartotojų/visuomenės spaudimas. Analizuojant užsienio šalių įmonių patirtį įgyvendinant ĮSA idėjas, galima pabrėžti, jog ĮSA iniciatyvas įgyvendina įvairios įmonės, nepriklausomai nuo jų priklausomybės tam tikrai ūkio šakai, dydžio, kapitalo, veiklos pobūdžio. Galima pastebėti, jog atsakingo verslo veikla gali būti labai įvairi ir į ją gali įsitraukti skirtingi naudos gavėjai. Užsienio patirtis rodo, kad ĮSA iniciatyvų taikymas smulkiose ir vidutinėse įmonėse yra tiek pat svarbus kaip ir didelėse, tik gali skirtis veiksmų mastas (Česnyienė ir Neverkevič, 2009).

¹² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52011DC0681>.

¹³ <http://csr.baltic.lt/wp-content/uploads/2013/03/ISA-Gaires-valstybes-valdomoms-imonems.pdf>

Autorės Gudonienė ir Leipuvienė (2007) pamini kelias svarbiausias organizacijas, teikiančias daug dėmesio ĮSA vystymui: Jungtinės Tautos, Europos Sąjungos organizacijos, Pasaulio bankas, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija. Autorės pamini, jog daugelyje Europos sąjungos šalių ĮSA svarba didėja. Mažos ir vidutinės įmonės (MVI) sudaro Europos šalių ekonomikos pagrindą ir dažnai aktyviai veikia savo bendruomenėse. Jų atsakingas verslas – esamų pasiekimų tobulinimas ir geriausia praktika, teikianti naudos tiek joms, tiek suinteresuotiesiems asmenims.

Kadangi įmonių socialinė politika yra susijusi ne tik su įmonių vidiniais klausimais, bet ir visuomeniniais, todėl dažniausiai valdžios institucijos kuruoja šią veiklą. Valdžios institucijos skatina ir remia ĮSA veiklą. Jungtinės Karalystės vyriausybė teigia, kad privataus sektoriaus platesni komerciniai interesai reikalauja valdyti šio sektoriaus poveikį visuomenei ir aplinkai plačiausia prasme. Tai sąlygoja būtinumą užmegzti atitinkamą dialogą arba partnerystę su suinteresuotomis grupėmis: darbuotojais, klientais, investuotojais, tiekėjais ir bendruomenėmis. ĮSA tai daugiau nei teisiniai įsipareigojimai, apimantys savanorišką privataus sektoriaus įsitraukimą, atspindintį tam tikro verslo savybes ir prioritetus; daugiau nei sektorių ir vietiniai veiksniai.

Vadovaujantis 2010 m. sausio 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinta Nacionalinės įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009–2013 m. programa, buvo parengtas pavyzdinis įmonių, kurių valdyme dalyvauja valstybė, ĮSA strategijos ir ĮSA principų taikymo planas ir jo įgyvendinimo gairės. Pavyzdinio ĮSA taikymo plano ir jo įgyvendinimo gairių valstybės valdomoms įmonėms tikslas - sukurti būtinas sąlygas plėtoti įmonių socialinę atsakomybę valstybės valdomose įmonėse ir skatinti jas taikyti ĮSA principus savo veikloje.

ĮSA taikymo plano ir gairių paruošimas yra pagrįstas Švedijos, Danijos, Norvegijos, Nyderlandų, Jungtinės Karalystės ir kitų užsienio valstybių gerąja patirtimi. Užsienio valstybių patirtis rodo, kad būtent per valstybės kapitalo arba kitaip kontroliuojamas įmones, kurioms valstybė turi didesnę įtaką nei kitoms, gali būti parodomas pavyzdys kaip sėkmingai įgyvendinti ĮSA. Lietuvoje ši sritis dar nėra išvystyta, todėl ĮSA taikymo planas ir įgyvendinimo gairės buvo parengtos siekiant išplėtoti socialinės atsakomybės atskaitomybę bei sukurti būtinas sąlygas plėtoti socialinę atsakomybę valstybės įmonėse suteikiant metodines priemones ir kompetenciją valstybės įmonėms diegti ĮSA principus.¹⁴

1.3. Įmonių socialinės atsakomybės teigiami ir neigiami aspektai

Verslo aplinkoje, ypatingai smulkiojo ir vidutinio, vyrauja nuomonė, kad ĮSA yra brangus procesas, kuris neduoda realios naudos. Lietuvoje įmonės dažniausiai konkuruoja dėl kainų, kartais dėl kokybės, tačiau mažai dėl reputacijos ar socialinės atsakomybės. Tačiau keičiantis visuomenės požiūriui, įmonėms kalbėti apie socialinę atsakomybę tapo tarsi būtinu atributu.

---

¹⁴ <http://csr.baltic.lt/wp-content/uploads/2013/03/ISA-Gaires-valstybes-valdomoms-imonems.pdf>

Apie ĮSA yra susidariusios dvi skirtingos nuomonės: vieni vardija teigiamus jos bruožus, pagrindžiančius kodėl verta į įmonės veiklą integruoti ĮSA principus, o kiti neįžvelgia socialinės atsakomybės naudos įmonei. Daugelis autorių, nagrinėjančių įmonių socialinės atsakomybę, savo darbuose paliečia ĮSA naudos aspektą.

Pasak Paužuolienės (2010), nors įgyvendindama ĮSA principus įmonė praranda dalį pelno, tačiau tyrimai rodo, jog tokios įmonės labiau pritraukia ir išlaiko darbuotojus, teigiama ĮSA įtaka įmonės veiklai yra pastebima devynis kartus dažniau nei neigiama.

Nuosekliai įgyvendinama įmonių socialinės atsakomybės politika teikia naudą tiek įmonei, tiek jos darbuotojams, bendruomenei ir taip pat gamtai (žr. 5 pav.). Socialinės atsakomybės iniciatyvos įmonėse vis dažniau tampa puikia darbuotojų įsitraukimo didinimo, komandos formavimo ir stiprinimo priemone.

5 pav. ĮSA teikiama nauda (sudaryta autorės, remiantis <http://verslasatsakingai.lt/nauda-imonei/>)

ĮSA nauda yra vertinama kaip daugialypė, aktuali visoms suinteresuotųjų grupėms¹⁵:

- padeda mažinti išlaidas, taupiau naudojant išteklius;

¹⁵ <http://www.bme.vgtu.lt/index.php/bme/article/download/bme.2010.18/18>

- padeda pritraukti ir išlaikyti geriausius darbuotojus;
- padeda gerinti įmonės įvaizdį visuomenėje;
- leidžia kurti naujus produktus;
- lengviau atveria naujas rinkas;
- mažina teisinę riziką ir draudimo išlaidas;
- padeda užtikrinti geresnę gyvenimo kokybę.

Siekiant išlikti konkurencingoje rinkoje vis svarbesnis tampa strateginis požiūris į ĮSA. Tai gali būti naudinga įvairiais aspektais, pavyzdžiui: rizikos valdymo, sąnaudų mažinimo, galimybių gauti kapitalo, ryšių su klientais, žmogiškųjų išteklių valdymo, inovacinių gebėjimų.

Autorių Šimanskienės ir Paužuolienės (2010) atlikto tyrimo duomenimis nustatyta, kad ĮSA nauda yra įvairiapusė:

- Išlaikomi geriausi darbuotojai ir kyla jų motyvacija dirbti bei būti lojaliems organizacijai, darbuotojai jaučiasi saugiau organizacijoje;
- Padidėja ekonominis efektas, kadangi organizacijoms įdiegusioms ĮSA standartą ir principus atsiranda didesnės perspektyvos sulaukti finansinių pasiūlymų iš ekonomiškai stiprių organizacijų, kurios pačios nenaudoja (vaikų darbo, egzistuoja priverstinio darbo prevencijos, profesinės sveikatos ir saugos, darbuotojų organizacijų laisvės ir kolektyvinių derybų, diskriminavimo, nuobaudų praktikos, darbo valandų, atlyginimo už darbą ir vadybos sistemos reikalavimai, kovoja su korupcija) ir vertina kitas organizacijas besilaikančias šių principų. Kaip rodo praktika, investuotojai, bankininkai tokiomis įmonėmis yra linkę labiau pasitikėti, o tai suteikia šioms įmonėms geresnes galimybes gauti palankias jų verslo finansavimo sąlygas.
- Galimybė geriau patenkinti savo vartotojų poreikius tuo pačiu ir visuomenės, nes laikomasi aplinkosauginių reikalavimų;
- Suformuojamas geras įmonės vardas, savo firminio ženklo – patikimos įmonės reputacija, kuri palanki tiek savo darbuotojams, tiek visuomenei.

Remiantis autorių atlikto tyrimo duomenimis, įgyvendindamos ĮSA įmonės dažnai nesilaiko visų socialinės atsakomybės standarte numatytų principų, bet vis dėlto to siekia, nes suvokia, kad sąmoningas ĮSA principų įtraukimas į įmonės veiklą gali padėti sutvirtinti įmonės vadovų santykius su darbuotojais, užtikrinti jų lojalumą ir skatinti gerai atlikti savo darbą.

Pasak Jusčiaus ir Snieškos (2008) sparčiai kintančiame visuomenės raidos etape vartotojai įgyja vis daugiau galių daryti įtaką verslo organizacijoms. Nuolat modernėjant šiuolaikinėms informacinėms technologijoms ir nykstant skirtumams tarp gaminamų prekių, įmonėms sunku išsiskirti konkurencinėje rinkoje ir užtikrinti vartotojų lojalumą. Vartotojai įgyja vis didesnes palyginimo ir pasirinkimo galimybes pirkti produktus, paslaugas, rinktis pardavėjus ir pardavimo būdus. Vis labiau vartotojai netoleruoja prekių ir įmonių, kurios abejingos visuomenės socialinėms bei

gamtinėms problemoms. Todėl įmonės, jautriai reaguojančios į minėtas problemas, pelno vartotojų palankumą. Vartotojai tokią įmonę vertina palankiau, mieliau renkasi jos produktus, skatina kitus daryti tą patį, labiau tiki jos vykdoma veikla. Socialiai atsakingos įmonės turėtų etiškai ir teisiškai valdyti verslą, kur būtų tenkinami visuomenės lūkesčiai ir poreikiai (Mauricienė ir Paužuolienė, 2014). Vartotojus ir jų elgseną veikia *Halo efektas* (Kreng, Huang, 2011), kuomet vartotojas, susidaręs teigiamą nuomonę apie įmonę, pradeda ir kitus su įmone susijusius aspektus vertinti teigiamai. Daugelis atliktų tyrimų patvirtino, jog viešojo įvaizdžio ir reputacijos kūrimas per socialiai atsakingos organizacijos prizmę sąlygoja didesnius produkcijos pardavimo mastus.

Įmonė, tinkamai supažindinusi visuomenę su ĮSA įgyvendinimo principais savo veikloje bei pasiektais rezultatais, sumažina vartotojų dvejonę pačios įmonės atžvilgiu ir paskatina užtikrintumą. Tuo tikslu didėja vartotojo pasitenkinimas bei lojalumas ir taip pat gerėja įmonės įvaizdis.

Socialinė atsakomybė taip pat svarbi ir dėl vidinių organizacijos veiksmų, akcentuojant tai, jog socialiai atsakinga įmonė turi didesnes galimybes pritraukti ir išlaikyti kompetentingus darbuotojus, stiprina jų identitetą, suteikiant galimybę personalo nariams save tapatinti su socialiai atsakinga, teisingai besielgiančia organizacija. Darbo rinkoje augant konkurencijai tarp darbdavių, kvalifikuoti darbuotojai vis dažniau renkasi tas įmones, kurios visapusiškai rūpinasi savo darbuotojais. Pasak autorių Bagdonienės ir Paulavičienės (2010), socialiai atsakingi įsipareigojimai, pareiškimai bei socialinės atsakomybės sistemos ir jų įgyvendinimas padeda pritraukti naujų darbuotojų, skatina jų produktyvumą ir lojalumą. Tinkamai diegdamos įmonių socialinės atsakomybės principus savo veikloje įmonės pelno didesnę pasitikėjimą iš esamų darbuotojų pusės, o potencialiems darbuotojams sukuria patrauklaus darbdavio įvaizdį. Kadangi įmonės sėkmė labai priklauso nuo įmonėje dirbančių darbuotojų, jų tobulinimas ir darbo sąlygų gerinimas, padeda išlaikyti aukštos kvalifikacijos specialistus, bei sumažinti darbuotojų kaitą. Pasikeitė laikai, kai įmonė savo privalumu laikė laiku mokamą atlyginimą. Šiuo metu, kad priviliotų ir išlaikytų gerą darbuotoją bei pasiektų geresnių rezultatų, reikia kur kas daugiau. Todėl atsakingi darbdaviai siūlo savo darbuotojams papildomas socialines garantijas. Sveikas, gerai nusiteikęs darbuotojas įmonei kur kas yra naudingesnis, nei kuomet darbe patiriamas stresas, profesinės ligos ar sumažėjęs darbingumas, kuris tiesiogiai daro įtaką įmonės veiklos rezultatams. Visa tai labai svarbu įmonei siekiant pelno maksimizavimo.

Taigi, galima teigti, jog socialinis atsakingumas yra svarbus patikimumo garantas, padeda įmonei kurti geresnį įvaizdį visuomenėje, gelbsti konkurencinėje kovoje, tuo pačiu padeda pritraukti investicijų. Įgyvendinat ĮSA principus ir taupant išteklius bei energiją, vykdant įvairius aplinkosauginius projektus, utilizuojant atliekas, įmonės sutaupo dideles pinigų sumas, kurias vėliau gali investuoti kitur.

ES įmonių socialinės atsakomybės strategijoje 2011-2014 m. akcentuojama, jog įmonėms siekiant tapti konkurencingesnėmis vis svarbentis tampa strateginis požiūris į ĮSA. Tai gali būti

naudinga įvairiais aspektais – rizikos valdymo, sąnaudų mažinimo, galimybių gauti kapitalo, ryšių su klientais, žmoniškųjų išteklių valdymo, inovacinių gebėjimų¹⁶. Akcentuotina, kad ĮSA gali skatinti naujų rinkų ir ekonomikos augimo galimybių atsiradimą. Prisiimdamos socialinę atsakomybę įmonės gali sulaukti ilgalaikį darbuotojų, vartotojų ir piliečių pasitikėjimą, ir tai gali būti tvaraus verslo modelių pagrindas. Didesnis pasitikėjimas padeda sukurti aplinką, kurioje įmonės gali kurti inovacijas ir augti.

Taigi, visi aukščiau išvardinti teiginiai, kurie patvirtina ĮSA teikiamą naudą, ir dar daugelis kitų skatina įmones diegti socialiai atsakingo verslo koncepcijas. Tačiau visuomet šalia teigiamų išryškėja ir **neigiami šios iniciatyvos įgyvendinimo aspektai**, kurie užkerta kelią ĮSA plėtotei:

- Nobelio premijos laureato M.Friedman teigimu, ĮSA programos – tik „išteklių švaistymas“, o verslo socialinė atsakomybė turėtų būti pelno didinimas (Bagdonienė ir Paulavičienė, 2010). Įmonė turi orientuotis į tai, jog savo akcininkams ji turi uždirbti kuo daugiau pelno, o dalies pelno nukreipimas socialinei atsakomybei neleidžia to padaryti, nes dalies lėšų nukreipimas socialinėms reikmėms mažintų pelno maksimizavimo principo veiksmingumą;

- Socialinę atsakomybę galima įžvelgti visur (pavyzdžiui, įmonė įsigijusi mažiau kuro naudojančią automobilį gali teigti, kad taip ji prisideda prie gamtos išsaugojimo; dokumentų spausdinimas ant abiejų popieriaus lapų, taip pat gali būti traktuojamas kaip socialinė atsakomybė, nes taip siekiama išsaugoti medžius ir t.t.) Socialinė atsakomybė yra tarsi reklama, kuri papildomai nekainuoja (Šilėnas, 2008)¹⁷;

- Dalis verslininkų ir be socialinės atsakomybės šūkių savo pelną naudoja labdaringai, dalis naujais šūkais naudojami marketingo sumetimais, o dalis tiesiog atsiperka, socialinės atsakomybės reikalautojams sumokėdami kaip turto prievartautojams. Taip socialinės atsakomybės bumus nuvertina tikrą filantropiją, kadangi duodama tik dėl spaudimo, o ne dėl to, kad norima padaryti gerus darbus. Toks socialinės atsakomybės įgyvendinimas veikia priešingai ir mažina verslo efektyvumą (Šimašius, 2006)¹⁸;

- Nepakankamas atskaitomybės visuomenei lygis. Rinkos ekonomikos sistema gerai kontroliuoja ekonominius įmonės rodiklius, tačiau prastai – socialinį įsitraukimą į visuomenės reikalus. Kol visuomenė nesukurs įmonės tiesioginės atskaitomybės jai tvarkos, tol įmonė nedalyvaus socialiniuose veiksmuose, už kuriuos ji nesijaučia atsakinga;

- Įmonės vykdoma veikla ĮSA aspektu dažnu atveju negali būti pamatuota, nes iki šiol nėra vieningo vertinimo modelio;

---

¹⁶ <http://www.socmin.lt/download/7896/komunikatas%20isa%20lt.pdf>

¹⁷ http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2010~D_20100903_001647-28947/DS.005.0.08.ETD

¹⁸ Ten pat.

- Dažnai pamirštama, kad ĮSA teikiama nauda ne visada yra pastebima trumpuoju laikotarpiu, nes ĮSA yra investicija, kuri gali suteikti įmonei konkurencinį pranašumą tik ilguoju laikotarpiu;

- ĮSA iniciatyvių diegimas būdingesnis didelėms įmonėms, kurių Lietuvoje nėra labai daug. Smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) įmonės dažniai sumenkina savo poveikį aplinkai, bendruomenei, kitoms įmonėms. Tyrimai rodo, kad SVV įmonės socialinę atsakomybę vis dar sieja su labdara arba laiko viešųjų ryšių priemone, bet ne savo verslo strategijos dalimi. Tačiau užsienio patirtis įrodo, kad ĮSA iniciatyvų taikymas smulkiose ir vidutinėse įmonėse yra tiek pat svarbus kaip ir didelėse, tik gali skirtis veiksmų mastas (Česynienė ir Neverkevič, 2009).

Neigiamai ĮSA vertinančių asmenų nuomonė galėjo susidaryti ir dėl patirtos neigiamos praktikos (dėl netinkamai diegiamos ĮSA strategijos, netinkamai pasirinktų metodų ir pan.).

Įgyvendinant įmonių socialinę atsakomybę išskiriamos šios dažniausiai pasitaikančios klaidos:

- Ilgalaikės vizijos nebuvimas;
- Permainų būtinumo ir jų skalės nesuvokimas;
- Strateginio požiūrio nebuvimas;
- Paviršutiniškas požiūris į socialinę atsakomybę;
- Nesugebėjimas išsiklausyti ir išgirsti išorinę nuomonę;
- Naudojimas pasenusiomis vadybos kompetencijomis;
- Vieno šablono naudojimas skirtinguose vietiniuose kontekstuose;
- Netolygi ĮSA praktika tarp atskirų funkcijų;
- ĮSA „nuleidimas iš viršaus“ nedalyvaujant visiems įmonėms darbuotojams;
- Nesugebėjimas vertinti socialinę atsakomybę kaip inovaciją.¹⁹

Nuosekliai vadovaujantis įvairiomis metodinėmis priemonėmis, galima būtų ženkliai sumažinti neigiamos įtakos įmonės veiklai ir jos rezultatams.

Apžvelgus ĮSA teikiamą naudą, galima teigti, jog ji yra įvairiapusė, aktuali visoms suinteresuotųjų grupėms. Verslo įmonės šiandieniam pasaulyje norėdamos turėti konkurencinį pranašumą, negali nekreipti dėmesio į ĮSA. Galima daryti prielaidą, jog šiuolaikinių technologijų amžiuje per itin trumpą laiką socialinės atsakomybės principų nepaisantis verslas gali pakenkti savo reputacijai ir patirti prekės ženklo nuvertėjimą. Įgyvendindamos ĮSA principus įmonės prisiima atsakingo verslo idėjas, kurios atsispindi darant įtaką rinkai, sprendžiant socialines problemas, kuriant perspektyvų verslą bei didinant pelną. Tačiau reikia pažymėti, jog įmonės taip pat susiduria ir su tam tikromis problemomis – gauna tikėtiną pelną ne taip greitai, ĮSA reiškia papildomus išteklius ir priverstinę atskaitomybę.

---

¹⁹ http://www.ekt.lt/wp-content/uploads/2013/01/EKT_Pavyzdinis_planas.pdf

Apibendrinant mokslinę literatūrą, galima teigti, kad iki šiol nėra vieno visuotinai pripažinto įmonių socialinės atsakomybės apibrėžimo, nes ISA įvairiai interpretuojama ir yra įvardijama kaip nevienareikšmis ir daugiaaspektis reiškinys. Įmonių socialinė atsakomybė teoriškai suprantama, kaip įmonių ideologija, politika ir praktika, kai jos į savo veiklą savanoriškai įtraukia socialinius ir aplinkosaugos klausimus, kai įmonė vadovaujasi pagarbos žmogui, visuomenei ir gamtai vertybiniais principais. ISA teorijose minima savanorystė, aktualūs visuomenei klausimai, verslo ir suinteresuotųjų dalyvių grupės. ISA principų įgyvendinimui yra svarbūs socialiniai, aplinkosauginiai ir ekonominiai veiksniai. Įmonėms ISA yra svarbi dėl teigiamo poveikio jų įvaizdžiui, reputacijai bei išlikimo ilgalaikėje perspektyvoje. Stiprėjanti konkurencija, nuolat kintančios veiklos aplinkybės, riboti gamtos ištekliai verčia įmones nuolat peržiūrėti savo veiksmus. Socialiai atsakingos įmonės ne tik tausoja aplinką, visuomenę, gerina darbuotojų darbo sąlygas, bet ir gerina įmonės žinomumą, stiprina prekinį ženklą, nes jos patrauklesnės vartotojams, partneriams, klientams. Nors įmonėje naudinga įdiegti socialinę atsakomybę, tačiau šis procesas reikalauja didelių finansinių išteklių, priverstinę atskaitomybę ir yra imlus laikui. Tinkamai įgyvendinant socialinę atsakomybę, pasireiškia visapusiška nauda tiek socialiai atsakingos įmonės, tiek visuomenės atžvilgiu. Tokiu būdu užsimezga abipusiai naudingi ryšiai, kurie leidžia patenkinti abiejų šalių poreikius.

2. ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS SKATINIMO PRIEMONĖS EUROPOS SĄJUNGOJE

Globalizacijos procesai vis labiau veikia šiuolaikinį verslo pasaulį. Todėl ĮSA aktualumas palaipsniui auga, tuo tikslu didinant įmonių konkurencingumą ne tik Europos Sąjungos rinkoje, bet ir prisidedant prie visos Lietuvos darnaus vystymosi. Europos Sąjunga laikoma ĮSA skatinimo pradininke, nes ji vienintelė tarptautinė institucija, kuri ėmėsi iniciatyvos šioje srityje. Tačiau pastaruoju metu skiriasi įvairių šalių veiksmai ĮSA srityje ir vyrauja didžiuliai viešųjų politikų įgyvendinimo vietos lygmeniu skirtumai. ĮSA skatinimas yra sudėtingas, palaipsniui vykstantis darbas.

Šioje darbo dalyje analizuojamos praktiškai taikomos įmonių socialinės atsakomybės įgyvendinimą skatinančios priemonės tarptautiniu ir nacionaliniu mastu.

2.1. Europos Sąjungos iniciatyvos ĮSA srityje

Europos Sąjunga pasirinko darnios plėtros modelį ir yra tos nuomonės, kad ĮSA yra ideali tokios plėtros užtikrinimo priemonė. Įmonių socialinė atsakomybė apima įvairias sritis²⁰:

- strategijos „Europa 2020“ (ypač naujų įgūdžių ir darbo vietų, jaunimo, vietos vystymosi sritis),
- verslo ir žmogaus teisių,
- įmonių socialinės atsakomybės atskaitomybės,
- socialiai atsakingų viešųjų pirkimų.

Tvari ir atsakinga įmonių veikla svarbi ES vidaus rinkos erdvėje. Atsakingas verslas – toks verslas, kuris tausoja aplinką, gina žmogaus teises, laikosi etinių principų ir daug dėmesio skiria vartotojų teisių apsaugai. Vyrauja nuomonė, jog atsakingą verslą gali vykdyti tik stambios įmonės, turinčios pakankamai finansinių išteklių. Tačiau tiek mažos, tiek vidutinės įmonės gali ir turi rūpintis socialiniais, etiniais bei ekologiniais savo veiklos aspektais.²¹ ES vidaus rinkoje įgyvendinamos įvairios iniciatyvos (žr. 1 priedą), kurios padeda lengviau ir efektyviau tai pasiekti.

Europos Sąjungos politikai ĮSA apibrėžia kaip priemonę, didinančią Europos ekonomikos kokybę ir lygį, tačiau tik nedidelė dalis įmonių reguliariai atskleidžia nefinansinę informaciją, kurios kokybė ženkliai skiriasi, todėl investuotojams, akcininkams ir suinteresuotoms šalims sunku suprasti ir palyginti įmonių būklę ir veiklos rezultatus. Nors dalis valstybių narių yra priėmusios nacionalinės teisės aktus dėl nefinansinės informacijos viešimo, nacionaliniai reikalavimai skiriasi, o tai kelia problemų ES rinkoje veikiančioms bendrovėms ir investuotojams. (Žičkienė ir Kavaliauskienė, 2015).

²⁰ <http://www.desur.eu/wp-content/uploads/2013/02/GuideGoodPracticesandRecommendations.pdf>

²¹ <http://esrinka.lt/esrinka/lt/verslas/vystyti-atsakinga-versla/>

ES valstybės narės turi stengtis įtraukti į dvišalių investicijų sutartis, dėl kurių vyksta derybos su trečiosiomis šalimis, nuostatas dėl žmogaus teisių laikymosi ir užtikrinimo, įskaitant nuostatas dėl įmonių socialinės atsakomybės, suderintas su ES lygmeniu suderėtų susitarimų nuostatomis.²² Europos Komisija skatina bendroves laikytis sąžiningos užimtumo praktikos nepažeidžiant žmogaus teisių, ypač jei produktai atvežami iš ES nepriklausančių šalių. Toliau pateikiamas kai kurių plačiau pripažįstamų organizacijų Europoje bei kitose šalyse įgyvendintų iniciatyvų sąrašas (žr. 6 pav.).

<p>Europos kolektyvinio saugumo koalicija (ECCJ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skatina įmonių atsakomybę, tam tikslui suburdama įvairias pilietinės visuomenės nacionalines organizacijas (Europos NVO, profsąjungas, vartotojų teisių gynimo grupes ir mokslo įstaigas). ECCJ atstovauja daugiau kaip 250 organizacijų, veikiančių 15 Europos šalių (pavyzdžiui, „Oxfam“, „Greenpeace“, „Amnesty International“, „Friends of the Earth“). http://www.corporatejustice.org/?lang=es
<p>„Business in the Community“ (BITC)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tai daugiau kaip 700 D. Britanijos įmonių jungianti asociacija, turinti daugiau nei 20 metų darbo įgyvendinant socialinio pobūdžio veiksmus, patirtį. Ji teikia konsultacijas prekių ženklų stiprinimo klausimais, padeda ieškoti rėmėjų ir skiria apdovanojimus organizacijoms. http://www.bitc.org.uk/
<p>„CSR Europe“</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tai pelno nesiekianti organizacija, užsiimanti ĮSA skatinimu Europoje ir teikianti pagalbą savo nariams. Tai įstaiga, į kurią ĮSA klausimais gali kreiptis visos Europos įmonės. Organizacija atsako už suinteresuotųjų šalių dialogo plėtojimą ir iniciatyvų kūrimą (pavyzdžiui, ji inicijavo Europos įmonių kampaniją įmonių socialinės atsakomybės srityje, jos iniciatyva atsirado „Europos verslo visuomenėje akademija“). http://www.csreurope.org/
<p>„Business for Social Responsibility“</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tai nevyriausybinė organizacija, kuri, siekdama ĮSA integruoti į strateginius įmonių modelius ir tuo pačiu skatinti atskirų sektorių bendradarbiavimą, teikia su ĮSA susijusias paslaugas. Pagrindinė jos darbų kryptis – pasaulinės rinkos, o veiklos sritis – konsultavimas. Ji kuria darbo teisės aktų projektus, turi duomenų bazę, kurioje sukaupti daugiau nei 60 šalių statistiniai duomenys apie ĮSA įgyvendinimą tiekimo grandinėje, taip pat teikia konsultacijas ir atlieka tyrimus. http://www.bsr.org/
<p>„Eurosif“ (Europos socialinių investicijų forumas)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tai Europoje veikiantis tinklas, kurio misija – užtikrinti darnią visų Europos finansinių rinkų plėtrą. Šiuo metu „Eurosif“ darbe dalyvauja investuotojai, finansinių paslaugų teikėjai, mokslo įstaigos, mokslinių tyrimų organizacijos, profsąjungos ir NVO. Asociacija yra pelno nesiekianti organizacija. http://www.eurosif.org/
<p>Europos verslo etikos tarnyba (EBEN)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Šios tarnybos paskirtis – skatinti verslo etiką privačiame ir viešajame sektoriuje, NVO ir mokslinėje aplinkoje. Konkrečiau – tai pelno nesiekianti asociacija, kurios buveinė yra Nyderlanduose ir kurios tikslas – skatinti vertybėmis, etišku lyderišku ir įmonių socialine atsakomybe grindžiamą valdymą. Organizacija ragina rengti susitikimus, juos moderuoja, kviečia diskutuoti ir dalintis mintimis apie kilusias problemas bei etines dilemas. http://www.eben-net.org/
<p>Pasaulinė darnios plėtros verslo taryba</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tai koalicija, apimanti daugiau nei 170 tarptautinių įmonių. Įsteigta 1991 m. Ji ragina verslo lyderius įgyvendinti pokyčius, kurie užtikrintų darnią plėtrą, skatina efektyviai naudoti gamtos išteklius, tam tikslui taikant naujoves ir socialinę atsakomybę. Organizuoja geriausioms praktikoms skleisti skirtus renginius, skelbia straipsnius, kuria gerosios praktikos plėtojimo programas. Jos pagrindas – regioniniai tinklai. http://www.wbcsd.org/home.aspx

Šaltinis: <http://www.desur.eu/wp-content/uploads/2013/02/GuideGoodPracticesandRecommendations.pdf>

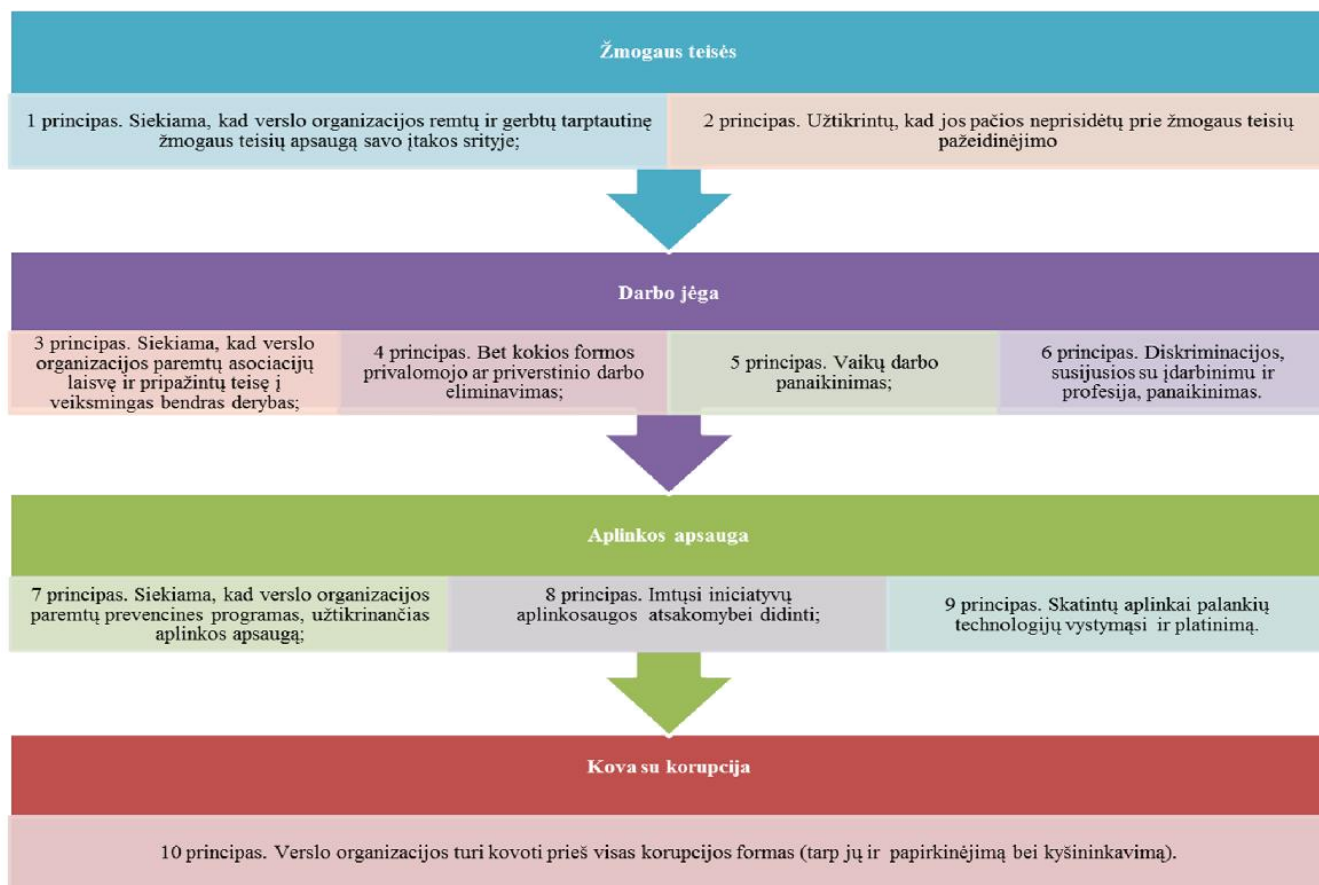
6 pav. Europiniu instituciniu lygmeniu įgyvendinamų iniciatyvų ĮSA srityje sąrašas

²²http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/join/com_join%282015%290016_/com_join%282015%290016_.lt.pdf

Tačiau veikia ir kitos įmonių socialinei atsakomybei skatinti skirtos organizacijos bei nacionalinės iniciatyvos, kurios padeda kurti ir skleisti atsakingą kultūrą organizacijose, kurios vėliau palaipsniui kiekvienoje šalyje suformuoja tokių atsakingų įmonių tinklą.

Tarptautiniu mastu socialinės atsakomybės praktiką visose ES šalyse skatina ne tik ES organizacijos, bet ir daugelis JTO agentūrų. Nuo 1995 m. Jungtinių Tautų iniciatyva *Pasaulinis susitarimas* (angl. Global Compact), kuris remiasi visuotine žmogaus teisių deklaracija, tarptautinės darbo organizacijos deklaracija dėl pagrindinių principų ir teisių darbe, Rio de Žaneiro deklaracija dėl aplinkosaugos ir plėtros, Jungtinių tautų konvencija prieš korupciją, taip pat tarptautinė nevyriausybinė organizacija *Globali ataskaitų iniciatyva* (angl. Global Reporting Initiative), kurios tikslas yra skleisti ĮSA principų įgyvendinimo veiksmingumo ataskaitų rengimo metodiką²³.

„*Pasaulinis susitarimas*” tai didžiausia savanoriška organizacijų socialinės atsakomybės iniciatyva, grindžiama dešimčia principų, apimančių žmogaus teises, darbuotojų teises, aplinkos apsaugą ir kovą su korupcija (žr. 7 pav.)²⁴. Susitarime dalyvauja ne tik verslo įmonės, bet ir kitos organizacijos, profsąjungos, viešojo sektoriaus ir pilietinės visuomenės organizacijos. Narių skaičius nuo įsteigimo 2000 m. iki 2013 m. išaugo iki 10 000, tame tarpe – apie 7000 verslo įmonių 145 pasaulio šalyse.

7 pav. ĮSA principai pagal pasaulinį susitarimą (sudaryta autorės, remiantis <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>)

²³ http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2010~ISSN_1648-9098.N_1_17.PG_57-64/DS.002.0.01.ARTIC

²⁴ <http://www.asociacijalava.lt/pasaulinis-susitarimas.html>

Reikia pažymėti, jog laikotarpiu 2012-01-01 – 2014-06-30 Europos mastu buvo įgyvendinamas **projektas „Darnių regionų plėtra skatinant atsakingas mažas ir vidutines įmones“**, (angl. Developing Sustainable Regions through Responsible SME's – DESUR), kurio *tikslas – tobulinant regionų politiką, skatinti mažas ir vidutines įmones diegti atsakingas inovacijas*, tam tikslui keičiantis dalyvaujančių partnerių iš Airijos, Italijos, Lietuvos, Vengrijos, Slovėnijos, Graikijos ir Ispanijos patirtimi, atitinkančia trilypį principą: žmonės, pelnas aplinka.²⁵ Šis tikslas tiesiogiai atitinka tikslus, kuriuos ES numatė *strategijoje „Europa 2020“ – imantis veiksmų vietos ir regionų lygmeniu, kurti tvarią ir įtrauktimi grindžiamą ekonomiką*.

Europos Sąjungoje veikia daugiau nei 20 milijonų mažų ir vidutinių įmonių (MVI), todėl šių įmonių reikšmė ištis yra didelė. Šis sektorius sukuria per 67 proc. darbo vietų ir yra pagrindinė Europos Sąjungos varomoji jėga. Tuo tikslu, atsižvelgdama į „Europa 2020“ tikslus, 2011 m. Europos Komisija pristatė 2014–2020 m. **Įmonių konkurencingumo ir mažų bei vidutinių įmonių programą (COSME)**, kuri pakeitė 2007–2013 m. galiojusią Konkurencingumo ir inovacijų bendrąją programą (CIP). Pagrindiniai COSME programos tikslai²⁶:

- skatinti verslumą;
- gerinti verslo aplinką;
- didinti mažų ir vidutinių įmonių galimybes gauti finansavimą;
- remti verslo plėtrą į užsienio rinkas.

COSME programos įgyvendinimo finansinis paketas – 2,3 mlrd. EUR, iš kurių 60 proc. skiriama finansinėms priemonėms gerinant MVI galimybes gauti finansavimą nuosavo kapitalo ir skolos forma, 21,5 proc. – skatinti MVI patekimą į rinkas, 11 proc. gerinti įmonių, visų pirma MVI, įskaitant turizmo sektoriaus įmones, konkurencingumo ir tvarumo sąlygas, 2,5 proc. – propaguoti verslumą ir verslumo kultūrą. Įgyvendinant COSME programoje numatytus tikslus siekiama užtikrinti, kad vykdomi veiksmai būtų glaudžiai derinami su veiksmais, vykdomais pagal sanglaudos politiką, programą „Horizontas 2020“ nacionaliniu ir regioniniu lygiu.²⁷

Siekiant didesnio konkurencingumo pasaulyje, tvaraus ekonomikos augimo ir naujų darbo vietų steigimo, Europoje siekiama paskatinti formuoti žiedinę ekonomiką. Anksčiau taikytas linijinis ekonomikos augimo modelis nebegali patenkinti šiuolaikinių globalizuoto pasaulio visuomenių poreikių. Ateitis negali būti kuriama pagal principą „imti, gaminti, išmesti“. Siekdama, kad Europos ekonomika įgautų vis daugiau žiedinės ekonomikos bruožų, 2015 m. gruodžio 2 d. Komisija pateikė **žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinį**. Žiedinėje ekonomikoje siekiama kuo ilgiau išlaikyti produktų ir medžiagų vertę, išmesti kuo mažiau atliekų ir naudoti kuo mažiau išteklių, o produktui

²⁵ <http://www.desur.eu/>

²⁶ http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2012MVP/Zmogiskuju_istekliu_pletros_ir_socialines_sanglaudos_bukles_analize.pdf

²⁷ <http://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/verslo-aplinka/smulkiojo-ir-vidutinio-verslo-politika/verslumo-skatinimas/europos-sajungos-verslumo-skatinimo-iniciatyvos/cosme-programa>

atgyvenus, išteklius išlaikyti ekonomikos cikle, kad jie galėtų būti dar ne kartą naudojami naujai vertei sukurti. Taikant tokį modelį, Europoje galima sukurti stabilių darbo vietų, paskatinti konkurencinį pranašumą teikiančias inovacijas ir užtikrinti pasididžiavimo vertą žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos lygį. Be to, taikant šį modelį, vartotojams gali būti suteikiama patvaresnių ir naujoviškesnių produktų, o taip sutaupoma vartotojų pinigų ir užtikrinama geresnė gyvenimo kokybė.²⁸

Apibendrinant galima teigti, kad Europos Sąjunga įvairiomis priemonėmis skatina tvarų bei atsakingą verslą. JTO ir ES iniciatyvos, formuodamos europietišką „iš viršaus žemyn“ socialinės atsakomybės tradiciją, ženkliai pastūmėjo socialinės atsakomybės idėjų sklaidą ir paskatino konkrečių priemonių įgyvendinimą tiek politiniu, tiek strateginiu lygmenimis. Įmonės raginamos imtis ilgalaikių strategijų kuriant tokius naujus produktus, paslaugas bei verslo modelius, kurie prisidėtų prie visuomenės socialinės gerovės ir naujų darbo vietų steigimo. Aplinkosaugos srityje įmonės skatinamos taupiai vartoti gamtos išteklius, gaminti perdirbamus bei energiją tausojančius produktus ir mažinti aplinkos taršą.²⁹ Pastebėtina, jog viešuosiuose pirkimuose daugėja reikalavimų socialinei įmonių atsakomybei.

2.2. Socialinės atsakomybės rėmimo priemonės nacionaliniu lygmeniu

Baltijos šalių dalyvavimas Europos Sąjungoje sąlygoja šių valstybių būtinybę skatinti darnaus ir socialiai atsakingo verslo plėtrą, bei aktyvinti verslo sektoriaus įsitraukimą į visuomenės raidos procesus. Tai itin svarbu įmonėms, dalyvaujančios Europos Sąjungos rinkoje, išsiskiriančioje galiojančiais aukštais ĮSA reikalavimais. (Bernatorytė et al., 2009) ĮSA politika Lietuvoje plinta tikslingai skatinama Europos Sąjungos. Lietuvos įmonėse ĮSA dažniausiai yra skatinamos užsienio įmonių pavyzdžiu.

Pagal nacionalinį socialinės atsakomybės indeksą Lietuva yra 43-ioje vietoje pasaulyje, aplenkdamą kaimyninę Latviją, tačiau atsilikdama nuo Estijos. Tyrimai rodo, jog Lietuvos visuomenė gerokai pozityviau nei ES vidurkis vertina socialinės atsakomybės versle pažangą per pastaruosius 10 metų, o net 70 proc. Lietuvos visuomenės yra susipažinę ir domisi socialinėmis verslo iniciatyvomis.³⁰

- Viena pagrindinių organizacijų, kuri skatina įmonių socialinės atsakomybės plėtrą Lietuvoje, yra Jungtinės Tautos. Bendradarbiaudama su nacionaliniais ir tarptautiniais partneriais Jungtinių Tautų vystymo programa (*angl. United Nations Development Program*) nuo 2004 metų remia ir vykdo veiklą, susijusią su įmonių socialinės atsakomybės skatinimu, Jungtinių Tautų Pasaulinio Susitarimo (*angl. Global Compact*) pristatymu Lietuvoje. Tokia veikla yra siekiama, kad kuo daugiau Lietuvos įmonių prisijungtų prie valstybės ir visuomenės vystymosi procesų, aktyviau dalyvautų privataus ir viešojo sektorių bendradarbiavime bei vengdami žalos aplinkai ir visuomenei kurtų Lietuvos verslo įmonių konkurencinį pranašumą Europos Sąjungoje ir už jos ribų (JTVP, 2013). Šiems tikslams

²⁸ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6204_lt.pdf

²⁹ http://esrinka.lt/esrinka/lt/verslas/vystyti-atsakinga-versla/teises-aktai_122.html

³⁰ <https://lrvk.lrv.lt/lt/naujienos/vilniuje-diskutuota-apie-socialiai-atsakingo-verslo-pletra>

pasiekti ir sustiprinti Lietuvos verslo įmonių gebėjimus veikti socialiai atsakingai Jungtinių Tautų vystymo programos Lietuvoje iniciatyva 2005 m. balandžio 14 d. buvo įkurtas **nacionalinis atsakingo verslo įmonių tinklas (NAVIT)**, kurio veiklą nuo 2013 m. rugpjūčio 30 d. tęsia **Lietuvos atsakingo verslo asociacija (LAVA)**. LAVA susiformavo iš Lietuvoje nuo 2005 m. veikusio neformalaus Nacionalinio atsakingo verslo įmonių tinklo, kuriam priklausiusios įmonės nusprendė formalizuotis – tapti asociacija, kuri prisijungė prie tarptautinio atsakingo verslo tinklo, jungiančio per 10 tūkst. atsakingo verslo organizacijų – „CSR Europe“ ir tapo nacionaline šalies partnere. Asociacija vienija įmones ir organizacijas, keliančias sau aukštesnius tikslus plėtojant darnaus vystymosi tradicijas, siekiančias veikti atsakingai ir integruoti darnaus vystymosi principus į savo veiklas ir strategijas. Šiuo metu LAVA vienija 24 organizacijas ir yra atvira naujiems nariams. Šios asociacijos *misija* – *skatinti atsakingos veiklos plėtrą, kaip darnaus vystymosi Lietuvoje sąlygą*.³¹ LAVA tapo vienintele didžiausios pasaulyje įmonių ir organizacijų socialinės atsakomybės iniciatyvos Jungtinių Tautų „Pasaulinio susitarimo“ (*angl. United Nations Global Compact*) kontaktine atstovybe Lietuvoje.

LAVA nariai įsipareigoja veikti vadovaujantis sąžiningumo, skaidrumo, teisingumo ir atsakingumo aplinkai principais, laikytis „Pasaulinio susitarimo“ principų bei siekti jų užtikrinimo savo veiklos aplinkoje – tarp partnerių, tiekėjų – bei teikti viešas ataskaitas apie vykdomą atsakingą veiklą. Asociacija siekia ne tik skleisti atsakingos veiklos idėją, rodyti sektinus pavyzdžius diegiant socialinės atsakomybės principus Lietuvos versle, bet ir formuoti atsakingos veiklos kriterijus. LAVA veiklos sritys: konsultuoti, dalintis patirtimi tarp narių, organizuoti atvirus visuomenei seminarus, konferencijas, mokymus, kitus renginius, bendradarbiauti su darnaus vystymosi tikslų siekiančiomis (įskaitant tarptautines) organizacijomis bei teikti visuomenei ir valstybės institucijomis informaciją apie vykdomą narių atsakingą veiklą, gerosios praktikos pavyzdžius.³² Taigi, ši asociacija skatina bendradarbiavimą ne tik tarp įmonių, tačiau taip pat tarp įmonių ir visuomenės. Visuomenė palankiai vertina įmones, kurios yra ar stengiasi būti socialiai atsakingomis įmonėmis.

- Jungtinių Tautų Vystymosi programos iniciatyva vykdomi **Nacionalinis atsakingo verslo apdovanojimai (NAVA)** yra viena iš keleto iniciatyvų Lietuvoje, kuri siekia įvertinti įmonių veiklą pagal socialiai atsakingo verslo principus. Tai nuo 2008 m. kasmet vykdoma valstybės institucijų iniciatyva Lietuvoje, kuria siekiama didinti žinomumą apie įmonių socialinės naudą verslui, valstybei ir kiekvienam individui bei skatinti šalies įmones diegti socialinės atsakomybės principus savo veikloje. Šis konkursas skatina gerąją įmonių konkurenciją ne siekiant pelno, o didinant savo socialinę atsakomybę. Ekonomikai plečiantis, sparčiai auga vartojimas ir gamyba, neatsižvelgiant į verslo daromą žalą aplinkai bei darbuotojų ir visuomenės gerovei. Apdovanojimas taip pat skatina progresą,

---

³¹ <http://www.asociacijalava.lt/>

³² <http://www.asociacijalava.lt/visos-naujienos/2013/12/06/%C4%AFkurta-lietuvos-atsakingo-verslo-asociacija-%28lava%29/>

vertinant pažangą už praėjusius kalendorinius metus pagal kiekvieną kriterijų ir gerosios praktikos pavyzdžius. Tokios iniciatyvos, atskleidžiančios įmonių brandą socialinės atsakomybės srityje, visuomenėje diegia suvokimą, kad ilgalaikiai verslo tikslai yra neatsiejami nuo jų supančios aplinkos ir išsipareigojimų visuomenei, ir gali būti multiplikuojamos.³³ Nuo 2013 m. NAVA organizuoja LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Ūkio ministerija ir Aplinkos ministerija kartu su socialiniais partneriais.

Pirmieji Nacionalinio atsakingo verslo apdovanojimai buvo įteikti 2008 m. balandį devynioms Lietuvos įmonėms trijose nominacijose: „*Socialiai atsakinga įmonė*“, „*Metų darbovietė*“, „*Metų partneris*“, kurios 2007 m. labiausiai prisidėjo prie socialinės gerovės kūrimo ir stiprinimo. 2010-2011 m. apdovanojimai buvo organizuojami Europos socialinio fondo lėšomis įgyvendinant projektą „*VARTAI: įmonių socialinės ir aplinkosauginės inovacijos*“. Nuo 2010 m. NAVA nominacijos skiriamos šiose kategorijose:

➤ „*Metų darbovietė*“. Šioje nominacijoje apdovanojamos įmonės, kuriose sukuriamos saugios, sveikos, kokybiškos ir patrauklios darbo sąlygos: gerų darbo sąlygų, kuomet derinami darbuotojo šeimyniniai ir profesiniai išsipareigojimai, sukūrimas; laisvo darbo grafiko taikymas; socialiai pažeidžiamų asmenų įdarbinimas ir sąlygų jiems sukūrimas; mokymosi visą gyvenimą skatinimas; įmonės vadovybės dialogas su darbuotojais; nusiskundimų pateikimo ir jų sprendimo sistemos diegimas; priekabiavimo dėl lyties ir mobingo prevencijos politika; lygių galimybių politikos taikymas; skaidrus užmokesčio mokėjimas ir reikalavimas iš partnerių taikyti tuos pačius principus ir kt.

➤ „*Metų bendruomeniškiausia įmonė*“. Šioje nominacijoje apdovanojamos įmonės, kurios labiausiai prisidėjo prie partnerystės su bendruomene ir visuomeninėmis organizacijomis kūrimo: dialogas su vietos bendruomenėmis/NVO priimant verslo sprendimus; rizikų ir galimybių versle identifikavimas pasitelkiant vietines bendruomenes ir NVO; ilgalaikės partnerystės su NVO socialinių problemų sprendimo srityje; atsakingo vartotojo ugdymo programos; atsakingo investavimo taisyklių taikymas; mentorystės programos mažoms ir vidutinėms įmonėms, jaunimui; korporacinės savanorystės programos ir iniciatyvos ir kt.

➤ „*Metų aplinkosaugos įmonė*“. Šioje nominacijoje apdovanojamos įmonės, kurios skyrė daugiausiai dėmesio aplinkosaugos klausimams savo veikloje: aplinkosaugos problemų numatymas ir integravimas į įmonės strateginius dokumentus, energijos ir kitų išteklių taupymas įmonėje, inovatyvių švarių ir aplinką tausojančių technologijų naudojimas, aplinkosauginės iniciatyvos, skirtos mažinti neigiamą gamybos proceso poveikį aplinkai, ekodizainas, aplinkos apsaugos vadybos sistemų (pvz. ISO 14001, EMAS) diegimas, aplinkosaugos ataskaitų skelbimas, bendradarbiavimas su pilietinės visuomenės organizacijomis aplinkosaugos srityje).

---

³³ <https://www.lietuva2030.lt/lt/gerosios-praktikos-pavyzdziai/1043-nacionalinis-atsakingo-verslo-apdovanojimas-ava>

Šios nominacijos tradiciškai skirstomos į dar smulkesnes kategorijas: labai mažos, mažos ar vidutinės įmonės; didelės šalies įmonės; tarptautinės įmonės ar jų filialai/atstovybės, veikiančios Lietuvoje. Labiausiai pasižymėjusioms įmonėms įteiktas aukščiausias apdovanojimas – „*Socialiai atsakinga įmonė*“, kuris skiriamas pažangiausioms įmonėms ĮSA srityje, surinkusioms didžiausių balų skaičių visose nominacijose, kurioms jos pateikė paraišką. Kandidatus nominacijoms gali siūlyti verslo įmonės, nevyriausybinių organizacijų, ryšių su visuomene ir reklamos agentūros.³⁴

Nuo 2014 m., patikslinus Nacionalinio atsakingo verslo apdovanojimo nuostatus, įtvirtinta, kad kiekvienais metais gali būti nustatoma papildomų nominacijų. Tad siekiant plėtoti ir skatinti sveikatingumo paslaugas, viešąją ir privačią partnerystę sporte ir fizinio ugdymo srityje, 2015 m. buvo įsteigta dar viena nominacija – „*Metų sportiškiausia įmonė*“. Toliau esančioje lentelėje (žr. 3 lentelę) yra pateiktas sąrašas įmonių, kurioms 2015 m. gruodžio 1 d. buvo įteikti Nacionalinio atsakingo verslo apdovanojimai už 2014 metų pasiekimus, gražias iniciatyvas, įgyvendintus projektus socialinės atsakomybės srityje.³⁵

3 lentelė. Nacionalinio atsakingo verslo apdovanojimo nugalėtojai

Nominacija	Įmonės pavadinimas	Nuopelnai
„Metų darbovietė 2014“	Didelių įmonių kategorija: <i>AB „Teo“ LT</i>	Už sprendimus, kuriais siekiama pateisinti darbuotojų lūkesčius, atitinkančius saugiai ir patikimai darbovietei keliamus reikalavimus
	Labai mažų, mažų ar vidutinių įmonių kategorija: <i>AB „Smiltynės perkėla“</i>	Už atsakingą požiūrį į darbuotojų socialinės gerovės užtikrinimą
	Tarptautinių įmonių ar jų filialų / atstovybių, veikiančių Lietuvoje, kategorija: <i>UAB „AQ Wiring Systems“</i>	Už aukštų verslo etikos standartų laikymąsi ir įvairiapusišką prevencinių priemonių, užtikrinančių saugias ir sveikas darbo sąlygas darbuotojams taikymą
„Metų aplinkosaugos įmonė 2014“	Didelių įmonių kategorija: <i>AB „Teo“ LT</i>	Už nuoseklias pastangas siekiant įtvirtinti organizacijos dirbančiųjų pasiekimus bei formuojant nuoseklų požiūrį į aplinkosaugai aktualius klausimus, suvienijant įvairias visuomenės grupes sprendžiant aplinkosauginės problemas
	Tarptautinių įmonių ar jų filialų / atstovybių, veikiančių Lietuvoje, kategorija: <i>UAB „AQ Wiring Systems“</i>	Už praktinius sprendimus, kurie prisideda prie pažangaus darbuotojų požiūrio į aplinkosauginę kultūrą formavimo kasdienėje darbinėje veikloje ir gyvenamojoje aplinkoje
„Metų bendruomeniškiausia įmonė 2014“	Didelių įmonių kategorija: <i>AB „Litgrid“</i>	Už bendruomenės, kaip partnerio nuomonės išklaušymą, sprendžiant verslo plėtros klausimus bei požiūrį, kuris padeda įvairiapusiškai augti ir stiprėti visuomenei, kurioje vykdo veiklą
	Labai mažų, mažų ar vidutinių įmonių kategorija: <i>UAB „SDG“</i>	Už reikšmingas iniciatyvas ir darbus, kuriais sulaukia pasekėjų už šalies ribų
	Tarptautinių įmonių ar jų filialų / atstovybių, veikiančių Lietuvoje, kategorija: <i>UAB „Coca-Cola HBC Lietuva“</i>	Už pastangas siekiant ilgalaikių tikslų – kurti bei puoselėti partnerystę su bendruomenėmis, prisidedant prie jų socialinių poreikių tenkinimo

³⁴ <https://www.lietuva2030.lt/lt/gerosios-praktikos-pavyzdziai/1043-nacionalinis-atsakingo-verslo-apdovanojimas-ava>

³⁵ <http://www.socmin.lt/lt/darbo-rinka-uzimtumas/imoniui-socialine-atsakomybe-isa/nacionalinis-atsakingo-verslo-apdovanojimas.html>

Nominacija	Įmonės pavadinimas	Nuopelnai
„Metų sportiškiausia įmonė 2014“	<i>VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija</i>	Už sporto iniciatyvų palaikymą, populiarinimą, įsitraukimą, krašto garsinimą ir ryžtą nugalėti
„Socialiai atsakinga įmonė 2014“	<i>UAB „AQ Wiring Systems“</i>	Už priemonių, kuriomis stiprinamas visuomenės pasitikėjimas verslu, visumą

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis <http://www.socmin.lt/lt/darbo-rinka-uzimtumas/imoniu-socialine-atsakomybe-isa/nacionalinis-atsakingo-verslo-apdovanojimas.html>

Taigi, 2008–2015 metų laikotarpiu buvo suorganizuoti aštuoni Nacionalinio atsakingo verslo apdovanojimo konkursai, kurių metu įmonės įvertintos labai mažų, mažų ar vidutinių įmonių; didelių įmonių ir tarptautinių įmonių ar jų filialų/atstovybių, veikiančių Lietuvoje kategorijose. Reikia pažymėti, jog visose kategorijose apdovanojamos įmonės, sukuriančios saugias, sveikas ir kokybiškas darbo sąlygas savo darbuotojams. Nominuojamos įmonės, savo veiklos strategijose apsibrėžusios darbuotojų motyvavimo sistemą ir jos priemones, taikančios lanksčias darbo organizavimo formas (apimančias ir šeimos bei darbo įsipareigojimų derinimą). Vertinama ar įmonėje taikomos papildomos socialinės garantijos, nusiskundimų pateikimo ir jų sprendimo sistema, moterų ir vyrų lygių galimybių politika, darbo saugos priemonės. Socialiai atsakingos įmonės turi palaikyti socialinį dialogą su savo darbuotojais ir/ar kitomis suinteresuotomis grupėmis.³⁶ Įmonė turi turėti socialinės atsakomybės įgyvendinimo strategiją, vertinti jos rezultatus, užtikrinti atskaitomybę už savo vykdomą ĮSA veiklą.

Keletas 2015 metų NAVA konkurso įvairių įmonių vykdomų socialinės atsakomybės iniciatyvų pavyzdžių:³⁷

- Vykdam naujų darbuotojų atranką, prioritetas taikomas ekonomiškai jautresnėms Lietuvos savivaldybėms;
- Taikomos papildomos socialinės garantijos darbuotojams (pavyzdžiui, lauko sąlygomis dirbantys darbuotojai nemokamai skiepijami nuo gripo; skiriamos materialinės pašalpos darbuotojo šeimos nario mirties atveju; darbuotojams jubiliejaus proga ir pan.);
- Darbuotojams suteikiamas sveikatos draudimo paketas, kuriuo turi galimybę naudotis ir darbuotojo šeimos nariai; taip pat skatinamas darbuotojų dalyvavimas įvairiose švietimo programose, seminaruose, skirtuose supažindinti su sveikesnio gyvenimo nauda;
- Įmonių veikloje stengiamasi naudoti ekologiškas, aplinkai draugiškas priemones;
- Atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius, vyraujančią darbo jėgos pasiūlą ir paklausą, pasirašomos bendradarbiavimo sutartys su mokslo įstaigomis, studentams suteikiamos galimybės atlikti įmonėje praktiką, ateityje galbūt įsidarbinti.

³⁶ <https://www.lietuva2030.lt/lt/gerosios-praktikos-pavyzdziai/1043-nacionalinis-atsakingo-verslo-apdovanojimas-nava>

³⁷ <https://www.lietuva2030.lt/lt/download/0e4b081803598f21f02b0e84c2823b9d15428438703eeb3960/1>

Anot A.Ramelio (2015), įmonėms siekiant tapti konkurencingesnėmis vis svarbesnis tampa strateginis požiūris į įmonių socialinę atsakomybę. Lietuvos institucijų požiūris nesiskiria nuo Europinės, pasaulinės tendencijos.

- **Lietuvos Respublikos socialinių įmonių įstatymu**³⁸, priimtu 2004 m. birželio 1 d. (Žin., 2004, Nr. 96-3519), siekiama remti žmonių užimtumą, ypač tų, kuriems sudėtinga prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių. Strategijoje „Europa 2020“ pabrėžiama, kad socialinės įmonės labai naudingos visuomenei kaip svarbus socialinės ekonomikos elementas. Socialinėse įmonėse siekiama įdarbinti asmenis, praradusius profesinį ir bendrąjį darbingumą, ekonomiškai neaktyvius, negalinčius lygiomis sąlygomis konkuruoti darbo rinkoje. Už šių asmenų įdarbinimą ir jų darbo vietų išlaikymą darbdavius finansiškai remia valstybė.³⁹ 2011 m. gruodžio 1 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos socialinių įmonių įstatymo pakeitimo įstatymas, kuris įsigaliojo 2012 m. sausio 1 d. Pakeitimu buvo siekiama suderinti socialinių įmonių steigimąsi bei didėjančią lėšų socialinėms įmonėms remti poreikį, padidinti socialinėse įmonėse įdarbinamų tikslinėms grupėms priklausančių asmenų skaičių, įdarbinti sunkiausiai negalią turinčius asmenis bei užtikrinti reikalingų lėšų skyrimą besikuriančioms įmonėms, atitinkančioms įstatyme keliamus reikalavimus, siekiančioms įgyti socialinės įmonės statusą, taip pat įmonėms, kurioms jau yra suteiktas socialinės įmonės statusas.⁴⁰

- Socialiai atsakingos veiklos sritį taip pat reglamentuoja ir **Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas**⁴¹, patvirtintas 2005 m. gruodžio 22 d. Nr. X-471 (2006-01-12, Nr. 4-102). Įstatymas nustato viešųjų pirkimų tvarką, šių pirkimų subjektų teises, pareigas ir atsakomybę, viešųjų pirkimų kontrolės ir ginčų sprendimo tvarką. Šiame įstatyme įtvirtinta pareiga skelbti apie pirkimus iš socialinių įmonių (to netraktuojama kaip socialiai atsakingų pirkimų, nes šie pirkimai nėra tapatūs – tai stiprus susiaurinimas pačios socialinių pirkimų sąvokos, tačiau traktuojama kaip teigiama socialinė iniciatyva), skelbime ir pirkimo dokumentuose nurodžius, kad pirkimas rezervuotas socialinėms įmonėms. Vykdydamos tokius pirkimus perkančiosios organizacijos pirkimo dokumentuose iš tiekėjų turi pareikalauti pagrįsti atitinkamą įmonės statusą.

- **Nacionalinė įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009–2013 metų programa ir jos įgyvendinimo 2009–2011 ir 2012–2013 metų priemonių planai**⁴² (patvirtinta 2010 m. sausio 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 53) buvo parengti, siekiant sudaryti būtinas sąlygas plėtoti įmonių socialinę atsakomybę ir skatinti įmones savo veikloje taikyti jos principus. Šiam strateginiam tikslui pasiekti nustatyti šie tikslai:

- ✓ kurti teisinę ir institucinę aplinką, palankią įmonių socialinei atsakomybei plėtoti;

³⁸ http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=415130

³⁹ https://www.ldb.lt/Informacija/PaslaugosDarbdaviams/Puslapiai/soc_imones.aspx

⁴⁰ http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2013~ISSN_2029-8846.N_1_5.PG_17-27/DS.002.0.01.ARTIC

⁴¹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=268778

⁴² <http://www.socmin.lt/download/7891/lrv%20nutarimas%20isa.pdf>

- ✓ skatinti geresnį ĮSA suvokimą, socialinį ir aplinkosauginį sąmoningumą;
- ✓ didinti įmonių ir suinteresuotųjų šalių kompetenciją įmonių socialinės atsakomybės klausimais.

Reikia pabrėžti tai, jog iki šiol taip ir nebuvo atnaujinta minėta Nacionalinė įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009-2013 m. programa.

- Nuo 2010 m. spalio 1 d. iki 2012 m. gruodžio 31 d. buvo įgyvendinamas iš Europos socialinio fondo finansuojamas **projektas „VARTAI: socialinės ir aplinkosauginės verslo inovacijos“**, skirtas įmonių socialinės atsakomybės plėtrai Lietuvoje skatinti. Šio projekto vykdymo metu buvo apmokyta 3,3 tūkst. asmenų; 73 įmonės parengė ir paskelbė savo įmonių socialinės atsakomybės ataskaitas; parengta 13 metodinių leidinių („Atsakingas verslas“, gairės į biržos prekybos sąrašą įtrauktoms įmonėms, įmonių socialinės atsakomybės gairės valstybės institucijoms ir valstybės įmonėms, įmonių socialinės atsakomybės sektorinės gairės ir kt.); atlikti 2 tyrimai (ekonominės naudos tyrimas; įmonių socialinės atsakomybės padėties šalies mastu analizė); surengti 393 renginiai (mokymai, gerosios patirties sklaidos renginiai, konferencijos, pristatymai); 65 įmonės prisijungė prie Jungtinių Tautų Pasaulinio susitarimo iniciatyvos; įgyvendintos 26 bendros verslo ir nevyriausybių organizacijų iniciatyvos; surengti 3 NAVA konkursai.⁴³

- Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2012 m. lapkričio 28 d. yra patvirtinusi **Nacionalinės pažangos programą**⁴⁴, kuri nubrėžia valstybės vystymosi žingsnius 2014–2020 metams ir skirta Lietuvos pažangos strategijai „Lietuva 2030“ įgyvendinti. Vienas iš šios programos *tikslų yra diegti darnaus vystymosi principus versle*. Siekiant plėtoti sumanią ekonomiką, svarbi verslo produktyvumo ir darnaus vystymosi dėmė, užtikrinanti, kad ekonomikos plėtra nedarytų neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai. Taip pat siekiant socialiai atsakingo verslo plėtojimo šalyje, būtina pasiekti, kad verslo įmonės suvoktų ir prisiimtų atsakomybę ne tik už savo veiklos sėkmę, bet ir už savo indėlį į vietovės, regiono ar šalies plėtrą ir poveikį aplinkai.

- Įmonių socialinės atsakomybės, atsakingo verslo klausimai yra įtraukti į **Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programą** (patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XII-51).⁴⁵ Šios programos 8 punkte įtvirtinta, kad *atsakingas verslas, įmonių socialinė atsakomybė – esminė darnios plėtros (darnaus vystymosi) sąlyga*. Socialinės atsakomybės įgyvendinimą turi užtikrinti sklandžiai ir efektyviai veikianti teisėsaugos sistema, užkertanti kelią korupcijai ir su ja susijusiems padariniams. Tokiu būdu, ĮSA yra patvirtinama kaip strateginė vertybė.

- Įvairius su ĮSA susijusius klausimus Lietuvoje kuruoja LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM), kuri paskirta 2005 m. ir dalyvauja socialiai atsakingo verslo skatinime bei plėtojime. Šios ministerijos internetinėje svetainėje yra sukurta atskira skiltis „Įmonių socialinė

⁴³ <https://www.lietuva2030.lt/lt/download/0e4b081803598f21f02b0e84c2823b9d15428438703eeb3960/1>

⁴⁴ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.31A566B1512D>

⁴⁵ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439761

atsakomybė (ISA)⁴⁶, kurioje pateikiama ISA koncepcija, informacija apie pasaulinį susitarimą bei jo narius, ISA politikos priemones, NAVA apdovanojimus ir pan. Šios ministerijos pritarimu taip pat atlikti keli socialinės atsakomybės tyrimai, parengtas ISA vadovas, pavyzdinis organizacijų socialinės atsakomybės diegimo planas valstybės institucijose. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, koordinuodama socialinės atsakomybės skatinimą kartu su kitomis įstaigomis ir socialiniais partneriais, parengė *Įmonių socialinės atsakomybės 2016–2020 metų veiksmų planą* (patvirtinta 2016 m. vasario 12 d. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. A1-82), kurio tikslai ir uždaviniai yra pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė. ISA 2016–2020 metų veiksmų plano tikslai ir uždaviniai

Tikslai	Uždaviniai
<p>1. Užtikrinti įmonių socialinės atsakomybės plėtros koordinavimą tarp valstybės institucijų ir socialinių partnerių. Siekiant šio tikslo, bus skatinami veiksmai, kurie leistų sukurti funkcionalią socialinės atsakomybės sistemą, kuri skatintų įmones savo veikloje taikyti socialinės atsakomybės principus, o visuomenę būti aktyvia šio proceso dalyve.</p> <p>2. Sukurti įmonių socialinės atsakomybės motyvacijos skatinimo ir kompetencijos didinimo mechanizmą. Siekiant šio tikslo, bus remiamos švietimo priemonės, kuriami interaktyvūs viešinimo įrankiai, organizuojami renginiai, užtikrinama pažangios informacijos sklaida, remiama daugiašaliai įmonių socialinės atsakomybės projektai. Ypatingas dėmesys bus skirtas regionuose veikiančioms įmonėms; kuriamos sąlygos savivaldybių, nevyriausybių organizacijų ir verslo tęstiniam tarpusavio bendradarbiavimui.</p> <p>3. Užtikrinti įmonių socialinės atsakomybės pažangos ir rezultatų stebėseną ir tobulinti vertinimo priemones bei metodus įmonių ir šalies lygiu. Šiuo metu Lietuvoje nėra aiškių kriterijų įmonių atsakingumo palyginimui, todėl siekiant užtikrinti įmonių socialinės atsakomybės rezultatų matavimą pagal objektyvius rodiklius bei įmonių socialinės atsakomybės duomenų prieinamumo gerinimą, vienas iš tikslų – verslo tvarumo / atsakingumo indekso Lietuvoje sukūrimas, kuris padėtų matuoti pažangą įmonių socialinės atsakomybės srityje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Įsteigti įmonių socialinės atsakomybės koordinavimo tarp valstybės institucijų ir socialinių partnerių platformą ir užtikrinti jos veikimą; • Gerinti įmonių ir visuomenės supratimą apie įmonių socialinę atsakomybę, ypatingą dėmesį skiriant savivaldybėse veikiančioms įmonėms; • Gerinti valstybinio sektoriaus suvokimą apie socialinę atsakomybę ir indėlį į socialinės atsakomybės plėtrą; • Sukurti tęstinio valstybės institucijų, nevyriausybių organizacijų ir verslo tarpusavio bendradarbiavimo sąlygas; • Užtikrinti, kad valstybės institucijos pripažintų socialiai atsakingai veikiančias įmones; • Užtikrinti įmonių socialinės atsakomybės rezultatų matavimą pagal objektyvius rodiklius ir įmonių socialinės atsakomybės duomenų prieinamumo gerinimą.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Ramelį (2015) ir remiantis <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/974612a0d15711e583a295d9366c7ab3>

Tikimasi, kad šio veiksmų plano įgyvendinimas užtikrins *Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ tikslo – ugdyti verslo socialinę atsakomybę, tai suvokiant kaip šiuolaikinę verslo praktiką – įgyvendinimą bei padės įmonėms savo veikloje taikyti socialinės atsakomybės principus ir prisidėti prie darnaus vystymosi.*

• *Lietuvos verslumo veiksmų 2014–2020 metų planas*⁴⁷ (patvirtintas Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2014 m. lapkričio 26 d. įsakymu Nr. 4-850), kuris parengtas įgyvendinant Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 patvirtintą valstybės pažangos

⁴⁶ <http://www.socmin.lt/lt/darbo-rinka-uzimtumas/imoniu-socialine-atsakomybe-isa.html>

⁴⁷ https://www.e-tar.lt/rs/legalact/3af14520756311e4805fa6cb12e2ef99/format/MSO2010_DOCX/

strategiją „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, Lietuvos Respublikos Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų veiklos programą⁴⁸, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482 patvirtintą 2014–2020 metų nacionalinę pažangos programą⁴⁹, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 244 patvirtintą Informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programą „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ ir atsižvelgiant į 2013 m. sausio 9 d. Europos Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Veiksmų planas „Verslumas 2020“, Europos Komisijos 2008 m. birželio 25 d. komunikatą Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Visų pirma galvokime apie mažuosius“ – Europos iniciatyva „Smulkiųjų verslo aktas“ (angl. *Small Business Act*)⁵⁰ ir 2014–2020 m. įmonių konkurencingumo ir mažųjų bei vidutinių įmonių programą (COSME)⁵¹. Verslumo veiksmų 2014–2020 metų plano paskirtis - nustatyti veiksmus, kuriuos įgyvendinus būtų užtikrintas nuoseklus Lietuvos verslumo lygio augimas, kuriant nuoseklią ir tęstinę verslumo ugdymo sistemą, verslo pradžiai ir plėtrai palankią aplinką, gerinant viešųjų paslaugų verslui prieinamumą, verslininko įvaizdį visuomenėje ir skatinant tikslinių grupių ir socialinį verslumą, ypač daug dėmesio skiriant regionams.⁵²

Šiame plane yra įvardijama, kad įmonių socialinės atsakomybės principais grindžiama veikla daro tiesioginę įtaką visuomenės požiūriui į verslą ir verslininkus, prisideda prie organizacinės kultūros formavimo ir kaitos, sudaro palankias sąlygas formuoti teigiamiems visuomenės pokyčiams. Norint pagerinti verslo ir verslininko įvaizdį visuomenėje, būtina skatinti įmonių socialinę atsakomybę ir jos didinimo iniciatyvas.⁵³ Taip pat svarbu skatinti įmones ir organizacijas diegti su socialine atsakomybe susijusius tarptautinius standartus, siekiant toliau didinti įmonių ir organizacijų socialinę atsakomybę.

- **Žaliųjų pirkimų įgyvendinimo 2012–2015 metų priemonės**⁵⁴ (patvirtintos Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos ministro įsakymu 2011 m. gruodžio 14 d. Nr. D1-973), kurios skatina rinktis žaliuosius viešuosius pirkimus. Teigiama, jog aplinkos apsaugos kriterijų nustatymas prekėms, paslaugoms ir darbams, žaliųjų viešųjų pirkimų taikymas tiesiogiai gerina ekologinę būklę.

Lietuva, kaip ir kitos ES valstybės narės, siekdamos pagerinti aplinkos apsaugą, imasi priemonių, kurios ribotų atliekų susidarymą, skatintų švarias technologijas ir gamybą produktų, kurie

⁴⁸ Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-51.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1482.

⁵⁰ KOM (2008) 394 galutinis.

⁵¹ 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1287/2013, kuriuo sukuriama 2014–2020 m. įmonių konkurencingumo ir mažųjų bei vidutinių įmonių programa (COSME) ir panaikinamas Sprendimas Nr. 1639/2006/EB (OL 347/33, 2013-12-20).

⁵² https://www.e-tar.lt/rs/legalact/3af14520756311e4805fa6cb12e2ef99/format/MSO2010_DOCX/

⁵³ Ten pat

⁵⁴ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=415635&p_query=&p_tr2=2

gali būti perdirbami ir pakartotinai naudojami. Viešasis pirkimas turėtų būti pripažįstamas aplinkai palankiu ar „žaliu“, jei prekės, paslaugos ar darbų pirkimas pasižymi tuo, kad⁵⁵:

1) įsigyjamai prekei gaminti, paslaugai teikti ar darbams atlikti sunaudojama mažiau gamtinių išteklių ir mažiau teršiama aplinka; įsigyjamai prekei gaminti ir naudoti, paslaugai teikti ar darbams atlikti suvartojama mažiau energijos, naudojami atsinaujinantys, ekologiški energijos ištekliai;

2) įsigyjama prekė turi mažiau ar visiškai neturi pavojingų, toksinių ir aplinkos apsaugos požiūriu kenksmingų medžiagų;

3) įsigyjama prekė tvirta, ilgaamžė, funkcionali, neteršia aplinkos ir nepavojinga sveikatai;

4) įsigyjama prekė tinkama naudoti daug kartų;

5) įsigyjamai prekei virtus atlieka, ji bus tinkama perdirbimui ar antriniam naudojimui.

• Darnaus vystymosi ir įmonių socialinės atsakomybės (ISA) specialistų tinklas „**CSR Network Lithuania**“⁵⁶ įkurtas 2012 m. Tikslas - skatinti privataus ir viešojo sektoriaus bei kiekvieno Lietuvos piliečio socialinę ir aplinkosauginę atsakomybę – atsakomybę už aplinką, visuomenę, valstybę ir ateities kartas. Vadovaujasi tvarumo principais ir siekia, kad tuo vadovautųsi Lietuvoje veikiančios įmonės, įstaigos, institucijos ir kiekvienas Lietuvos gyventojas. Darniam vystymuisi plėtoti kaip priimtina ir patikimą įrankį naudoja pripažintas įmonių socialinės atsakomybės metodikas. Šiuo metu tinklas „**CSR Network Lithuania**“ vienija per 30 Lietuvos specialistų, dirbančių ir/ar savo veikloje aktyviai besidominčių darnaus vystymosi bei socialinės ir aplinkosauginės atsakomybės temomis. Pasak naujai išrinktos 2015-2016 m. kadencijai šio tinklo koordinatorės I. Dubinskaitės, darnus vystymasis turėtų būti vienas iš esminių valstybės prioritetų siekiant užtikrinti saugią ir tvarią aplinką gyventi ateities kartoms. „Šiam tikslui būtina ugdyti šalies visuomenę, verslo ir valstybės įstaigų atstovus. Užtikrinti nuolatinę darnaus vystymosi temų informacijos sklaidą tarp tinklo narių, didinančią kiekvienos šių suinteresuotų šalių kompetencijas.“⁵⁷

Iniciatyvą už skaidrų verslą pradėjo asociacija „*Investors Forum*“. Pagrindinis iniciatyvos „**Baltoji banga**“ tikslas – skatinti skaidrią Lietuvos verslo praktiką. Šia iniciatyva raginama įmonės laikytis Lietuvos Respublikos įstatymų ir mokėti numatytus mokesčius bei skaidriai dalyvauti konkursuose (viešuosiuose pirkimuose) – nepapirkinėjant jų organizatorių ir vertinimo komisijos narių, nesinaudojant nelegaliomis finansinėmis ir nefinansinėmis priemonėmis siekiant savo pranašumo prieš kitus dalyvius; skaidriai atsiskaityti su darbuotojais, atsisakant ydingos praktikos mokėti atlyginimus „vokeliuose“. „**Baltoji banga**“ įkurta 2007 m. ir 2014 m. gruodžio 31 d. duomenimis vienijo 58 įmones-nares, iš jų 2014 m. 8 tapo naujosiomis „Baltosios bangos“ narėmis⁵⁸:

⁵⁵ <http://www.buy-smart.info/zalieji-pirkimai/zalieji-pirkimai2>

⁵⁶ <http://csr.baltic.lt/apie-tinkla/>

⁵⁷ <http://csr.baltic.lt/csr-baltic-vaira-perima-naujoji-tinklo-koordinatore-ingrida-dubinskaite/>

⁵⁸ http://www.baltojibanga.lt/uploads/Ataskaitos/Baltoji_Banga_Veiklos_ataskaita_2014.pdf

Skogran, UAB; Alfa agro, UAB; Easting Transline, UAB; Cramo, UAB; Geometra, UAB; Kelranga, UAB; Biuro, UAB; Baltic Agency Service, UAB.

Šiame judėjime dalyvaujančios bendrovės neapsiriboja tuo, kad pačios veikia skaidriai, jos aktyviai ragina taip pat elgtis ir kitus rinkos dalyvius. „Baltosios bangos“ projekto dalyviams suteikiamas pirmasis Lietuvoje skaidraus verslo ženklas (žr. 8 pav.), kuris yra žinomas ir pripažįstamas visuomenėje, verslo bendruomenėje ir žiniasklaidoje.

8 pav. Ženklas „Baltoji banga“⁵⁹

Įmonės ir organizacijos prisijungusios prie iniciatyvos ženklą naudoja žymėti produkcijai (žr. gaminių katalogą <http://www.baltojibanga.lt/baltieji-produktai.html/>), informacinei medžiagai ar administraciniams dokumentams taip primindamos, kad bendrovė savo pavyzdžiu padeda diegti Lietuvoje skaidraus ir sąžiningo verslo principus, pasisako už etiško verslo kultūrą, o kartu simbolizuoja nuolatinį bendrovės rūpestį savo pačios reputacija.

• **Socialiai atsakingo verslo klubas** - šiuolaikiška įmonė atvira verslui ir visuomenei, kuri skatina:

- 1) įmones rūpintis socialiai atsakingos visuomenės kūrimu.
- 2) visas įmones bendradarbiauti, kuriant ir įgyvendinant bendrus socialinės atsakomybės projektus ir Lietuvoje, ir užsienyje.
- 3) įmones keistis gerąja praktika tarptautinėje srityje, siunčiant jaunimo atstovus atlikti profesinę praktiką užsienio įmonėse.
- 4) socialiai atsakingas įmones dalintis socialinės atsakomybės projektų sėkmės pavyzdžiais.⁶⁰

• **Įmonių socialinių iniciatyvų skatinimo įstatymo** projektas, kuriuo siekiama paskatinti įmones imtis įvairių socialinių iniciatyvų, padidinant darbuotojų motyvaciją sveikai gyventi ir siekti geresnių darbo rezultatų. Socialinių iniciatyvų skatinimo įstatyme siūloma nustatyti, kad įmonė savanoriškai įgyvendina socialines iniciatyvas, skirdama lėšų saugiai ir ekologiškai švariai darbo aplinkai kurti, darbuotojų kvalifikacijos kėlimui, sveikatos tikrinimui ir tyrimų atlikimui, kompetencijos ugdymui, darbuotojams apgyvendinti, investicijoms į darbo priemones ir infrastruktūrą, transporto išlaidoms kompensuoti, maitinimui bei sveikatingumui, laisvalaikiui ir kitoms paslaugoms. Kolektyvinės sutarties pagrindu, darbdavys su darbuotojais sutaria, kokios iniciatyvos labiausiai reikalingos

⁵⁹ <http://www.baltojibanga.lt/apie-iniciatyva-baltoji-banga.html>

⁶⁰ <http://www.svak.lt/>

darbuotojams.⁶¹ LR Seimo 2015 m. balandžio 22 d. surengtoje diskusijoje “Įmonių socialinių iniciatyvų skatinimo reglamentavimas“ ĮSA patarėjų tinklo nariai aptarė šį socialinių iniciatyvų įstatymo projektą. Tačiau iki šiol šis įstatymo projektas nėra patvirtintas, nes nesutariama dėl šiuolaikinės socialinės atsakomybės (tvarumo) koncepcijos, kaip ji suprantama Europos Sąjungos (ES) dokumentuose, plėtojama pasauliniame ir europiniame verslo kontekste, todėl buvo siūloma šį įstatymo projektą iš esmės tobulinti.

2.3. Įmonių socialinės atsakomybės standartai

Plėtojantis demokratijai, viešumui, informacijos prieinamumui, vis didesnė visuomenės dalis tampa neabejinga socialiniams verslo aspektams. Organizacijos iš savo pusės, taip pat ieško būdų kaip patenkinti visuomenės bei suinteresuotųjų šalių lūkesčius socialinio atsakingumo srityje (Mikšys, 2009). Šioje srityje egzistuoja daug įvairių standartų ir gairių, kurių pagalba organizacijos gali įdiegti ir pademonstruoti socialinio atsakingumo principus.

Socialinės atskaitomybės ir (ar) aplinkos vadybos sistemos ir standartai – tai išsamūs konkrečios srities savanoriškai diegiami reikalavimai, kurių įgyvendinimas gali būti patikrinamas.⁶²

SA iniciatyvoms ir priemonėms yra priskirtina: *SA 8000, Pasaulinis susitarimas (Global Compact), GRI, OHSAS 18001, ILO-OSH: 2001, QualEthique, Lyčių lygybės sertifikavimas (Gender Equity Seal), „Baltoji banga“, (GES), SA ir aplinkosaugos pažangos ataskaitos, socialinis balansas, socialiai atsakingas investavimas, sąžininga prekyba (Fair Trade), darnaus vystymosi priemonės (ISO 14001, EMAS, aplinkosauginis produktų ir paslaugų ženklavimas, ekologinio pėdsako valdymas, anglies dvideginio pėdsako valdymas ir kt.), religinės-etninės SA priemonės ir kt.*⁶³

Pirmasis pasaulinis ĮSA standartas - **Socialinio pasitikėjimo standartas (angl. Assurance Standard) AA1000** buvo išleistas 2003 m., siekiant sukurti patikimą metodą įmonių aplinkosauginėse, socialinėse ir valdymo ataskaitose pateiktai informacijai patikrinti.⁶⁴

Vienas plačiausiai naudojamas tarptautinis ĮSA standartas - **Socialinio atsakingumo standartas SA8000 (angl. Social Accountability 8000)**, išleistas 1997 m. Jame išdėstyti etiškos darbdavystės reikalavimai ir labiausiai akcentuojamos darbo teisės. Atitikimui šiam standartui patvirtinti vykdomas akredituotas sertifikavimas. Įmonės, įsidedusios SA8000, ne tik sustiprina savo įvaizdį visuomenėje, bet ir didina darbuotojų lojalumą ir motyvaciją, o tai lemia aukštesnę darbo kokybę, pozityvius pokyčius organizacijose ir efektyvesnę valdymą.

⁶¹ http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_k=1&p_d=148021

⁶² http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/teises_aktu_priedai/SADM_TA_priedai/SADM_A1-188_4_priedas.doc

⁶³ <http://www.kvalitetas.lt/index.php?id=740>

⁶⁴ http://ktu.edu/sites/default/files/imonių_socialinė_ataskomybė_įsa_aplinkos_inžinerijos_institutas_www.ktu.lt/aii_.pdf

*SA 8000 reikalavimai*⁶⁵:

- Vaikų darbas neturi būti naudojamas (leidžiamas tik su tam tikromis išimtimis ir sąlygomis);
- Nebūtų (tiesiogiai ar netiesiogiai) priverstinio darbo, fizinių bausmių, užgauliojimų;
- Būtų užtikrinta sveikata ir darbų sauga;
- Darbininkai galėtų steigti profsąjungas ir asociacijas, turėtų kolektyvinių derybų teisę;
- Priimant ir atlyginant už darbą, suteikiant mokymosi galimybes, paaukštinant pareigose, atleidžiant iš darbo ar išleidžiant į pensiją nebūtų rasinės, kastų, kilmės, religinės, negalios, lytinės, seksualinės orientacijos, narystės organizacijose, politinių pažiūrų ar amžiaus diskriminacijos;
- Būtų aiškiai apibrėžtos darbo valandos, viršvalandžiai, darbas šventinėmis ir savaitgalio dienomis;
- Darbuotojui aiški atlyginimo sistema ir priedai;
- Subrangovų skatinimas įgyvendinti visus minėtus reikalavimus.

*SA 8000 nauda organizacijai*⁶⁶:

- Padeda realizuoti organizacijos vertybes socialinėje srityje;
- Didina organizacijos reputaciją ir vertę visuomenei bei investuotojams;
- Suteikia galimybių rasti geresnių darbuotojų, juos išlaikyti ir didinti produktyvumą;
- Padeda geriau valdyti su socialiniais aspektais susijusių riziką tiekimo grandinėje;
- Sumažina riziką verslui dėl palankaus socialinio klimato organizacijoje;
- Potencialiems klientams lengviau pasirinkti kompanijas, besilaikančias galiojančių etiškos darbo praktikos normų ir teisės aktų reikalavimų.

Tačiau dėl iniciatyvų ir standartų ĮSA srityje gausos ir prieštaravimų bei skirtingos ĮSA sampratos, įmonėms buvo ganėtinai sudėtinga efektyviai diegti socialinės atsakomybės principus. Tuo tikslu atsirado neišvengiama būtinybė sukurti tarptautinį visuotinai pripažįstamą, pasauliniu mastu aktualų ir plačiai pritaikomą standartą, tiksliai apibrėžiantį ĮSA sampratą, principus ir veiksmus. Atsižvelgiant į šį poreikį, *Tarptautinė standartizacijos organizacija (ISO)* 2010 m. pabaigoje išleido naują standartą **ISO 26000 - socialinės atsakomybės rekomendacijas** (angl. ISO 26000:2010, *Guidance for social responsibility*), skirtas visoms privataus ir viešojo sektoriaus organizacijoms, siekiančioms veikti socialiai atsakingai. Šiuo standartu siekiama sukurti pridėtinę vertę, susisteminant ir pateikiant visuotinai pripažintus principus įmonių socialinės atsakomybės srityje. Šie principai apima tarptautiniu mastu pripažintų konvencijų ir deklaracijų gerbimą ir teisinių reikalavimų laikymąsi, pripažinimą, kad suinteresuotosios šalys turi teisę būti išgirstos ir organizacijos turėtų

⁶⁵ <http://www.isostandartai.lt/sa-8000/>

⁶⁶ Ten pat

atsižvelgti į jų nuomonę. Šios rekomendacijos papildo iki šiol buvusias socialinės atsakomybės iniciatyvas ir pasiekimus bei praplečia socialinės atsakomybės supratimą ir taikymą. Tačiau reikia pažymėti, jog ISO 26000 yra rekomendacijų, o ne reikalavimų standartas, jame pateikiami patarimai, siūlymai ir gairės socialinės atsakomybės įgyvendinimui organizacijoje.⁶⁷ Todėl šis standartas nėra skirtas sertifikavimui. Toliau 5 lentelėje yra pateikiamos SA sritys pagal ISO 26000 bei nauda organizacijai.

5 lentelė. ISO 26000 sritys ir nauda

<i>Socialinės atsakomybės sritys pagal ISO 26000</i>	<i>ISO 26000 nauda organizacijai</i>
1. Aplinka – Aplinkos apsauga 2. Darbo vieta – Įdarbinimo praktika 3. Etiška veikla 4. Santykis su vartotojais 5. Visuomenė – Bendruomenė 6. Organizacijos valdymas 7. Žmogaus teisės	1. Pagerinamas socialinis klimatas organizacijoje 2. Padidėja darbuotojų motyvacija, sumažėja darbuotojų kaita 3. Padidėja klientų pasitenkinimas 4. Motyvuoti darbuotojai padidina organizacijos veiklos patikimumą ir kokybę 5. Pagerinamas įmonės įvaizdis 6. Socialinės atsakomybės iniciatyvos gerina įmonės reputaciją

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis <http://www.isostandartai.lt/iso-26000-socialine-atsakomybe/>

SA 8000 ir ISO 26000 standartai yra lengvai suderinami su kitais vadybos standartais, tokiais kaip kokybės vadybos standartu ISO 9001, aplinkosaugos vadybos standartu ISO 14001 ir darbuotojų saugos ir sveikatos vadybos standartu OHSAS 18001. Taigi, kiti standartai (žr. 6 lentelę) suteikia vadybinius instrumentus siekiant užtikrinti įmonių atitiktį kiekvienoje iš socialinės atsakomybės sričių.

6 lentelė. ĮSA tarptautiniai standartai

Standarto pavadinimas	Standarto apibūdinimas
ISO 9001 - Kokybės vadybos standartas (angl. Quality management systems - Requirements) 	Sertifikatas liudija, kad įmonė stabiliai teikia produktus arba paslaugas, atitinkančius kliento ir teisinius reikalavimus. Bendrosios nuostatos šiame tarptautiniame standarte nustatyti kokybės vadybos sistemoms keliami reikalavimai, kai organizacija: a) siekia įrodyti savo sugebėjimą nuolat tiekti produktą, atitinkantį kliento ir atitinkamų įstatymų bei reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, b) rezultatyviai taikydama šią sistemą, įskaitant jos nuolatinio gerinimo procesus bei atitikties kliento ir atitinkamų įstatymų bei reglamentuojančių teisės aktų reikalavimams užtikrinimą, siekia, kad klientas būtų kuo daugiau patenkintas.
ISO 14001 - Aplinkos apsaugos vadybos sistemos standartas (angl. Environmental management systems) 	Apibrėžiami reikalavimai, keliami aplinkos apsaugos vadybos sistemai ir leidžiantys organizacijai sukurti ir įgyvendinti politiką ir tikslus, kuriuose atsižvelgiama į teisinius ir kitus reikalavimus, kuriuos organizacija prisiima, ir informaciją apie reikšmingus aspektus. Jis taikomas tiems aplinkos apsaugos aspektams, kuriuos organizacija gali valdyti ir kuriems ji gali daryti įtaką. Taikomas visoms organizacijoms, kurios nori: a) sukurti, įgyvendinti, prižiūrėti ir gerinti aplinkos apsaugos vadybos sistemą, b) garantuoti, kad atitinka savo suformuluotą aplinkos apsaugos politiką, c) įrodyti, kad atitinka šį tarptautinį standartą. Yra numatyta, kad visi šio tarptautinio standarto reikalavimai būtų įtraukti į kiekvieną aplinkos apsaugos vadybos sistemą. Taikymo mastas priklauso nuo tokių faktorių: organizacijos aplinkos apsaugos politikos, jos veiklų, produktų ir paslaugų pobūdžio, vietos ir sąlygų.

⁶⁷ <http://www.isostandartai.lt/sa-8000>

<p>EMAS - Aplinkosaugos valdymo ir audito sistema (angl. Environmental Management and Audit Scheme), paskelbta Europos Sąjungos reglamentu Nr. 1221/2009.</p> 	<p>Suteikia galimybę įmonėms parodyti, kad jos veikia pagal aukštos aplinkos apsaugos standartus.</p> <p>EMAS reikalauja atitikti ISO 14001 standartą ir kelia kelis papildomus reikalavimus - visiška atitiktis aplinkosaugos teisiniams reikalavimams, darbuotojų įtraukimas, aplinkosaugos ataskaitos paskelbimas. Aplinkos apsaugos ataskaitą vertina ir tvirtina vertintojai - taip užtikrinama, kad pateikiama informacija yra patikima. Organizacija, įsidiegusi EMAS, gali gauti ir ISO 14001 sertifikatą, paprašiusi, kad sertifikuojanti įstaiga jį išduotų. Organizacija, sertifikuota pagal ISO 14001, gali būti registruota ir EMAS registre, jei atitinka jai taikomus aplinkosaugos teisinius reikalavimus ir parengia aplinkosaugos ataskaitą.</p> <p>Bet kokio pobūdžio organizacija (įmonė – tiek gamybos, tiek paslaugų, savivaldybė, įstaiga, institucija arba jų dalys) gali įdiegti aplinkosaugos valdymo sistemą pagal EMAS reglamento reikalavimus.</p>
<p>GRI - pasaulinė atskaitingumo iniciatyva (angl. Global Reporting Initiative)</p> 	<p>Pasaulinė atskaitingumo iniciatyva (GRI), skirta įvesti atsiskaitymo reikalavimus į konkrečios įmonės veiklą, atsižvelgiant į įmonės tipą. Ši iniciatyva skatina organizacijas įgyvendinti darnaus vystymosi principus ir vykdyti veiklos atskaitomybę. Darnus vystymasis organizacijoje įgyvendinamas ir atsiskaitomas šiais aspektais:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ekonominis aspektas – organizacijos ekonominis poveikis suinteresuotosioms šalims, regiono, nacionalinei ir pasaulinei ekonomikai; 2. Aplinkosauginis aspektas – organizacijos poveikis aplinkai, naudojami išteklių, pašaliniai veiklos rezultatai, aplinkosauginių reikalavimų laikymasis ir su tai susiję išlaidos. 3. Socialinis aspektas – darbo praktika organizacijoje, darbuotojų teisės, visuomenė ir produktų atskaitomybė. <p>Taip pat bendrinė informacija apie organizaciją: darnaus vystymosi strategija, bendras organizacijos apibūdinimas, reikšmingi aspektai, suinteresuotųjų šalių įtraukimas, organizacijos valdymas, etika ir sąžiningumas.</p>
<p>OHSAS 18001 - Darbuotojų saugos ir sveikatos vadybos sistemos standartas (angl. Occupational health and safety management system)</p> 	<p>Standarto tikslas - paremti ir skatinti gerą darbuotojų saugos ir sveikatos praktiką, išlaikant pusiausvyrą su socialiniais ir ekonominiais poreikiais. Įmonėje diegiama vadybos sistema pagal OHSAS 18001 yra skirta užtikrinti įmonės darbuotojų saugą ir sveikatą, mažinant nelaimingų atsitikimų darbe tikimybę ir darbuotojų sergamumą. Standarto reikalavimai įgalina organizaciją identifikuoti ir valdyti visas su kasdienine veikla ir neįprastomis situacijomis susijusias rizikas bei gerinti šio valdymo efektyvumą.</p>

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis <http://www.iso.org/iso/home/standards.htm>, <http://www.lsd.lt>, <http://www.irs.lt/>, <https://www.globalreporting.org>

Įmonė, įsidiegusi socialinės atsakomybės standartą, gali tikėtis šios naudos:

1) ĮSA standarto įdiegimas - tai oficialaus pripažinimo būdas, įrodantis klientams, partneriams, investuotojams, kad įmonėje realiai imtasi visų priemonių, siekiant užtikrinti įmonės darbuotojų teises, etišką ir aplinkai nežalingą visų produktų gamybą bei paslaugų tiekimą. Tai kartu padeda įmonei susitvarkyti vidinius procesus, užtikrinti kokybės įmonėje valdymą, padidinti procesų našumą ir skaidrumą, produktų ir sistemų saugumą ir pan.

2) Socialinės atsakomybės vadybos sertifikatų turėjimas atveria galimybes bendrovėms dirbti su socialinę atsakomybę vertinančiomis šalimis ir investuotojais. Pastebėtina, kad nemažai užsienio investuotojų (ypač Šiaurės ir Vakarų Europos šalių) ĮSA standartų diegimą kelia kaip privalomą reikalavimą būsimiems tiekėjams Lietuvoje.

3) Veiksminga aplinkos apsaugos vadybos sistema gali ženkliai sumažinti organizacijos daromą neigiamą poveikį aplinkai, sukurti lėšų taupymo galimybes ir sumažinti atsakomybę už žalą

aplinkai. Įdiegta sistema gali suteikti įmonei konkurencinį pranašumą, kai vartotojai tampa etiškais pirkėjais.⁶⁸

Pasak autorių Šimanskienės ir Paužuolienės (2012), vadybos sistemų vaidmuo darniame organizacijų vystyme yra labai svarbus. Įdiegusios tarptautinius standartus organizacijos vis labiau tampa priklausomos viena nuo kitos ir užsienio partnerių verslo socialinėse, ekonominėse bei aplinkosaugos srityse, todėl šiomis sąlygomis praverstų pasinaudoti tarptautiniais standartais, nes jie padeda vienodai suprasti ir suderinti daugelį kriterijų, todėl vadybos sistemos padeda kurti pridedamąją organizacijos vertę.

Apibendrinant galima teigti, kad vyrauja didelė įvairovė įmonių socialinės atsakomybės įgyvendinimą skatinančių priemonių ir iniciatyvų, kurie naudojami politinėje ir teisinėje plotmėje bei taikomi praktiškai. Lietuva dalyvauja Europos Sąjungos ĮSA skatinimo politikoje, todėl vis daugiau socialiai atsakingo verslo iniciatyvų pasireiškia mūsų šalyje. ĮSA skatinančios priemonės prisideda prie visuomenės sąmoningumo didinimo ir po truputį augant bei keliant socialinės atsakomybės principų kartelę aukštyn socialiai atsakingą verslą. Įmonės gali siekti būti sertifikuotos atitinkamų tarptautinių organizacijų, kurių suteikiami sertifikatai plačiai pripažįstami ir parodo įmonės pasiekimus tam tikroje srityje bei padeda jai kurti gerą įvaizdį. Šiuo metu taikomi standartai ir sistemos yra skirtos įvairiems ĮSA principams diegti įmonėse.

---

⁶⁸ <http://analize.lt/praktine-analize/socialiai-atsakingas-verslas-lietuvoje/126-imoniu-socialines-atsakomybes-standartai.html#ixzz3LfuWd0n8>

3. ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS SKATINIMO PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO TYRIMAS

Šioje darbo dalyje atliekamas socialinės atsakomybės skatinimo priemonių įgyvendinimo Lietuvoje tyrimas, parengiama tyrimo metodika, analizuojamos ir susistemintos ĮSA skatinimo priemonės šalies lygmeniu. Remiantis jais, pristatoma socialinės atsakomybės įgyvendinimo situacija Lietuvoje bei ĮSA skatinimo priemonių taikymo lyginamoji analizė, kurios pagalba bus atskleistos socialinės atsakomybės skatinimo priemonių taikymo tendencijos šalies mastu ir pateiktos atitinkamos išvados bei pasiūlymai. Remiantis teorinėje dalyje pateiktomis teorinėmis žiniomis, įvertinami bei interpretuojami tyrimo rezultatai.

3.1. Tyrimo metodai

Teorinėje dalyje atlikta socialinės atsakomybės skatinimo priemonių analizė parodė, jog ĮSA reikšminga ir aktuali darniai verslo plėtrai. ĮSA politika Lietuvoje skatinama Europos Sąjungos ir taikomos įvairios iniciatyvos bei priemonės. Per paskutinįjį dešimtmetį Lietuvos įmonės vis dažniau socialinės atsakomybės principus taiko savo veikloje. Nepaisant teigiamos pažangos bei išaugusio gerųjų socialiai atsakingą verslą skatinančių iniciatyvų skaičiaus, Lietuva vis dar atsilieka nuo kitų ES šalių ir užima neaukštas vietas, vertinant pagal daugelį kriterijų. Reikia pastebėti, jog analizuojant ĮSA įgyvendinimą, nėra tikslinga orientuotis vien tik į įmonių ĮSA. Darniam šalies vystymuisi labai yra svarbus pačios valstybės požiūris į ĮSA taikymo mastą šalyje. Pastebima, kad įmonės nėra dar aktyviai įsitraukusios į ĮSA veiklą ir jaučiamas šalies lygmeniu nepakankamas teisinių ir politinių veiksmų lygis ĮSA srityje bei vieningos kompleksinės socialinės atsakomybės įgyvendinimo verslo įmonėse vertinimo sistemos trūkumas.

Empirinio tyrimo objektas – ĮSA skatinimo priemonės Lietuvoje.

Empirinio tyrimo tikslas – nustatyti įmonių socialinės atsakomybės skatinimo priemonių taikymo tendencijas Lietuvos įmonėse.

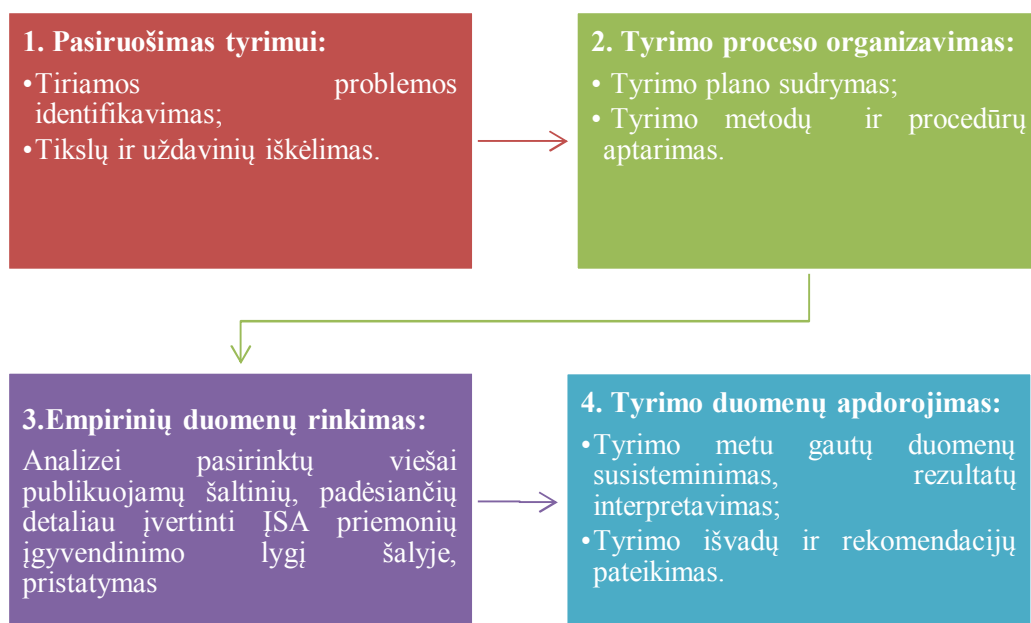
Empirinio tyrimo uždaviniai:

1. Remiantis atliktais tyrimais atskleisti įmonių socialinės atsakomybės įgyvendinimo situaciją Lietuvoje;
2. Išanalizuoti ir palyginti esminius ĮSA skatinimo veiksnius bei jų kitimo tendencijas Lietuvoje 2007-2015 m.;
3. Apibendrinti tyrimo metu gautų rezultatų analizę ir pateikti susistemintas rekomendacijas ĮSA įgyvendinimo skatinimui bei vystymui.

Tyrimo metodai. Išnagrinėjus socialinės atsakomybės įgyvendinimo aspektus teoriškai, empiriniam tyrimui pasirinkta lyginamoji bei dokumentų analizė, kadangi šia analize siekiama ieškoti informacijos problemos formulavimui, o suformulavus problemą, bus siekiama giliau ją išnagrinėti.

Dokumentų analizė yra vienas populiariausių tyrimo metodų, kuriuos naudoja tiek pradedantys socialinių reiškinių tyrinėtojai, tiek ir pripažinti sociologijos mokslininkai.⁶⁹ Dokumentų analizės metodai yra įvairūs, tačiau šiame darbe bus atliekama tradicinė duomenų analizė, kuri mokslinėje literatūroje apibūdinama kaip loginių samprotavimų grandinė, skirta išryškinti analizuojamos medžiagos esmę.

Tyrimo organizavimas ir vykdymas. Tyrimo procesą galima suskirstyti į keturis pagrindinius etapus (žr. 9 pav.).

9 pav. Loginė tyrimo struktūra (sudaryta autorės)

Prieš pradedant tyrimą, buvo suformuluoti pagrindiniai tyrimo klausimai:

- Kokiais kriterijais ir rodikliais atliekamas ĮSA skatinimo priemonių taikymo vertinimas šalies mastu?
- Kokios priežastys lemia ĮSA skatinimo priemonių taikymo ribotą plėtrą ir pažangą?
- Kokie ĮSA skatinimo priemonių taikymo rezultatai?

Empiriniam tyrimui pasitelkiama kokybinė analizė (lyginamoji ir dokumentų analizė), kuri padės atskleisti ĮSA skatinimo priemonių taikymo tendencijas Lietuvoje. Siekiant didesnio gautų rezultatų patikimumo kokybiniais metodais bus tyrinėjamas ĮSA įgyvendinimo kontekstas.

Lyginamosios įmonių analizės metodas pasirinktas dėl didžiausio galimo rezultatų efektyvumo. Dokumentų analizės metodo pasirinkimui turėjo įtakos šio metodo pranašumai. Autorės Luobikienės

⁶⁹ Luobikienė, I. (2010)

(2010) teigimu, dokumentų analizės metodas suteikia galimybę tyrinėti informaciją apie šiuo metu nebesamus įvykius bei procesus, dokumentai, ypač oficialūs, nedaro įtakos tyrėjo nuostatai, yra užtikrinama analizės kokybė, nes nemaža dokumentų parašyta profesionaliai. Tačiau kiekvienas metodas turi ne tik privalumų, bet ir trūkumų. Luobikienė (2010) išskyrė šiuos pagrindinius dokumentų analizės metodo trūkumus: prieinamumo stoka, atrankos šališkumas, standartinių formų nebuvimas sąlygoja dokumentų įvairovę, formatą, žanrą ir kt.; o tai sunkina dokumentų lyginamąją analizę.

Dokumentai naudojami labai plačiai. Pirmiausia jie naudingi savo žiniomis apie objektą. Kiekviename dokumente slypi įvairi skirtingo aktualumo informacija ir reikalinga nuspręsti, ar ta informacija mums aktuali. Siekiant užtikrinti šio analizės metodo veiksmingumą yra privalu išsiaiškinti šiuos klausimus: Koks dokumentas analizuojamas (oficialus ar asmeninis, pirminis ar antrinis ir t.t.)? Koks jo turinys? Kas autorius? Kokie dokumento tikslai? Koks užfiksuotų duomenų patikimumas ir pagrįstumas? Koks visuomeninis dokumento rezonansas (reikšmingumas)? Ar pateikiama faktinė medžiaga (faktinis turinys), ar vertinimasis turinys? Kokias išvadas galima padaryti, remiantis pateiktais dokumente faktais? ir pan. Taigi, dokumentų analizė reikalauja laikytis tam tikrų principų. Pirmiausia turi būti atrinkti informacijos šaltiniai ir suformuluotas atrankos mastas. Parinkti dokumentai turi užtikrinti informacijos patikimumą bei pagrįstumą.⁷⁰

Šio tyrimo metu pagal bendrą reikšmę bus nagrinėjami oficialūs dokumentai bei antriniuose šaltiniuose pateikiami duomenys:

- Tyrimų ataskaitos ĮSA tematika;
- Organizacijų, kurujančių ĮSA veiklą, viešai publikuojamos veiklos ataskaitos;
- Informaciniuose leidiniuose pateikiamos publikacijos, susijusios su ĮSA, ir pan.

Kardelio (2005) teigimu, oficialūs dokumentai – tai tarnybinio pobūdžio dokumentai, t.y. tie, kurie buvo surinkti, parengti ir patvirtinti valstybinių ar visuomeninių organizacijų. Jie gali būti statistiniai, verbaliniai ir mišrūs. Oficialūs dokumentai autoriaus Tidikio (2003) nuomone, kitaip nei asmeniniai, yra sukuriami įvairiose administravimo situacijose administraciniais tikslais. Vienokius kuria valstybės institucijos, kitokius – privačios struktūros – verslo įmonės. Be to, dokumentų prieinamumas taip pat gali būti įvairus, pvz.: kai kurie dokumentai gali būti prieinami daugeliui tyrėjų, o kiti – tik nedaugeliui. Dokumentai taip pat gali būti prieinami daugeliui asmenų, tačiau labai ribotai ir griežtomis sąlygomis.

Atliekant tyrimą buvo vadovautasi socialinių tyrimų etikos principais. Duomenys yra bet kokio tyrimo empirinis pagrindas. Todėl tinkamu būdu surinkti duomenys yra patikimi ir pagrįsti bei neutralūs moralinių, politinių ir religinių vertybių atžvilgiu.

---

⁷⁰ Tidikis, R. (2003).

3.2. Įmonių socialinės atsakomybės skatinimo priemonių analizė

Vadovaujantis Europos Sąjungos nuostatomis ĮSA srityje, šalys narės skatinamos imtis atitinkamų veiksmų kuo aktyviau įsitraukti į socialinės atsakomybės veiklą bei plėtoti atsakingo verslo modelį. Dėl šios priežasties stiprėja įmonių socialinės atsakomybės idėjų plėtra, net tik ES, bet ir Lietuvoje. Didėjant ĮSA svarbai, atsiranda sisteminių tyrimų poreikis, kurie padėtų atskleisti kaip per pastarąjį dešimtmetį keitėsi Lietuvos mastu ĮSA įgyvendinimas bet kokio dydžio įmonėse ir veiklos srityse, bei kokiomis priemonėmis skatinama ĮSA Lietuvoje. Tačiau, reikia pastebėti, kad Lietuvos mastu per pastarąjį dešimtmetį buvo atlikta nedaug ĮSA situaciją analizuojančių publikuojamų tyrimų. Dėl šios priežasties šioje darbo dalyje bus analizuojami 2007 m., 2011 m. ir 2015 m. Lietuvos mastu atlikti tyrimai, kurių pagalba bus galima įvertinti atsakingo verslo padėtį šalyje bei ĮSA skatinančių priemonių taikymo pagrindines tendencijas.

Taigi, siekiant užtikrinti palyginamumą ir pateikti atitinkamai suformuluotas išvadas, tyrime toliau bus analizuojami trys viešai publikuojami atlikti tyrimai šalies mastu (*Įmonių socialinės atsakomybės padėties Lietuvoje bazinis tyrimas (2007 m.)*, *Įmonių socialinės atsakomybės pažangos Lietuvoje šalies lygmeniu vertinimas (2011 m.)*, *Teminis tyrimas „Socialiai atsakingas verslas: kur link judame?“ (2015 m.)*), kuriuose pateikiama informacija ĮSA aspektu. Tačiau prieš pristatant ir detaliau analizuojant atliktus tris minėtus tyrimus, bus trumpai apžvelgiama bendra statistinė informacija apie šiuo metu Lietuvoje veikiančias įmones ir Jungtinių tautų pasaulinio susitarimo tinklui priklausančias įmones bei organizacijas.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2015 m. šalyje iš viso buvo įregistruota 10088, o išregistruota – 5841 ūkio subjektas. Veikiančių įmonių 2016 m. pradžioje buvo 79840, tai 4,5 proc. daugiau nei prieš metus (2015 m. - 76427). Daugiausia veikiančių ūkio subjektų buvo prekybos sektoriuje (25178).

Reikia pažymėti, kad vis daugiau Lietuvos bendrovių jungiasi į Pasaulinio susitarimo tinklą ir tampa pasaulinės iniciatyvos nariais, kurie įsipareigoja savo veiklą vykdyti pagal 10 visuotinai pripažintų principų, susijusių su žmogaus teisėmis, darbuotojų teisėmis, aplinkosauga ir antikorupcija. Jungtinių Tautų pasaulinis susitarimas (angl. United Nations Global Compact) yra didžiausia verslo, pilietiškumo ir tvarumo organizacija pasaulyje. Pasaulinis susitarimas jungia daugiau nei 8000 verslo organizacijų visame pasaulyje. Nuo 2000 m., kai buvo sudarytas šis susitarimas, prie jo prisijungė iš viso 12000 narių. Šiuo metu minėtame tinkle yra 35 Lietuvoje veikiančios įvairios įmonės ir organizacijos (žr. 2 priedą).

Kaip jau buvo minėta antroje darbo dalyje, Lietuvoje veikia Lietuvos atsakingo verslo asociacija (LAVA), kuri yra vienintelė didžiausios pasaulyje įmonių ir organizacijų socialinės atsakomybės iniciatyvos Jungtinių Tautų „Pasaulinio susitarimo“ kontaktinė atstovybė Lietuvoje. Ši asociacija

vienija įmones ir organizacijas (žr. 7 lentelę), keliančias sau aukštesnius tikslus plėtojant darnaus vystymosi tradicijas, siekiančias veikti atsakingai ir integruoti darnaus vystymosi principus į savo veiklas ir strategijas. Asociacijos vykdoma veikla, nukreipta į ne tik atsakingos veiklos idėjos sklaidimą, sektinų pavyzdžių, diegiant socialinės atsakomybės principus Lietuvos versle pateikimą, bet ir atsakingos veiklos kriterijų formavimą.

7 lentelė. LAVA narių sąrašas

Pavadinimas	Veiklos sritis	Narys nuo
FRANKAS	UAB	2016-02-29
Achema	AB	2015-11-20
ROSHEN	UAB	2015-11-02
Vytauto Didžiojo universitetas	VŠĮ	2014-12-23
Raminora (SPA Vilnius)	UAB	2014-08-07
Deloitte Lietuva	UAB	2014-07-18
TEO LT	AB	2014-03-04
ESO	AB	2014-02-20
Europos žmogaus teisių fondas	VŠĮ	2014-02-17
JCI Sostine, JCI Lithuania	Asociacija	2014-02-13
Antalis	UAB	2014-01-21
SDG	UAB	2013-12-06
Interlux	UAB	2013-11-04
Vilniaus kooperacijos kolegija	VŠĮ	2013-10-21
OVC Consulting	UAB	2013-10-11
Renerga	UAB	2013-10-07
Konekesko Lietuva	UAB	2013-10-02
Pakmarkas	UAB	2013-08-30
Swedbank	AB	2013-08-30
Omnitel	UAB	2013-08-30
Ekonominės konsultacijos ir tyrimai	UAB	2013-08-30
Ernst & Young Baltic	UAB	2013-08-30
PR service	UAB	2013-08-30
Achemos grupė	UAB	2013-08-27

Šaltinis: <http://www.asociacijalava.lt/nariai.html>

Pagal 7 lentelėje pateiktus duomenis šiuo metu LAVA narėmis yra tapusios 24 Lietuvoje veikiančios įvairaus kapitalo įmonės ir organizacijos, kurioms svarbu savo veikloje laikytis atsakingos veiklos principų, sklaidžiant gerąją patirtį ir formuojant atsakingo verslo kultūrą.

➤ Įmonių socialinės atsakomybės padėties Lietuvoje bazinis tyrimas (2007 m.)

Tyrimo tikslas – įvertinti Lietuvoje veikiančių įmonių socialinės atsakomybės praktikos įgyvendinimo lygmenį (veikėjai, dialogas, pavyzdžiai, nacionalinis įsipareigojimas).

Šis tyrimas buvo atliktas įgyvendinant regioninį ĮSA tyrimą 8 šalyse (Lietuvoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Kroatijoje, Makedonijoje, Bulgarijoje, Turkijoje) pagal projektą „ĮSA praktikos skatinimas naujosiose ES valstybėse narėse ir šalyse kandidatėse kaip harmonizavimo, konkurencingumo ir socialinės sanglaudos užtikrinimo ES priemonė“, kurį finansavo Europos Komisija ir Jungtinių Tautų vystymo programa. Tai buvo pirmasis išsamus ĮSA tyrimas, kuris analizavo 2007 m. ĮSA situaciją, įvertinant Lietuvos, kaip naujos ES narės, pažangą šioje srityje ir pristatė ĮSA praktiką formuojančius veiksnius. Ši atlikta analizė pažymi svarbų Lietuvos raidos etapą, nes ĮSA yra viena pažangiausių verslo vystymosi tendencijų, kurios dėka tikimasi reikšmingai prisidėti prie darnaus vystymosi. Atliekant minėtą tyrimą buvo remiamasi daugelio žmonių ir organizacijų, tikinčių, kad ĮSA dėka verslas taps darnesniu ir aktyviau dalyvaus vystymesi, idėjomis ir atliktu darbu.

Tyrimo ataskaitos duomenimis pagrindinė varomoji jėga, skatinanti plėtoti socialinę atsakomybę, yra: tarptautinės organizacijos (pvz., JTVP, Nacionalinio socialiai atsakingo verslo tinklas, „Transparency International“ Lietuvos skyrius), pilietinės visuomenės organizacijos (pvz., asociacija „Investuotojų forumas“, Lietuvos ekonominės plėtros agentūra ir pan.), viešosios įstaigos (centrinės ir vietos valdžios), verslo asociacijos, profesinės sąjungos, švietimo įstaigos ir žiniasklaida. Tačiau dėl nevienodo ĮSA koncepcijos suvokimo ĮSA nauda įmonėms pateikiama tik bendrais bruožais, dažnai ji minima iš neigiamos pusės, prilyginama tarsi žaidimui „vienas laimi, kitas pralaimi“, kuomet akcentuojamos išlaidos dėl ĮSA taikymo ir neprisideda prie geresnių finansinių įmonės rezultatų. Taip pat dažnai pasireiškia vyraujanti neteisinga nuomonė, kad dalyvavimas ĮSA veikloje paremtas tik reklaminiais sumetimais, siekiant geresnės reputacijos. Dėl šios priežasties tik nedaugelis įmonių Lietuvoje ĮSA laiko svarbiu aspektu ir į ĮSA vertybes bei teikiamą naudą žiūri pozityviai. Daugelis įmonių neretai ĮSA koncepciją sieja su labdara, finansine parama ar aplinkosauga. Tuo tarpu finansų ar paslaugų srityje veiklą vykdančioms įmonėms yra sudėtinga numatyti ĮSA strategiją ir poveikį visuomenei. ĮSA strategijos pritaikymo nebuvimas yra viena iš pagrindinių kliūčių ĮSA plėtrai įmonėse.

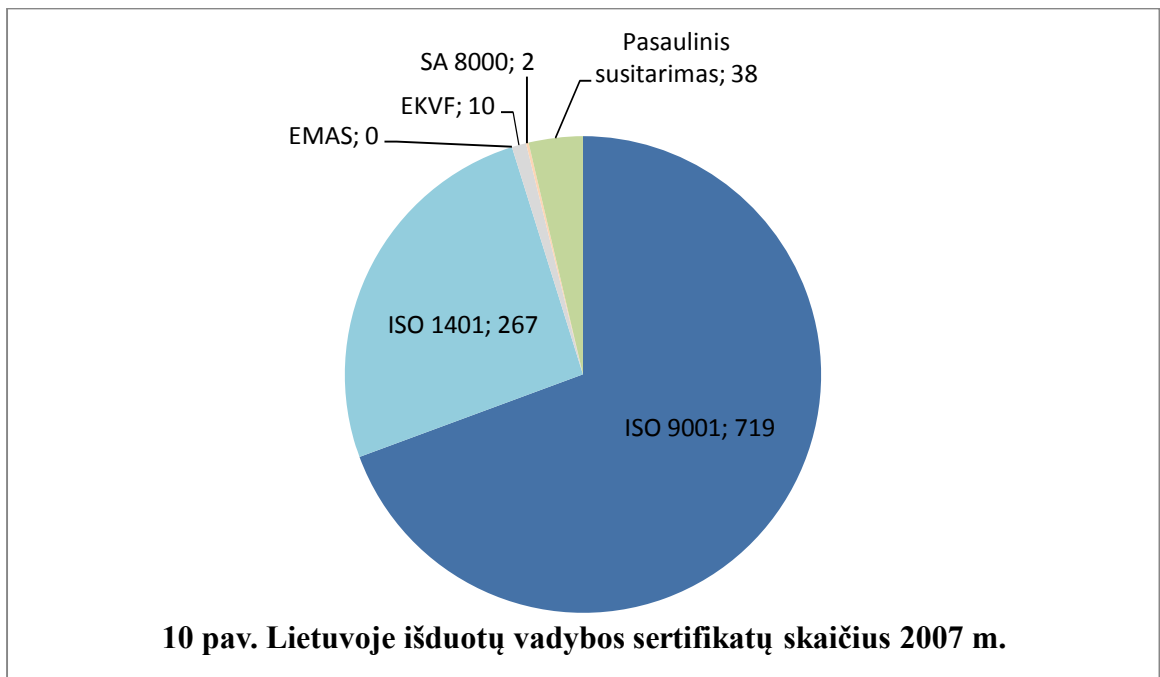
Kalbant apie viešųjų įstaigų vaidmenį ĮSA srityje pastebima, kad atsakomybė už ĮSA, kaip viešosios politikos sritį, priklauso LR Socialinei apsaugos ir darbo ministerijai (SADM). Šios ministerijos interneto svetainėje yra skelbiama su ĮSA tematika susijusi informacija. Tačiau, nepaisant šios informacijos pateikimo, tyrimo respondentai nežinojo kokias konkrečias funkcijas ĮSA srityje atlieka ši ministerija. Reikia paminėti, kad už ĮSA politikos koordinavimą taip pat yra atsakingos ir kitos ministerijos, t.y. Ūkio ministerija ir Aplinkos ministerija. Tačiau jos nepasižymi dalyvavimu

šiam procese, todėl ši sritis yra palikta tik vienos ministerijos (SADM) įtakoje. Šiose ministerijose taip pat nėra numatyti skyriai ir darbuotojai, kurie būtų atsakingi tik už ĮSA. Atsižvelgiant į šiuos aspektus teigiama, kad šalyje po kol kas nėra aiškios ir visiems žinomos valstybės politikos.

Tyrimo ataskaitos duomenys taip pat parodo, kad Lietuvoje nėra specialiai tik ĮSA klausimais dirbančių organizacijų ir tik keletas jų remia šią sritį, publikuodamos leidinius, organizuodamos renginius ĮSA tema bei remdamos su ĮSA susijusias iniciatyvas. Taip pat pastebimas verslo asociacijų mažas aktyvumas ĮSA srityje. Jos analizuojamu laikotarpiu pateikė tik keletą iniciatyvų ir dalyvavo keliuose renginiuose. JT Pasaulinio susitarimo tinklas Lietuvoje tuo metu buvo tik pradėjęs savo veiklą, todėl natūralu, kad kai kurie jo nariai laikėsi tik formalaus požiūrio į ĮSA ir nesunaudojo minėto susitarimo siūlomomis priemonėmis (Elgesio kodeksu, ĮSA strategija). Akcentuojama bendradarbiavimo tarp švietimo/mokslo sektoriaus ir verslo įmonių reikšmė, kuomet vyksta įmonių atstovų gerosios praktinės patirties sklaida mokslo įstaigose ir tokiu būdu prisidedama prie ĮSA skatinimo plėtos.

Remiantis tyrimo ataskaitos duomenimis kasmet daugėjo su ĮSA susijusių publikuojamų straipsnių (2005 m. – 67, 2006 m. – 95), iš kurių 44 straipsniai buvo skirti išskirtinai tik ĮSA temai (2005 m. – 15, 2006 m. – 26). Didžiojoje dalyje straipsnių (62 proc.) apie ĮSA buvo kalbama teigiamai, o 35 proc. – neigiamai ir 3 proc. – neutraliai. Leidžiami tik keli leidiniai, kuriuose pateikiama informacija apie ĮSA koncepciją, jos privalumus ir trūkumus, priemones. Tačiau trūksta informacijos apie praktinius ĮSA įgyvendinimo pavyzdžius, problemas ir pan. Anksčiau įmonės pateikdavo dažniausiai tik finansinio pobūdžio ataskaitas, tačiau buvo priimti įstatymų pakeitimai, pagal kuriuos reikalaujama į ataskaitas įtraukti informaciją apie darbuotojų situaciją ir įmonės daromą poveikį aplinkai. Beje, JT Pasaulinio susitarimo nariai įsipareigoja pagal Pasaulinės atsiskaitymo iniciatyvos ir kitus kriterijus parengti ataskaitas apie savo veiklą, susijusią su darniu vystymusi ir ĮSA. Tačiau pasigendama pačios ĮSA ataskaitų pateikimo užtikrinimo sistemos ir praktikos.

Tyrimo ataskaitos duomenimis vyrauja platus sertifikatų ir vadybos sistemų, sietinų su ĮSA, pasirinkimas (SA 8000, ISO 14001, EMAS, EKVF, OHSAS 18001). Minėtus sertifikatus teikia daugiau kaip 11 valstybinių ir privačių organizacijų. Tačiau analizuojamu laikotarpiu pastebimas aplinkos apsaugos vadybos sistemos ISO 14001 sertifikavimo proceso sulėtėjimas (2007 m. iš viso veikė 267 įmonės (žr. 10 pav.), o 2006 m. – 252). Analizuojamu laikotarpiu nebuvo nei vienos įmonės Lietuvoje, kuri būtų gavusi EMAS sertifikatą. Daroma prielaida, kad tam įtakos turėjo informacijos sklaidos trūkumas ir griežtesni reikalavimai šiam sertifikatui įsigyti.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Įmonių socialinės atsakomybės padėties Lietuvoje bazinis tyrimu (2007)

Tyrimo ataskaitoje teigiama, kad apdovanojimai už pasiekimus ĮSA srityje iki 2007 m. nebuvo plačiai viešinami, trūko visuomenės pasitikėjimo jais, todėl visa tai turėjo mažai įtakos įmonės ar vartotojų elgesiui bei nebuvo laikomi svarbiu veiksmu siekiant geresnės reputacijos. Analizuojamu laikotarpiu nebuvo apdovanojimų, kurie būtų skirti nuopelnams už ĮSA įgyvendinimą. Galima išskirti tik keleta apdovanojimų, kuriuos galima susieti su ĮSA (*pavyzdžiui, 2006 m. Ūkio ministerijos įmonei „Lifosa“ įteiktas apdovanojimas „Už nuopelnus verslui“, 2007 m. bendrovės „EKT“ nominuotos kelios įmonės ĮSA apdovanojimui*).

Reikia pažymėti, jog šioje tyrimo ataskaitoje buvo pateikti atsitiktinės imties būdu atrinktų skirtingo dydžio ir sektorių įmonių gerosios praktikos pavyzdžiai (AB „Šiaulių bankas“, VĮ „Vilniaus miškų urėdija“, UAB „Narbutas&Ko“, AB „Utenos trikotažas“, AB „Achema“, AB „Lifosa“, Aljansas „Langas į ateitį“, UAB „Rimi Lietuva“, UAB „Vilniaus vandenys“), kuriais remiantis siekiama paskatinti ĮSA principų įgyvendinimą Lietuvos įmonėse.

Taigi, šis tyrimas atskleidė, jog:

- Ilgalaikėje perspektyvoje tik kelios bendrovės aiškiai sieja ĮSA su savo pagrindine veikla;
- Pilietinė visuomenė retai vertinama kaip suinteresuota šalis, su kuria reikia konsultuotis;
- Įmonių valdyme nenumatytos konkrečios pareigos, sietinos su ĮSA;
- ĮSA nėra tarp pagrindinių elementų, kuriais būtų matuojamas įmonės, gavusios įvairius veiklos efektyvumo valdymui skirtus sertifikatus, veiklos efektyvumas;
- Informacija atskleidžiama tik tam tikrais atvejais, kai to reikalauja įstatymai.

2007 m. atlikto tyrimo ataskaitoje siekiant ĮSA įgyvendinimo skatinimo Lietuvoje yra pateikiamos 11 rekomendacijų/iniciatyvų, kurios skiriamos pilietinės visuomenės organizacijoms, verslui ir valstybei (žr. 8 lentelę).

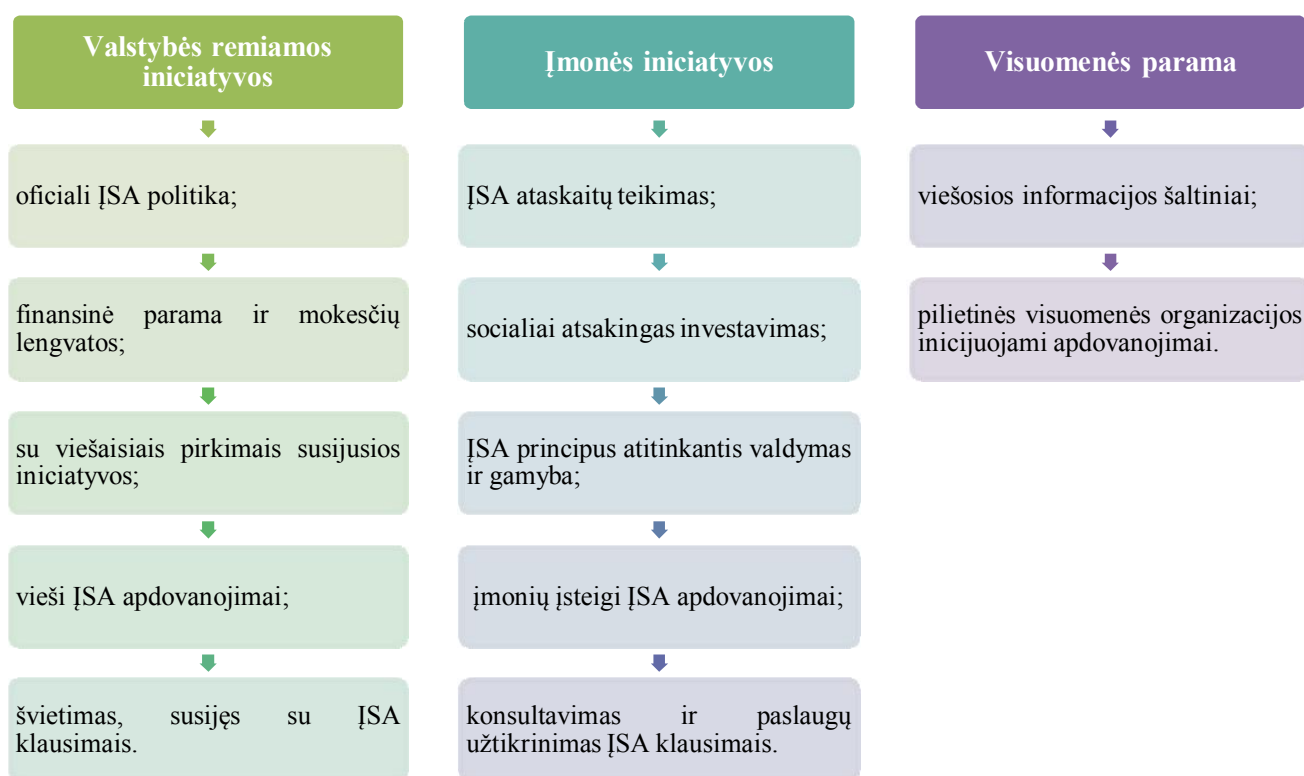
8 lentelė. Rekomendacijos ĮSA įgyvendinimo skatinimui Lietuvoje

Eil. Nr.	Rekomendacija/iniciatyva	Priemonės
Pilietinės visuomenės organizacijoms (PVO):		
1.	Dalyvaukite koordinuojamoje veikloje.	Apvalaus stalo diskusijoje, reguliariai vykstančiuose susitikimuose, interneto svetainės, kur galima diskutuoti, derinti veiksmus ir daryti spaudimą valstybei ir įmonėms.
2.	Pasiekite, kad ĮSA taptų matoma.	Apdovanojimai ar visuomenės informavimo kampanijos.
3.	Didinkite visuomenės kompetenciją ĮSA klausimais ir vadovavimą.	Mokymai, mokslinių tyrimų ir ekspertų tinklai, kurie turėtų didinti visuomenės kompetenciją ĮSA klausimais.
Verslui:		
4.	Įtraukite asociacijas.	Asociacijas kaip ĮSA rėmėjas, skatinkite konkrečių priemonių konkrečioms verslo sektoriams ir procesams kūrimą ir keitimąsi gerąja praktika.
5.	Keiskitės patirtimi.	Renginiai, forumai, tinklai, skirti geros praktikos keitimuisi ir sklaidai; JT Pasaulinio susitarimo stiprinimas.
6.	Formuokite požiūrį, kad ĮSA – gera verslo plėtros galimybė.	Remkite ir skatinkite konsultavimąsi ir užtikrinimą ĮSA klausimais.
Valstybei:		
7.	Pasiekite, kad ĮSA būtų tarpiai susieta su švietimu.	Integruokite ĮSA kursus į aukštojo mokslo mokymo programas, remkite akademinį sluoksnį domėjimąsi šia tema.
8.	Suteikite kryptingą paramą ĮSA skatinimui.	Paremkite dotacijų schemas, padėsiančias skatinti PVO įsitraukimą į ĮSA įgyvendinimą.
9.	Pasiekite, kad žalieji viešieji pirkimai taptų realybe.	Stiprinkite reikiamus administracinius gebėjimus ir pakeiskite teisės aktus taip, kad didėtų žaliųjų viešųjų pirkimų dalis.
10.	Pagerinkite su ĮSA susijusių valstybės politikos sričių koordinavimą.	Įtraukite ĮSA į atitinkamus strateginius dokumentus, stiprinkite administracinius gebėjimus koordinavimo srityje, paskirkite reikiamas pareigas, skatinkite tarpžinybinius koordinavimo mechanizmus.
11.	Savivaldybėms: dalyvaukite diegiant ĮSA.	Skatinkite savivaldybes diegti ĮSA ir bendradarbiavimą tarp savivaldybių bei keitimąsi gerąja praktika nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Įmonių socialinės atsakomybės padėties Lietuvoje baziniu tyrimu 2007.

Remiantis atlikto tyrimo ataskaita galima teigti, kad buvo imtasi svarbių žingsnių siekiant paspartinti ĮSA plėtrą Lietuvoje. Tačiau tenka pripažinti, jog lyginant su kitomis Europos Sąjungos šalimis, 2007 m. Lietuva dar mažai buvo pažengusi ĮSA srityje. Svarbu paminėti, kad siekiant paspartinti ĮSA įgyvendinimą, buvo atsižvelgta į aktualias ir svarbias rekomendacijas. Šiuo metu dalis išvardintų rekomendacijų jau yra įgyvendinamos (*pavyzdžiui, patvirtinta „Nacionalinė pažangos programa“ ir „Šešioliktosios vyriausybės 2012-2016 m. programa“; SADM parengtas ir patvirtintas „ĮSA 2016-2020 m. veiksmų planas“; organizuojami NAVA apdovanojimai; įkurtas darnaus vystymosi ir ĮSA specialistų tinklas „CSR Network Lithuania“; įvairių asociacijų vykdomos iniciatyvos; projektai, skirti ĮSA plėtrai Lietuvoje skatinti ir pan.*). Tačiau dalis rekomendacijų iki šiol dar nėra įgyvendintos, nes susiduriama su tam tikromis kliūtimis jas įgyvendinant. Iš tiesų, visuomenė, įmonės ir pilietinės visuomenės organizacijos turi imtis lyderio vaidmens ĮSA srityje, o tuo tarpu valstybė turi sukurti patrauklią ir palankią tokią veiklą aplinką.

Tyrimo ataskaitoje pateikiami suskirstyti į tris kategorijas svarbūs ištekliai, kurie gali palengvinti ĮSA įgyvendinimą mūsų šalyje. Kaip matyti 11 paveiksle, visuomenės lygmenyje yra mažiausiai išteklių. Visuomenė yra mažai susipažinusi su ĮSA koncepcija ir mažai tesidomi įmonių pasiekimais ĮSA srityje. Kiek daugiau yra valstybės remiamų iniciatyvų, tačiau jos yra taikomos konkrečioms sektoriams ir pagrindinis dėmesys skiriamas aplinkosaugos, socialinėms, skaidrumo problemoms, o ne įmonių skatinimui įdiegti integruotą ĮSA koncepciją. Tuo tarpu įmonės lygmenyje paminėti ištekliai yra labiausiai išplėtoti, nes įmonės vis daugiau domisi šia tema, keičiasi patirtimi. Stengiamasi pagerinti įmonės valdymą, sumažinti neigiamą poveikį aplinkai ar įdiegti tokias vertybes kaip skaidrumas ir suinteresuotųjų šalių dalyvavimas. Reikia pažymėti, kad tai daroma ne vien tik dėl ĮSA, o taip pat ir dėl įmonės veiklos rezultatų pagerinimo, o tai turi teigiamų aspektų, kalbant apie ĮSA perspektyvą. Taip pat svarbu paminėti, jog be aktyvios politinės visuomenės, įmonės nepakankamai įvertina tam tikras savo išlaidas (socialines ir aplinkosaugines) ir pirmenybę teikia trumpalaikiam rezultatui, neskiriant dėmesio ilgalaikiai strategijai.

11 pav. Ištekliai, ĮSA įgyvendinimo palengvinimui Lietuvoje (sudaryta autorės remiantis Įmonių socialinės atsakomybės padėties Lietuvoje baziniu tyrimu 2007)

Analizuojamo tyrimo išvadoje matyti, *jog ĮSA įgyvendinimas Lietuvoje yra atsidūręs tam tikroje situacijoje, kuomet visuomenė nėra pakankamai organizuota ginti savo interesus, valstybė – neapsisprendusi, organizuotos interesų grupės dalyvauja žaidime, kur „vienas laimi, kitas pralaimi“, o bendrovės, dėk besikeičiančių tarptautinių tendencijų – imasi pavienių iniciatyvų.*

Vartotojai, rinkdamiesi prekes ar paslaugas, neatsižvelgia į įmonės reputaciją ĮSA srityje, dauguma jų yra abejingi įvairiems ekologiniams ženklams ir su ĮSA susijusiems apdovanojimams. Taip pat galima pasakyti ir apie žiniasklaidą, nes ji nesidomi ĮSA klausimais ir gerosios patirties pavyzdžiais, tačiau ji įmones skatina nesielgti netinkamai. Tuo tarpu žvelgiant iš valstybės perspektyvos, ĮSA klausimai yra traktuojami, kaip problema, kuri savaime natūraliai išsprends (augant ekonomikai, įmonės ir visuomenė galės leisti sau susitelkti ne vien tik ties pelnu ir jo paskirstymu, bet ir ties kitais, su ĮSA susijusiais klausimais). Valstybės požiūriu ĮSA politika nėra prioritetinga sritis, todėl nėra aiškios ir visiems suvokiamos vykdomos politikos, strateginio požiūrio skatinant ĮSA. Taigi iki 2007 m. ĮSA įgyvendinimas priklausė nuo įvairių vidinių ir išorinių veiksnių, kurie lėmė atskirų ĮSA pobūdžio praktikų taikymą. Tyrimas atskleidė, kad ĮSA būklę galima apibūdinti kaip įdomų atskirų ĮSA pobūdžio veiklos pavyzdžių sąrašą. Tačiau po kol kas negali būti traktuojama sistemingu visiems aiškiai suvokiamu socialiai atsakingu elgesiu, kuris demonstruotų, jog artėjama prie ĮSA kultūros įsigalėjimo mūsų šalyje.

➤ Įmonių socialinės atsakomybės pažangos Lietuvoje šalies lygmeniu vertinimas (2011 m.)

Tyrimo tikslas – atlikti esamos įmonių socialinės atsakomybės būklės analizę bei įvertinti pažangą per 2011 m.

Šis tyrimas buvo atliktas įgyvendinant LR Vyriausybės patvirtintos Nacionalinės įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009-2013 m. programos tikslą „18.2. Antras tikslas – skatinti geresnę įmonių socialinės atsakomybės suvokimą, socialinį ir aplinkosauginį sąmoningumą“ bei uždavinį „18.2.2. padidinti įmonių socialinės atsakomybės skaidrumą ir patikimumą“ ĮSA priemonių plane numatyta 2.2.3. priemonę pagal Europos socialinio fondo finansuojamą projektą „Vartai: įmonių socialinės ir aplinkosauginės inovacijos“ dalis.

Reikia pastebėti, jog prieš atliekant ĮSA pažangos vertinimo šalies mastu galimybių analizę, buvo atliekami su ĮSA srityje dirbančiais ekspertais interviu, kurių metu ekspertai pateikė savo įžvalgas dėl ĮSA pažangos šalies lygmeniu vertinimo sistemos. Jų nuomone, „ĮSA vertinimas šalies mastu turėtų būti pagrįstas įmonių ĮSA praktikos įvertinimu. Daugiau dėmesio skirti įmonių vidinei politikai ir situacijai įmonių viduje (atsiskaitymai su darbuotojais ir partneriais, jaunimo įdarbinimas, vienodas užmokestis už vienodą darbą ir kita). Tikroji ĮSA prasideda nuo įmonės „vidaus“ sutvarkymo, o ne vien nuo dėmesio išorei.“⁷¹ Tai pat ekspertai pabrėžė, jog siekiant atlikti ĮSA vertinimą, reikalingas ĮSA sričių reglamentavimo mūsų šalyje palyginimas Europos Sąjungos kontekste, nes priešingu atveju dėl skirtingo valstybėse ĮSA sričių reglamentavimo atlikti tokį vertinimą yra sudėtinga. Jų nuomone, „jei šalis teisės aktais griežtai apibrėžia su ĮSA susijusią

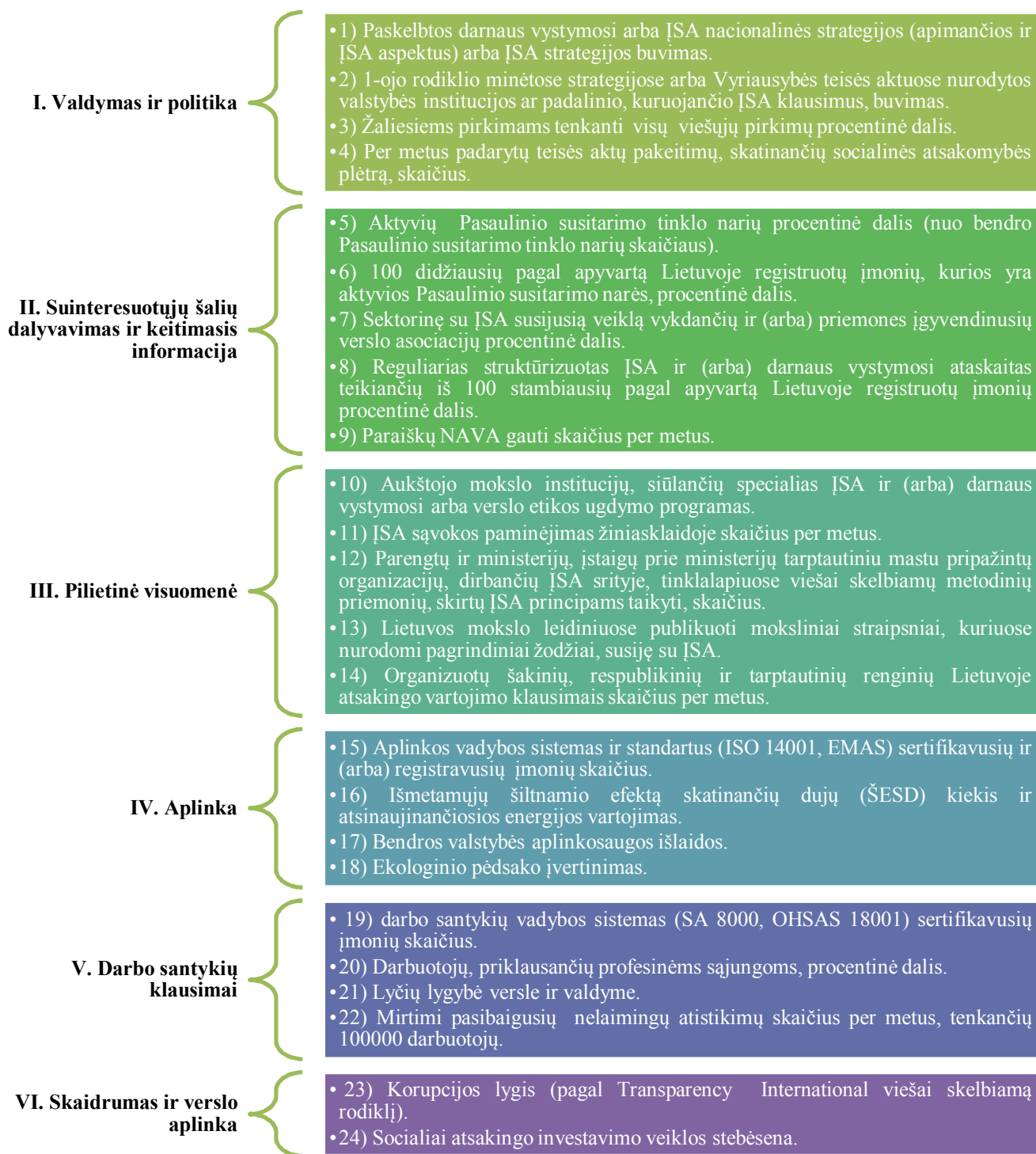
⁷¹ <http://csr.baltic.lt/wp-content/uploads/2013/04/ISA-vertinimo-metodika.pdf>

sritį (pvz. darbo valandos), įmonėms paliekama mažesnė galimybė būtų socialiai atsakingomis (pvz. savanoriškai sutrumpinti darbo valandas, suteikti lankstų grafiką ir pan.). Tačiau svarbu įvertinti ne tik reglamentavimo lygį, bet ir kiek realiai vykdomi/įgyvendinami teisės aktuose numatyti reikalavimai. Jei paplitusi teisės aktų įgyvendinimo praktika tarp įmonių yra žemesnio lygio nei reikalauja teisės aktai, tai byloja apie įmonių socialinės atsakomybės stoką. Įstatymų, tarptautinių susitarimų ir sutartų elgsenos normų laikymasis savaime nėra socialinė atsakomybė, o tik „privalomas laiptelis“ įmonėms, norinčioms būti socialiai atsakingomis. Ir priešingai, jei įmonių veiklos praktika viršija teisės aktuose keliamus reikalavimus, tai rodo įmonių socialinės atsakomybę, t.y. savanorišką veiklą integruojant socialinius, aplinkosaugos ir skaidraus verslo principus.⁷²

Taigi, remiantis ekspertų pastebėjimais ir rekomendacijomis buvo siūloma atlikti atrinktų įmonių, reprezentuojančių Lietuvos įmones, išsamesnį tyrimą pagal nustatytus ĮSA vertinimo rodiklius. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu UAB “Kvalitetas“ parengė šio tyrimo ataskaitą. Atsižvelgiant į ĮSA pažangą Lietuvoje, buvo atrinkti ir įvertinti 24 ĮSA rodikliai išskirtose šešiose vertinimo kategorijose (žr. 12 pav.). Atrenkant tinkamiausius rodiklius ĮSA pažangos vertinimui Lietuvoje buvo vadovautasi šiais nustatytais kriterijais: *rodiklio prasmė – galimybė atskleisti ĮSA pažangą; patikimos informacijos prieinamumas; informacijos tikslumas*. Buvo atsisakyta Lietuvai neaktualių rodiklių, kurių analizuojamu laikotarpiu nebuvo galima objektyviai įvertinti.

---

⁷² <http://csr.baltic.lt/wp-content/uploads/2013/04/ISA-vertinimo-metodika.pdf>.

12 pav. Vertinimo kategorijos ir rodikliai (sudaryta autorės, remiantis Įmonių socialinės atsakomybės pažangos Lietuvoje šalies lygmeniu 2011 m. vertinimo ataskaita)

I Kategorija - Valdymas ir politika. Siekiant padėti kurti ĮSA paskatas verslui labai svarbus vyriausybės vaidmuo, nes vyriausybės dalyvavimas turi įtakos visuomenės sąmoningumui ĮSA aspektu ir didina ĮSA svarbą politikų ir vyriausybės veiklos srityse. Tačiau pastebima, jog Lietuvoje nėra įsteigtų atskirų institucijų ar jų padalinių, atsakingų tik už šalies darnų vystymąsi ar socialinės atsakomybės įgyvendinimą. Valstybės institucijos, kurioms tarp kitų atsakomybių yra priskirtas įmonių socialinės atsakomybės proceso skatinimas (t.y. strategijos ar programų koordinavimas) yra Lietuvos

Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Lietuvos Respublikos ūkio ministerija.

Už nacionalinės įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009–2013 m. programos (patvirtinta 2010 m. sausio 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 53) koordinavimą yra paskirta atsakinga LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Kaip jau buvo minėta ankstesniuose darbo skyriuose, šios programos *strateginis tikslas – sudaryti būtinas sąlygas plėtoti įmonių socialinę atsakomybę ir skatinti įmones savo veikloje taikyti jos principus*. Tačiau reikia pastebėti, kad iki šiol minėta programa taip ir nebuvo atnaujinta. Bendradarbiaujant su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Ūkio ministerijai ir Aplinkos ministerijai buvo pavesta naudotis įstaigų prie šių ministerijų tinklais informacijai, skatinančiai įmonių socialinės atsakomybės plėtrą, ir patirčiai skleisti.

LR Aplinkos ministerijai yra pavesta koordinuoti nacionalinės darnaus vystymosi strategijos bei žaliųjų pirkimų programos įgyvendinimo koordinavimą. LR Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimu Nr. 1247 nacionalinė darnaus vystymosi strategija buvo atnaujinta ir patvirtinta nauja redakcija. Atnaujintoje strategijoje pagrindinis Lietuvos darnaus vystymosi tikslas – pagal ekonominio ir socialinio vystymosi, išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius iki 2020 metų pasiekti 2003 metų ES valstybių narių vidurkį, pagal aplinkos taršos rodiklius – neviršyti ES leistinių normatyvų, laikytis tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimų.⁷³ Strategijos įgyvendinimas vertinamas pagal joje pateiktus ir patvirtintus darnaus vystymosi rodiklius, t.y. aplinkos būklės, ekonomikos, socialinio ir Lietuvos teritorijų vystymosi rodiklius.

Nagrinėjant žaliesiems pirkimams tenkančių visų viešųjų pirkimų procentinę dalį, pastebimas rodiklio pagerėjimas analizuojamu laikotarpiu (2010 m. – 5,8 proc., 2011 m. – 7,6 proc.). Tyrimo ataskaitos duomenimis šio rodiklio pagerėjimą galėjo paskatinti gerėjanti ekonominė situacija, Viešųjų pirkimų tarnybos šviečiamoji veikla, taip pat buvo tęsiami mokymai žaliųjų pirkimų klausimais. Šis rodiklis yra susijęs su vyriausybės vykdoma veikla, nes žalieji viešieji pirkimai reiškia, kad valstybiniai pirkėjai, pirkdami produktus, paslaugas ar darbus, atsižvelgia į aplinkosauginius veiksnius. Vykdam žaliuosius viešuosius pirkimus galima sumažinti aplinką teršiančių dujų emisiją, aplinkai daromą neigiamą poveikį ir prisidėti prie darnaus gamtos išteklių naudojimo, skatinti inovacijas, didinti pramonės konkurencingumą.

Reikia pastebėti, kad iš viso 2011 m. per metus atliktų teisės aktų pakeitimų skaičius išaugo nuo 15 iki 17 proc. Analizuojamu laikotarpiu išryškėjo, kad atliktų teisės aktų pakeitimų skaičius labiau padidėjo aplinkosaugos srityje (50 proc.), negu socialinėje srityje, kurioje augimo nebuvo. Tačiau atlikti pakeitimai neatspindėjo pakeitimų veiksmingumo, nes kai kurie teisės aktai buvo keičiami kelis kartus per metus.

---

⁷³ http://www.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1034

II Kategorija - Suinteresuotųjų šalių dalyvavimas ir keitimasis informacija.

Pasaulinio susitarimo tinklas skatina susitarimo dalyvių socialiai atsakingą veiklą per pažangos ataskaitas ir šis tinklas traktuojamas, kaip ĮSA vystymo mechanizmas. Pasaulinis susitarimas yra remiamas jame dalyvaujančių įmonių aukščiausios vadovybės ir yra strateginis pagrindas dalyviams daryti pažangą tvarumo ir įmonių pilietiškumo srityse.

Tyrimo ataskaitos duomenimis 2011 m. buvo pastebimas ženklus aktyvių pasaulinio susitarimo tinklo narių (Lietuvoje registruotų įmonių) procentinės dalies padidėjimas nuo 84 proc. (2010 m.) iki 92 proc. (2011 m.). Tačiau, analizuojamu laikotarpiu tik 3 proc. (11 iš 350) vykdančių su ĮSA susijusią veiklą verslo asociacijų prisidėjo prie ĮSA veiklos įgyvendinimo. Daroma prielaida, kad verslo asociacijos, kurios vykdo ĮSA veiklą ir taiko ĮSA priemones, turės reikšmingą poveikį skatindamos savo narius plačiau taikyti ĮSA principus. Minėtos asociacijos Lietuvoje gali padėti pasidalinti geriausia praktika atskiruose sektoriuose, vykdyti bendrus projektus ir padidinti „kolegų spaudimą“ tarp savo narių ĮSA srityje. Savo aktyvumu ĮSA srityje labiausiai pasižymėjo verslo konfederacijos, jungiančios šakines ir regionines asociacijas bei atskiras įmones.

Siekiant skatinti atsakingo verslo plėtrą vykdomi įvairūs konkursai ir apdovanojimai, kurie prisideda prie gerosios ĮSA patirties principų sklaidimo. Apdovanojimai yra skirti didinti ĮSA žinomumą bei gerinti ĮSA praktinį taikymą. 2008 m. balandžio 8 d. buvo įteikti pirmieji Nacionaliniai atsakingo verslo apdovanojimai (NAVA) devynioms įmonėms. Nuo 2010 m. NAVA nominacijos buvo skiriamos trijose kategorijose: „Metų darbovietė“, „Metų bendruomeniškiausia įmonė“, „Metų aplinkosaugos įmonė“, o nuo 2015 m. siekiant plėtoti ir skatinti sveikatingumo paslaugas, viešąją ir privačią partnerystę sporte ir fizinio ugdymo srityje, buvo įsteigta dar viena nominacija – „Metų sportiškiausia įmonė“. Pažangiausioms įmonėms ĮSA srityje, surinkusioms didžiausią balų skaičių visose nominacijose, kurioms jos pateikė paraišką, skiriamas aukščiausias apdovanojimas – „Socialiai atsakinga įmonė“. Pastebima augimo tendencija teikiant nacionaliniam socialiai atsakingo verslo apdovanojimui gauti paraiškas (2007 m. - 43 paraiškos, 2011 m. - 91), taip pat dalyvaujančių įmonių skaičius padidėjo nuo 22 (2008 m.) iki 53 (2011 m.) įmonių. Didėjantis paraiškų apdovanojimui gauti skaičius rodo, kad vis daugiau įmonių sužino apie ĮSA ir pradeda taikyti geros ĮSA praktikos principus.

Ne mažiau svarbus ĮSA ataskaitų teikiančių įmonių procentinės dalies rodiklis, kuris parodo ĮSA sąmoningumo lygį šalyje, bei ataskaitų teikimo dažnumas, kuris rodo ĮSA kartotinio vertinimo proceso aktyvumą. Kuo didesnė ĮSA ataskaitų teikiančių įmonių procentinė dalis tuo suvokiamas didesnis ĮSA sąmoningumo lygis šalyje. Tačiau tyrimo ataskaitos duomenimis, pastebėta, jog, nagrinėjant 100 Lietuvoje veikiančių stambiausių įmonių sumažėjo ĮSA ataskaitas teikiančių įmonių skaičius iki 8 proc. 2011 m., kai tuo tarpu 2010 m. buvo 15 proc. (žr. 9 lentelę). Šio rodiklio sumažėjimui įtakos turėjo tai, kad įmonės nespėjo parengti ataskaitų už 2011 m.

9 lentelė. Didžiausios Lietuvos bendrovės, teikiančios ĮSA ataskaitas, 2010-2011 m.

Metai	Didžiausių pagal apyvartą įmonių dalis, teikiančių ĮSA ataskaitas	Įmonių pavadinimai
2010	15 proc.	AB "LESTO", Swedbank, AB grupė TEO LT, AB Lietuvos draudimas, AB ORLEN Lietuva, Ventus-Nafta, AB Koncernas Achemos grupė, Achema AB Lietuvos dujos, AB Omnitel, UAB Danske bank A/S Ūkio bankas, AB Linas Agro Group City service, AB grupė Švyturys-Utenos alus, UAB
2011	8 proc.	Koncernas Achemos grupė, Achema AB Švyturys-Utenos alus, UAB Swedbank, AB grupė Danske bank A/S Linas Agro Group Lifosa, AB Vilniaus baldai, AB

Šaltinis: Įmonių socialinės atsakomybės pažangos Lietuvoje šalies lygmeniu 2011 m. vertinimo ataskaita.

Reikia pažymėti, kad pagal 2014 m. spalio 22 d. priimtą Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2014/95/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2013/34/ES⁷⁴ nuostatos dėl tam tikrų didžiųjų įmonių ir grupių nefinansinės ir įvairovės informacijos atskleidimo, įmonės turės atskleisti daugiau informacijos, t.y. teikti nefinansinę informaciją, apimančią aplinkosaugos, socialinės atsakomybės, žmogaus teisių, antikorupcinius klausimus. Ši priimta direktyva nuo 2017 m. sausio 1 d. bus taikoma tik didelėms, viešojo intereso įmonėms (turinčioms virš 500 darbuotojų). Tai bus svarbus postūmis į priekį, siekiant pereiti prie tvarios pasaulinės ekonomikos, kurioje ilgalaikis pelningumas siejamas su socialiniu teisingumu ir aplinkosauga, ir padidinti investuotojų bei vartotojų pasitikėjimą. Taip pat tikėtina, kad šios direktyvos dėka pasikeis ir mažų bei vidutinių įmonių požiūris į ĮSA ataskaitas ir duos visapusę naudą ne tik įmonėms, bet ir aplinkai bei visuomenei.

III Kategorija - Pilietinė visuomenė

Analizuojant šiai kategorijai priklausančius rodiklius, svarbu paminėti, kad jie prisideda prie ĮSA sąmoningumo didinimo, parodo tinkamą būdą koncepcijos įdiegimui visuomenėje. Svarbus bendravimas su visuomene bei jos įtraukimas į aktualių klausimų, susijusių su ĮSA, svarstymą įvairių paskaitų, seminarų, diskusijų metu ir pan. Remiantis tyrimo ataskaitos duomenimis, pažymėtina, kad mūsų šalyje 2011 m. buvo tik 1 proc. (7 iš 974) aukštojo mokslo institucijose realizuojamų programų susijusių su ĮSA. Tačiau pastebima pažanga tokiose srityse, kaip specializuotų ĮSA tematikai skirtų

⁷⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095>

leidinių leidyba; straipsnių ĮSA tematika publikavimas įvairiuose mokslo leidiniuose (nuo 2009 m. kasmet publikuojami 23-25 nauji straipsniai); ĮSA sąvokų paminėjimas žiniasklaidoje (per 2011 m. padidėjo 16 proc, t.y. nuo 164 iki 190 paminėjimus pagal raktinius žodžius atrinktose nacionalinės žiniasklaidos šaltinių grupėse (žr. 10 lentelę); renginių, susijusių su atsakingu vartojimu, organizavimas (per 2011 m. tokių renginių augimas siekė 755 proc.), kuriuos inicijavo JTVP Lietuvoje, Nacionalinis atsakingo verslo įmonių tinklas, Lietuvos nacionalinė vartotojų federacija bei Lietuvos vartotojų institutas. Tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu organizacijos savo tinklalapiuose pateikia ĮSA sąvokos aprašymus, paaiškinimus ir nuorodas. Didžiausiuose internetiniuose naujienų portaluose atsirado skiltys, skirtos socialinei atsakomybei.

10 lentelė. ĮSA sąvokos žiniasklaidoje plėtra, 2010-2011 m.

Metai	2010	2011
ĮSA sąvokos, naudojant įvairius susijusius raktinius žodžius, paminėjimų žiniasklaidoje skaičius per metus	164	190 (+16 proc.)
Iš jų verslo atstovams skirtuose leidiniuose (Investuok, Vadovas, Valstybė, Verslo klasė, Versus, Verslo žinios)	39	27 (-31 proc.)

Šaltinis: Įmonių socialinės atsakomybės pažangos Lietuvoje šalies lygmeniu 2011 m. vertinimo ataskaita.

IV Kategorija - Aplinka

Aplinkos vadybos sistemą sertifikavusių ir siekiančių įdiegti ĮSA į verslo praktiką įmonių skaičius 2011 m. augo 5 proc. ISO 14001 sertifikata turinčių įmonių skaičius 2008-2011 m. išaugo nuo 402 iki 673. Prie šio skaičiaus pokyčio prisidėjo pagal JTVP Lietuvoje vykdomą projektą „VARTAI: Socialinės ir aplinkosauginės verslo inovacijos“ 2011 m. pradėtos vykdyti konsultacijos ISO 14001 standarto diegimo klausimais. 2011 m. įdiegusių ES aplinkosaugos vadybos ir audito sistemą (EMAS) iš viso buvo 10 įmonių, kurios įtrauktos į EMAS registrą.

Aplinkosaugai skirtų pinigų kiekis iliustruoja vyriausybės suinteresuotumą ir veiksmus, kurių imtasi. 2011 m. išlaidų aplinkos apsaugai ir BVP santykis sumažėjo nuo 1,1 proc. iki 0,9 proc. Analizuojamu laikotarpiu Aplinkos ministerijos koordinuojamų programų įgyvendinimui iš valstybės biudžeto buvo paskirta 4 kartus daugiau nei ankstesniais metais, t.y. virš 1 mlrd. Lt (289 mln. eurų).

Vyriausybė atlieka svarbų vaidmenį mažindamos išmetamų ŠESD kieki ir skatindamos perėjimą prie atsinaujinančiųjų šaltinių energetikos. Šalių rezultatai gali būti labai skirtingi, tačiau tai svarbus rodiklis, rodantis kiekvienos šalies kasmetinę pažangą. Nuo 2008 m. kasmet nežymiai mažėjo išmetamų į atmosferą šiltnaminių dujų kiekis. Pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių energijos išteklių (AEI) energiją, Lietuva yra įsipareigojusi iki 2020 m. padidinti energijos iš AEI dalį bendrame galutiniame šalies energijos

suvartojime iki 23 proc. Remiantis Lietuvos statistikos departamento paskelbtais duomenimis, užsibrėžtą 23 proc. tikslą Lietuva pasiekė 2014 m., kuomet AEI dalis bendrame šalies energijos suvartojime sudarė 23,86 proc.

V Kategorija - Darbo santykių klausimai

Atlikto tyrimo ataskaitos duomenimis SA 8000 standartas tarp Lietuvos įmonių po kol kas nėra populiarus, tačiau pastebimas standartą įdiegusių įmonių skaičiaus padidėjimas nuo 2 (2008 m.) iki 19 įmonių (2011 m.). Taip pat didėjo ir OHSAS 18001 sertifikatą turinčių įmonių skaičius (2008 m. – 100, 2011 m. - 419 įmonių).

Analizuojamu laikotarpiu 3,5 proc. daugiau darbuotojų įsitraukė į profesinės sąjungos gretas. Profesinės sąjungos yra vienas iš socialinių partnerių, atstovaujančių darbuotojų interesus, siekiant interesų balanso ir demokratijos garanto.

Siekiant atskleisti diskriminacinius darbo santykius svarbu įvertinti lyčių lygybę darbo santykiuose. Reikia pastebėti, kad moterų dalis didžiausių viešai kotiruojamų įmonių aukščiausiuose sprendimų priėmimo institucijose sudarė 13 proc., kai ES vidurkis apie 12 proc. (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Lyčių pasiskirstymas didžiausių viešai kotiruojamų aukščiausiose sprendimų priėmimo organuose (valdybose, tarybose), proc.

Metai	Lietuva		ES-27	
	Moterys, proc.	Vyrai, proc.	Moterys, proc.	Vyrai, proc.
2010	13	87	12	88
2011	13	87	12	88

Šaltinis: Įmonių socialinės atsakomybės pažangos Lietuvoje šalies lygmeniu 2011 m. vertinimo ataskaita.

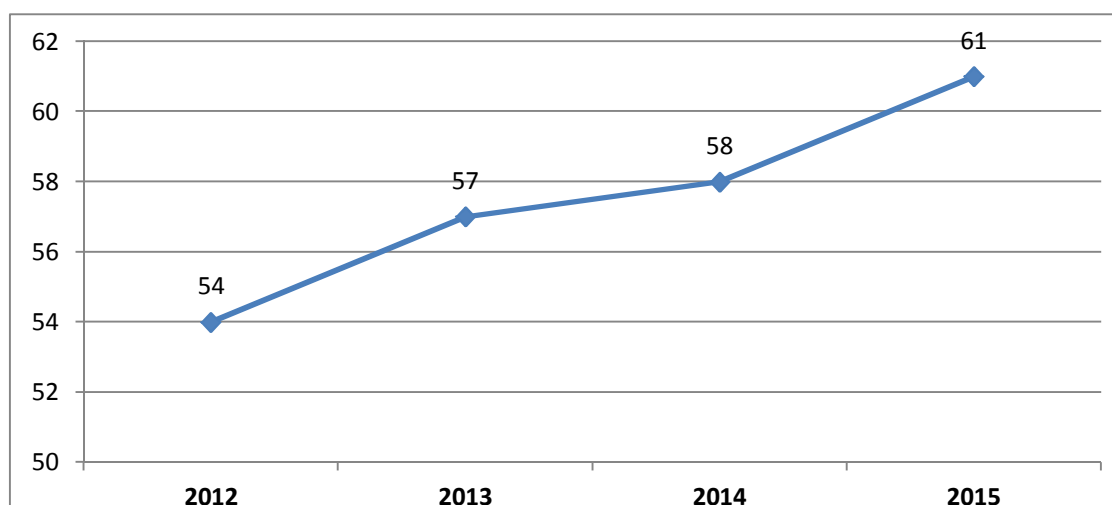
Statistikos departamento duomenimis moterys 2008-2010 m. sudarė maždaug 40 proc. visų vadovų, o tai vienas aukščiausių rodiklių Europos Sąjungoje. Nagrinėjant darbo užmokestį, pastebimas atotrūkis tarp moterų ir vyrų darbo užmokesčio, kuriam turėjo įtakos užimamos pareigos, profesija. Taigi, nepaisant darbo užmokesčio skirtumų, situacija dėl lyčių lygybės versle ir valdyme yra pakankamai gera, nes Lietuvos rodiklis viršijo ES vidurkį.

Kitas labai svarbus rodiklis, parodantis darbo sąlygas ir darbo standartus - mirtini nelaimingi atsitikimai. 2011 m. mažėjo mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe skaičius, tenkantis 100000 dirbančiųjų ir tesudarė 4,6 proc.

VI Kategorija - Skaidrumas ir verslo aplinka

Korupcija yra laikoma kaip viena iš pagrindinių kliūčių aplinkoje, kurioje įmonės veikia atvirai, skaidriai ir atsakingai, tiek vyriausybių, tiek piliečių atžvilgiu. Analizuojant korupcijos lygi

pagal Tarptautinį korupcijos suvokimo indeksą, kuris parodo kaip valstybėms pavyksta kontroliuoti korupciją viešajame ir politikos sektoriuose, teigiama, kad situacija Lietuvoje nėra gera ir mūsų šalis nepajėgi susidoroti su korupcija šalyje. Minėtas indeksas iki 2011 m. buvo vertinamas nuo 0 (labai korumpuota valstybė) iki 10 balų (labai skaidri valstybė). 2011 m. Lietuva smuko į 50 vietą ir gavo 4,8 balus. Nuo 2012 metų pasikeitė indekso skaičiavimo metodika, t.y. buvo vertinama nuo 0 (labai korumpuota valstybė) iki 100 balų (labai skaidri valstybė). 2015 m. Lietuvai buvo skirta 61 balas iš 100 galimų (žr. 13 pav.) ir užėmė 32 vietą 174 šalių sąrašė. Tuo tarpu 2014 m. Lietuva buvo įvertinta 58 balais ir užėmė 39 vietą tarp 174 valstybių.

13 pav. Lietuvos korupcijos suvokimo indekso pokytis 2012-2015 m. (sudaryta autorės pagal Transparency International, <http://www.transparency.org/>)

Socialiai atsakingo investavimo (SAI) veiklos šalyje buvimas parodo, jog šalies verslo aplinka orientuota į ĮSA, pateikiant brandų suvokimą apie santykį tarp finansų rinkų ir etiško verslo vykdymo paskatų. Tačiau Lietuvoje susistemintos informacijos apie SAI nėra, tai pat nėra SAI indekso bei nacionalinio SAI forumo. Galimybes socialiai atsakingam investavimui Lietuvoje sudaro įvairios finansinės institucijos (pavyzdžiui bankai, pensijų fondai). Tačiau dažnai investuotojai neinformuojami apie tokia galimybę ir šio investavimo naudą.

Pirmosios trys kategorijos (*Valdymas ir politika; Suinteresuotųjų šalių dalyvavimas ir keitimasis informacija; Pilietinė visuomenė*) buvo vertinamos kaip priemonės, kurių pagalba buvo siekiama pažangos aplinkosaugos, darbo santykių skaidrumo ir verslo aplinkos srityse. Įmonių socialinės atsakomybės pažangos Lietuvoje šalies lygmeniu 2011 m. vertinimo ataskaitoje (2012) akcentuojama, kad Lietuvai **vienas iš aktualiausių ĮSA aspektų yra socialinis saugumas ir darbo sauga**. Prie šios situacijos gerinimo prisideda socialinės atsakomybės SA 8000 bei darbuotojų saugos ir sveikatos OHSAS 18001 standartų diegimas ir plėtra įmonėse. Šie rodikliai parodo, kad verslo organizacijos siekia savo darbuotojams suteikti visapusišką darbo saugumą bei formuoti socialinio teisingumo jausmą.

Analizuojamo tyrimo išvadoje matyti, **jog veiksmingiausias ĮSA plėtrai priemonės išskirtinos į tris lygius: politines** (Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimas, parengtas strategijos įgyvendinimo priemonių planas, patvirtinta Nacionalinė įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009–2013 metų programa), **įmonių ir švietimo** (didžiausiuose internetiniuose naujienų portaluose atsiradusios skiltys apie socialinę atsakomybę; specializuoti ĮSA tematika leidiniai; organizuoti šakiniai, respublikiniai ir tarptautiniai renginiai Lietuvoje atsakingo vartojimo klausimais). Šių priemonių dėka vis daugiau žmonių turi galimybę sužinoti apie ĮSA, jos svarbą ir teikiamą naudą.

Apžvelgus visų rodiklių rezultatus taip pat paaiškėjo, kad:

➤ visuomenei pateikiama palyginti nedaug informacijos apie atsakingų institucijų, kuriojančių ĮSA klausimus, veiklą ir rezultatus darnaus vystymosi bei ĮSA srityje.

➤ žaliųjų pirkimų skaičius didėjo. Tam reikšmingą įtaką turėjo centrinė projektų valdymo agentūra, atliekanti centrinės perkančiosios organizacijos funkcijas, kuri vykdydama pirkimus įtraukia aplinkosauginius reikalavimus; Viešųjų pirkimų tarnybos pradėti rengti mokymai žaliųjų pirkimų klausimais.

➤ žemas Lietuvos įmonių socialinės atsakomybės atskaitingumo lygis. Nors ir įmonės deklaruoja atsakomybę, tačiau ataskaitų skaičius mažėjo.

➤ Lietuvoje registruotos organizacijos aktyviau dalyvauja pasaulinio susitarimo tinklo veikloje, palaikydamos atsakingo verslo iniciatyvą.

➤ atsakingo verslo plėtrai teigiamos įtakos turėjo padidėjęs su ĮSA susijusių konkursų, apdovanojimų, šakinių, respublikinių ir tarptautinių renginių Lietuvoje organizavimas.

➤ vadybos sertifikatus turinčių įmonių skaičius augo. Tam įtakos turėjo vis didėjantis įmonių veiklos vykdymas pagal savanoriškai priimtus aukštos aplinkos apsaugos reikalavimus (ISO 14001, EMAS). Tačiau, nepaisant augimo tendencijos, socialinės atsakomybės standartą SA 8000 turinčių įmonių yra nedaug ir tai rodo, jog šis standartas po kol kas nepopuliarus tarp Lietuvos įmonių.

➤ sumažėjo mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe skaičius, kuriam įtakos galėjo turėti darbuotojų saugos ir sveikatos vadybos sistemų pagal OHSAS18001 standartą diegimo spartą plėtra Lietuvoje.

➤ gerėjo situacija korupcijos mažinimo atžvilgu. Tai rodo, jog šalis neabejinga šiam klausimui, nes sprendžiamos problemos korupcijos srityje bei siekiama jas suvaldyti, užkertant kelią jos plitimui ateityje.

➤ Teminis tyrimas „Socialiai atsakingas verslas: kur link judame?“ (2015 m.)

Tyrimo tikslas – išskirti temas/problemines sritis, reikalaujančias platesnės diskusijos, ir parengti kokybišką medžiagą atviro pažangos forumo diskusijoms tiek socialiai atsakingo verslo, tiek atskirų šios temos potemių (aplinkos, darbo santykių, skaidrumo, socialinių investicijų), apimančių viešojo

valdymo ir politikos iniciatyvas, verslo, visuomenės ir bendruomenių iniciatyvas, klausimais.⁷⁵ Temos buvo parenkamos, atsižvelgiant į pasaulines tendencijas ir ateities iššūkius (kas bus svarbu ateityje?) ir Lietuvos problematiką (kuriuose srityse didžiausias atotrūkis?). Taip pat buvo atsižvelgta ir į pasaulyje bei Lietuvoje atliktų tyrimų ir strateginių dokumentų metaanalizę, papildytą socialiai atsakingo verslo srityje dirbančiųjų (asociacijų, verslo atstovų, valstybės tarnautojų) apibendrintomis įžvalgomis.

Įgyvendinant Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2030“, siekiama ne tik sumanios visuomenės ir sumanaus valdymo, bet ir sukurti ekonomiką, grįsta palankiausia verslui aplinka ir gebančią atsakyti į išorės pokyčius ir globalizacijos iššūkius bei formuoti socialiai atsakingą verslą, plėsti darniu išteklių panaudojimu paremtą ekonomiką. Strategijos „Lietuva 2030“ įgyvendinimo procese ypatingą vaidmenį atlieka *Valstybės pažangos taryba*, kurios iniciatyva ir buvo atliktas šis tyrimas. Ši taryba remia ir skatina pažangos idėjas, visuomenės ir valstybės bendradarbiavimą įgyvendinant jas. Taip pat kviečia aktyviają visuomenės dalį į atvirą pažangos forumą, kuriuo siekiama palaikyti nuolatinę diskusiją su visuomene dėl šalies raidos prioritetų, procesų bei vertybių. 2015 m. buvo suorganizuotas socialiai atsakingo verslo tematikai skirtas forumas, kurio metu buvo diskutuojama apie socialinės atsakomybės plėtros įtaką ateities verslui ir darbo rinkai, nagrinėjama viešojo sektoriaus vaidmuo plėtojant socialiai atsakingą verslą ir stengiamasi rasti atsakymus į klausimą, ko Lietuvoje trūksta sėkmingai atsakingo verslo plėtrai.

Atliekant tyrimą, buvo remiamasi šiais socialiai atsakingo verslo principais:

➤ Ne vien tik įmonės, bet ir valstybinis sektorius bei visuomenė laikomos socialiai atsakingo verslo veikėjais. Akcentuojama valstybės, verslo ir visuomenės atsakomybė vieni kitiems bei patiems sau už priimtų sprendimų ir veiksmų poveikį aplinkai, visuomenei plačiąja prasme.

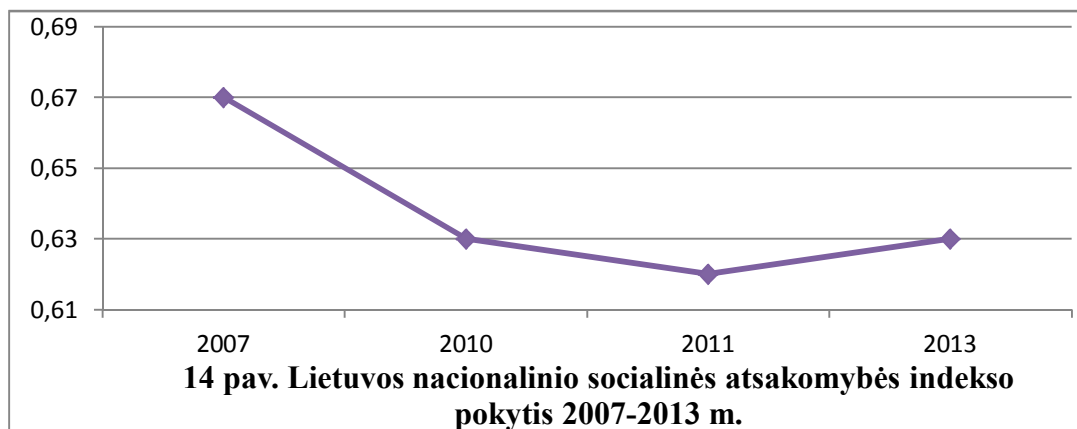
➤ Socialiai atsakingo verslo veiklos principai yra nukreipti į rinką, organizaciją, visuomenę ir aplinkosaugą bei apima ekonominių, etinių ir diskrecinių atsakomybių visumą.

Teminio tyrimo ataskaitoje minima, jog siekiant įvertinti situaciją ĮSA atžvilgiu Lietuvoje buvo remiamasi išsamiu Europos Komisijos 2012 m. atliktu tyrimu, kurio pagalba buvo vertinamas socialiai atsakingo verslo poveikis skirtingų valstybių gyventojams visos Europos mastu.

Vertinant bendrą Lietuvos situaciją, taip pat pabrėžiama *MHCi indekso* svarba. Šį indeksą 2008 m. sudarė socialinė įmonė „MHC International“ (MHCi), kuri atlieka socialiai atsakingo verslo bei tvarios plėtros tyrimų vykdymą. Šis indeksas buvo sudarytas remiantis kasmet skelbiamais trimis pasaulinių indeksų duomenimis, t.y. *The Economist jungtinių demokratijos indeksu*, *JTPO Žmogaus socialinės raidos ataskaitoje nurodoma vidutine gyvenimo trukme bei Transparency International korupcijos indeksu*, ir buvo vertinama ne bendra įmonių, o valstybių socialinė atsakomybė, atsižvelgiant į laisvės, gerovės ir korupcijos lygį valstybėse. Kaip ir ankstesniame tyrime, taip ir šiame, akcentuojama, jog SAV veikėjai yra tiek verslo atstovai, tiek valstybinis sektorius ir visuomenė.

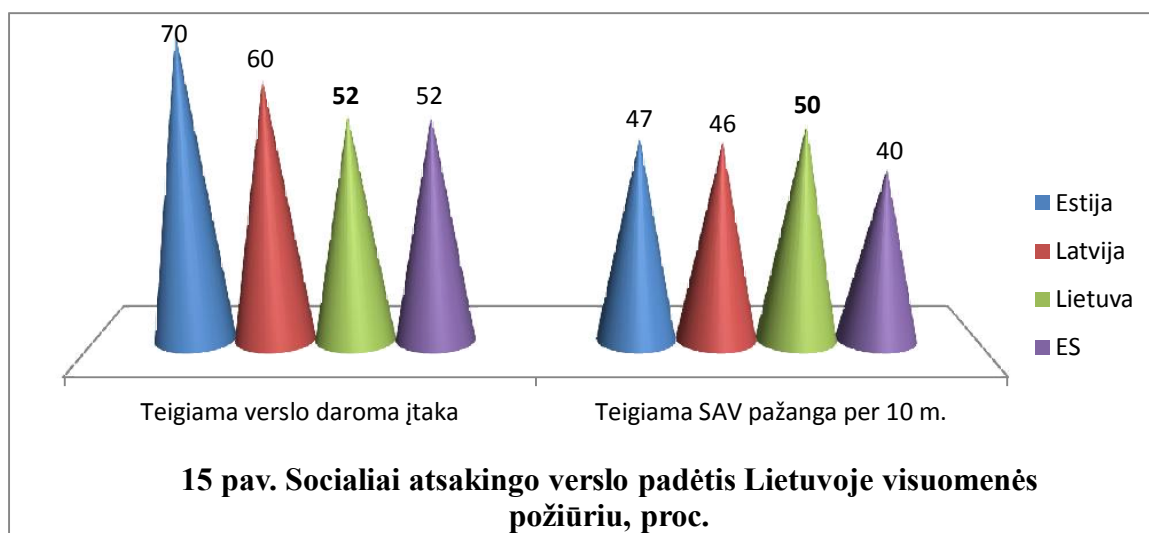
⁷⁵ <https://www.lietuva2030.lt/lt/download/c28c72b6073207eb5f4fb997da4cc72a3a32219616852871d5/1>

Lietuvos įvertis pagal šį indeksą (0 – žemiausias įvertis, 1 – aukščiausias) 2007-2013 m. svyravo nuo 0,67 iki 0,63 (žr. 14 pav.) ir tai rodo, kad valstybiniu mastu ĮSA principų taikymo plėtra stebima nepakankamai.

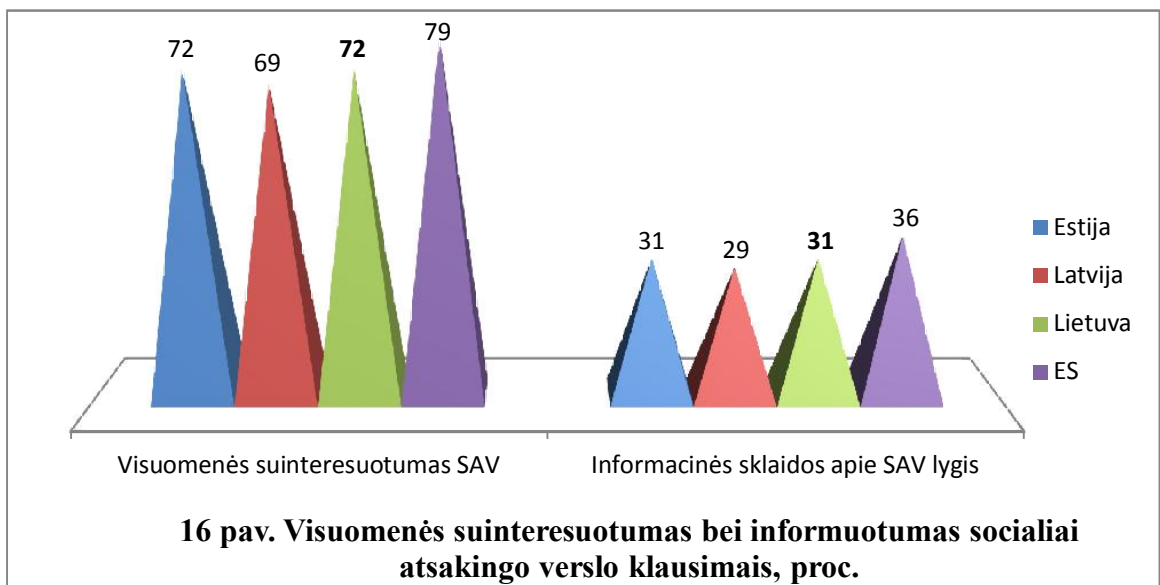
Šaltinis: Teminio tyrimo „Socialiai atsakingas verslas: kur link judame?“ ataskaita (2015).

Lietuvos pažanga ĮSA srityje taip pat buvo vertinama atsižvelgiant į 2013 m. publikuoto Eurobarometro tyrimo apie ĮSA įtaką gyventojams duomenis. Šio tyrimo duomenimis Lietuvos visuomenė socialinės atsakomybės versle pažangą per pastarąjį dešimtmetį gerokai pozityviau vertina negu Europos Sąjungos vidurkis (žr. 15 pav.). Tačiau, nepaisant to, kaimyninėse šalyse (Estijoje, Latvijoje) visuomenės požiūriu yra labiau jaučiama verslo daroma teigiama įtaka negu Lietuvoje.

Šaltinis: Teminio tyrimo „Socialiai atsakingas verslas: kur link judame?“ ataskaita (2015).

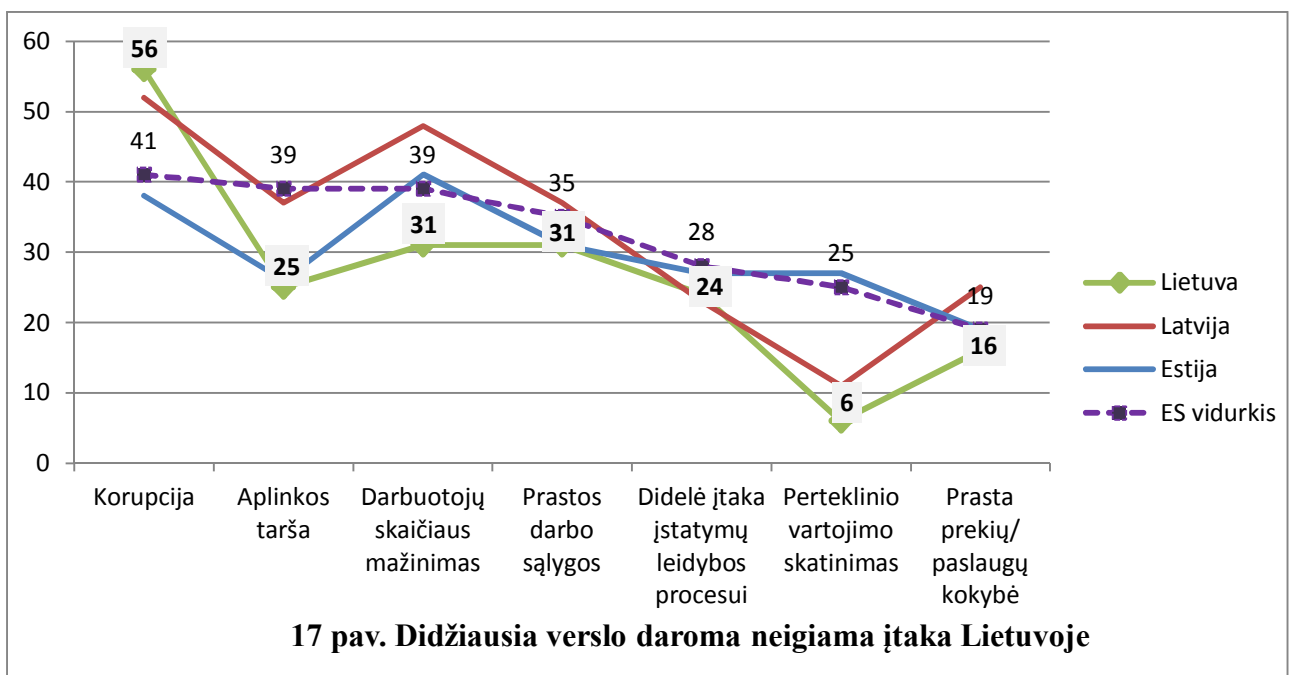
Lietuva pagal informacinės sklaidos bei visuomenės suinteresuotumo ĮSA klausimais įverčius nedaug atsilieka nuo ES vidurkio ir užima tokias pačias pozicijas kaip ir Estija (žr. 16 pav.). Tačiau ir nežymus atotrūkis gali reikšti, jog viena iš pagrindinių, su ĮSA susijusių problemų Lietuvoje, priešasčių yra nepakankama informacijos sklaida ir visuomenės suinteresuotumas.

Šaltinis: sudaryta remiantis teminio tyrimo „Socialiai atsakingas verslas: kur link judame?“ ataskaita (2015).

Tyrimas parodė, kad tik maža dalis Lietuvos respondentų (tik 31 proc.) jaučiasi pakankamai informuoti apie įmonių vykdomą socialiai atsakingą veiklą. Dėl nepakankamos informacijos (oficialios (ataskaitų), savanoriškos (pvz., žiniasklaida, forumai, reklama)) apie socialiai atsakingą verslą sklaidos Lietuvos visuomenė yra mažai suinteresuota įmonių socialine atsakomybe. Informacijos ir ypač socialiai atsakingo verslo gerosios patirties sklaidos trūkumas įrodo viešų diskusijų šia tema poreikį.

Lietuvos gyventojai pagal 2013 m. publikuotas ES apklausos duomenis, kaip didžiausius verslo neigiamus padarinius visuomenei įvardijo: *korupciją* (56 proc.), *darbuotojų skaičiaus mažinimą* (31 proc.), *prastas darbo sąlygas* (31 proc.), *įtaką įstatymo leidybos procesui* (24 proc.), *prastą prekių/paslaugų kokybę* (16 proc.). Šiuos pateiktus neigiamus padarinius, išskyrus korupciją, įvardijusiųjų procentas Lietuvoje mažai skiriasi nuo visų ES apklaustųjų vidurkių (žr. 17 pav.).

Šaltinis: sudaryta remiantis teminio tyrimo „Socialiai atsakingas verslas: kur link judame?“ ataskaita (2015).

Išskiriamos keturios sritys, kurios reikšmingai priklauso nuo SAV principų sklaidos:

➤ *Rinka.* Vertinant Lietuvos rinkos atsakomybę didelis dėmesys skiriamas skaidrumui bei privataus sektoriaus atsakomybei. Korupcija šalies lygmeniu yra viena didžiausių problemų, trukdančių sėkmingam ĮSA plėtros prielaidų ir principų įgyvendinimui. Kaip jau buvo minėta šiame darbe, Lietuvos pozicija 2015 m. pagal Transparency International kasmet sudaromą korupcijos suvokimo indeksą yra 32 vietoje ir surinko 61 balą iš 100 galimų. Lyginant su ankstesniais metais pastebima teigiama pažanga (2011 m. užėmė 50 vietą pasaulyje) korupcijos mažinimo klausimu.

➤ *Organizacija.* Vertinant socialinę atsakomybę pačiai organizacijai, didelę reikšmę turi darbo santykių situacija Lietuvoje. Vienas iš pagrindinių gerų darbo santykių vertinimo kriterijų yra darbo sąlygų ir laiko lankstumas. Pagal Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo (Eurofound) 2013 m. atliktos Europos įmonių apklausos rezultatus, 71 proc. apklaustųjų teigė, kad Lietuvos įmonių darbuotojams yra sudaromos sąlygos derinti darbo grafiką. Šis rodiklis yra didesnis už ES vidurkį (63 proc.). Pasaulio ekonomikos forumo duomenimis Lietuvos pozicija vertinant dar vieną svarbų aspektą, t.y. įmonės darbuotojų ir darbdavių bendradarbiavimą, yra prastesnė (įvertis 4,1 iš 7) ir užėmė 87 vietą pasaulyje. Nepaisant gerų rezultatų ES kontekste vertinant darbo sąlygų lankstumą, darbuotojų bendradarbiavimo srityje turėtu būti plačiau taikomi SAV principai.

➤ *Visuomenė.* Vertinant socialinę atsakomybę visuomenei, remiamasi Pasauliniu konkurencingumo indeksu, kurio vienas iš kriterijų yra etiškas verslo įmonių elgesys. Vertinant šį kriterijų, Lietuvos ekonomikos etiškumas traktuojamas kaip vidutinis, nes Lietuva užima 46 vietą pasaulyje (įvertis 4,3 iš 7).

➤ *Aplinkosauga.* Vertinant socialinę atsakomybę šioje srityje, remiamasi Aplinkosaugos kokybės indeksu, kurį kasmet pagal devynis skirtingus aplinkosaugos rodiklius ir veikimo sritis sudaro Jeilio ir Kolumbijos universitetai. Pagal šį indeksą Lietuva užima 49 vietą iš 178 pasaulio valstybių. Reikia pastebėti, jog per pastarąjį dešimtmetį Lietuvos situacija aplinkosaugos srityje pagerėjo 9 proc., tačiau rezultatai nėra pakankamai aukšti ir atsilieka, lyginant su kitomis vakarų Europos valstybėmis.

Tyrimo rezultatai patvirtina, kad nepaisant teigiamos pastarųjų metų pažangos įmonių veikloje ir Lietuvos visuomenės teigiamų įžvalgų apie SAV pažangą per pastarąjį dešimtmetį, nėra toliau fiksuojama daroma teigiama įtaka ir pažanga, vertinant nacionalinę Lietuvos socialinę atsakomybę. Informacijos sklaida apie ĮSA taip pat turi trūkumų ir yra nepakankama. Pastebimas tiek valstybės, tiek ir pačios visuomenės menkas įsitraukimas į SAV principų plėtrą. Taip pat pastebima nepakankama pažanga skaidrumo, socialinio dialogo tarp darbo rinkos dalyvių srityse, tačiau darbo sąlygos traktuojamos kaip gana lanksčios. Nepaisant tam tikrų teigiamų pokyčių atskirose srityse, Lietuvos bendra pažanga ĮSA srityje yra nepakankama, nes lyginant su kaimyninėmis valstybėmis (Latvija, Estija) ji atsilieka. Išskiriamos pagrindinės priežastys, lėmusios Lietuvos atotrūkį skatinant ĮSA principų taikymą (žr. 18 pav.).

Verslo atžvilgiu:

Riboti finansiniai ištekliai ir jų trūkumas (vykdant su ĮSA susijusią veiklą, finansinė nauda gaunama tik ilguoju laikotarpiu, o jos pradžia reikalingos finansinės investicijos bei papildomi žmogiškieji ištekliai); žemas inovatyvumas ir nepakankamai sparti modernizacija; ĮSA principai taikomi nenuosekliai, suvokiami ne kaip įmonės vertybė, o kaip papildoma veikla; ĮSA idėjų taikymas „iš viršaus į apačią“ principu; Įmonės nėra linkusios informuoti apie savo veiklą.

Visuomenės atžvilgiu:

Neįvertinama visuomenės reikšmė SAV; Visuomenės abejingumas privatus verslo veikloms; vyraujantis primityvus verslo tikslų suvokimas; nedidelis dėmesys SAV klausimams žiniasklaidoje; mokslo ir SAV atskirtis.

Valstybinio sektoriaus atžvilgiu:

Reguliavimo trūkumas (negalima nepaisyti reguliavimo valdžios lygmeniu svarbos, nes ĮSA skatinimui ir jos plėtrai yra svarbūs valdžios sprendimai, ji turi aktyviau į socialinį dialogą įtraukti verslo ir visuomenės atstovus); SAV neskatinantys įstatymai ir politiniai sprendimai; vietos valdžios pasyvumas; sektino pavyzdžio demonstravimo stoka; nepakankamas socialiai atsakingų viešųjų pirkimų skaičius.

Visų SAV veikėjų (verslas, valdžios institucijos, visuomenė) atžvilgiu:

Informacijos ir kompetencijos nepakankamumas (visais lygmenimis Lietuvoje trūksta informacijos ĮSA tematika, nepakankamai viešinami gerosios praktikos pavyzdžiai bei Lietuvos piliečiai nėra pakankamai kompetentingi šioje srityje); dialogo ir bendradarbiavimo stoka (nepakankamai plėtojami valstybinio ir viešojo sektoriaus bei visuomenės dialogas ĮSA klausimais ir šis trūkumas lemia tai, kad nepakankamai bendradarbiaujama tarp tų pačių ir tarp skirtingų veikėjų (visuomenė – verslas ir pan.)).

18 pav. Pagrindinės priežastys, lemiančios šalies atotrūkį ir ribotą pažangą ĮSA principų taikyme (sudaryta autorės, remiantis teminio tyrimo „Socialiai atsakingas verslas: kur link judame?“ ataskaita (2015))

Šio teminio tyrimo pagalba buvo išanalizuota socialiai atsakingo verslo situacija Lietuvoje skirtingose keturiose srityse (rinkos atsakomybė, socialinė atsakomybė organizacijai, socialinė atsakomybė visuomenei, aplinkosauginė atsakomybė). Vertinant skirtingus aspektus SAV veikimo srityse, buvo išskirti pagrindiniai SAV veikėjai: verslas, visuomenė ir valstybinis sektorius. Atliktas tyrimas parodė, kad Lietuvos įmonės pastaraisiais metais tapo socialiai atsakingesnės, nes vis dažniau taikė SAV principus savo veikloje ir dauguma Lietuvoje veikiančių tarptautinių organizacijų, akcinių bendrovių, kitų didelių įmonių įsteigė už SAV atsakingas pareigybes. Tačiau ĮSA principų plėtra Lietuvoje yra vis dar nepakankama. Pasireiškia kitų veikėjų (valstybinio sektoriaus, visuomenės) menkas suinteresuotumas ir įsitraukimas į ĮSA veiklą, trūksta informacijos, gerosios praktikos pavyzdžių sklaidos, iniciatyvų ir šios su ĮSA susijusios veiklos skatinimo. Nepaisant teigiamos pastarųjų metų pažangos vertinant atskiras veikimo sritis, Lietuva užima neaukštas vietas ir atsilieka nuo kitų Europos Sąjungos šalių.

Taigi, *analizuojamo teminio tyrimo išvadoje matyti, kad siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą, išryškėjo trys visuomenei opiausios temos, kurioms siūloma skirti ypatingai daug dėmesio skatinant ĮSA principų plėtrą, taip pat visų veikėjų įtraukimą ir siekiant mažinti šalies atotrūkį:*

- **Socialiai atsakingo verslo nauda pagrindiniams SAV veikėjams (verslui, visuomenei, valstybei).** Nepaisant pradžioje patiriamų nemažų finansinių bei žmogiškųjų išteklių investicijų, ĮSA nauda pasireiškia tik ilguoju laikotarpiu ir ji sunkiai išmatuojama. Informacijos sklaidos ĮSA klausimais trūkumas įvardijamas kaip vienas iš pagrindinių socialiai atsakingo verslo plėtros barjerų. Trūksta viešinamų gerųjų pavyzdžių ĮSA srityje, todėl būtina juos skatinti, nes tai vienas iš efektyviausių būdų plėtoti ĮSA reikšmės ir ilgalaikės naudos sampratą. Taip pat pastebima, kad Lietuvos įmonių atskaitingumo reguliavimas nėra pakankamai išsamus ir griežtas bei įmonės nėra pakankamai atskaitingos visuomenei. Dėl oficialių ataskaitų ir sisteminio požiūrio į ĮSA stokos, visuomenės domėjimosi ĮSA klausimais lygis yra žemesnis nei ES vidurkis, visuomenė nėra suinteresuota ir nesidomi minėtais klausimais, todėl sudėtinga įvertinti ĮSA teikiamą naudą bei išmatuoti jos mastą mūsų šalyje.

- **Valstybinio sektoriaus įtaka socialiai atsakingo verslo principų plėtrai.** Ypatingą reikšmę turi valstybinio sektoriaus požiūris į socialiai atsakingą verslą. Nepaisant valstybės pakankamo reguliavimo aplinkos srityje, kitose SAV srityse po kol kas nėra išgalėjęs nuoseklus su ĮSA principų įtvirtinimu susijęs reguliavimas. Reikia pažymėti, jog jaučiamas sisteminio požiūrio minėtų principų taikymo valstybės mastu stoka, trūksta konkrečių prieš korupciją nukreiptų sprendimų ir vietinės valdžios institucijų įsitraukimo, bendradarbiavimo visais lygmenimis stoka, kurie užkerta kelią spartesnei ĮSA plėtrai mūsų šalyje. Siekiant prisidėti prie informacijos trūkumo mažinimo, viešasis sektorius turėtų daugiau dėmesio skirti gerųjų iniciatyvų viešinimui bei sklaidai.

- **Visuomenės poreikis ir reikšmė vykdant socialiai atsakingą verslą.** Visuomenė yra reikšmingas veikėjas ĮSA principų skatinimui ir plėtrai. Per pastaruosius metus pastebimas visuomenės sąmoningumo ĮSA srityje augimas, suaktyvėjimas įgyvendinant įvairias iniciatyvas, tokiu būdu keliant SAV principų kartelę aukštin.

Atlikus trijų tyrimų analizę buvo gauti atsakymai į visus šio darbo trečios dalies pradžioje iškeltus klausimus dėl ĮSA skatinimo priemonių vertinimo kriterijų ir(ar) rodiklių taikymo, vyraujančių pagrindinių priežasčių, trukdančių ĮSA skatinimo priemonių taikymo plėtrai ir pažangai. Atlikta analizė padėjo įvertinti bendrą ĮSA įgyvendinimo situaciją bei jos kitimo tendencijas Lietuvoje 2007-2015 m. Toliau bus pateikiami apibendrinti tyrimo rezultatai ir pateikti pasiūlymai ĮSA skatinimo priemonių taikymo plėtrai gerinti Lietuvoje.

3.3. Tyrimo apibendrinimas ir rekomendacijos

ĮSA pažangos vertinimo šalies lygmeniu tyrimai buvo atlikti atsižvelgiant į nacionalinės teisės aktuose numatytus tikslus ir uždavinius bei įgyvendinant ES finansuojamus projektus. Nors ir įmonės vis dažniau taikė ĮSA principus savo veikloje ir tapo socialiai atsakingesnės, ĮSA kultūra mūsų šalyje dar nėra įsigalėjusi, nes vis dar trūksta sisteminio požiūrio į socialinę atsakomybę ir darnų šalies vystymąsi, integruojant atsakingos veiklos, vartosenos ir gyvenamosios principus. Dėl skirtingo ĮSA suvokimo jos nauda įmonėms pateikiama tik bendrais bruožais ir kasmet nėra fiksuojama daroma teigiama įtaka ir pažanga, vertinant socialinę atsakomybę šalies mastu.

Tyrimo rezultatai patvirtina, kad nepaisant teigiamos pastarųjų metų pažangos ĮSA srityje, iki šiol nėra Lietuvos socialinės atsakomybės sisteminio vertinimo, kuomet kasmet būtų fiksuojama daroma teigiama įtaka pagal atskiras veikimo sritis ir pažanga pagal atrinktus tinkamiausius ĮSA pažangos vertinimui Lietuvoje kokybinius ir kiekybinius rodiklius/kriterijus. Socialinė atsakomybė skirtingose šalyse analizuojama įvairiais aspektais ir lyginama pagal skirtingus kriterijus, vertinančius atskiras sritis. Pastebima, kad įmonių atskaitingumui palyginti nėra aiškiai apibrėžtų suvienodintų kriterijų, pagal kuriuos būtų galima lyginti. Dėl to analizuojant socialinę atsakomybės priemonių įgyvendinimą šalies mastu, sunku palyginti įmonių būklę ir veiklos rezultatus, nes jų atskleidžiamos informacijos kokybė skiriasi. Pasireiškia dažnas reiškinys, kuomet įmonės ĮSA skatinimo procese dalyvauja fragmentiškai ir dažnai jų ataskaitos būna tik deklaratyvaus formalaus pobūdžio, jog laikomasi ĮSA principų, informacija atskleidžiama tik tuo atveju, kai reikalauja įstatymai. Tačiau kuo ĮSA ataskaitų teikiančių įmonių procentinės dalis yra didesnė, tuo suvokiamas didesnis ĮSA sąmoningumo lygis šalyje.

Atlikus tyrimų analizę, paaiškėjo, jog siekiant kurti ĮSA paskatas yra labai svarbus aktyvus vyriausybės vaidmuo ĮSA veiklos srityse, nes tai turi įtakos visuomenės sąmoningumo didinimui apie ĮSA, kaip reiškinį ir jo svarbą. Valstybės institucijos, skatinančios įmonių socialinės atsakomybės procesą, yra Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija ir Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija, tačiau tai nėra pagrindinė jų funkcija. Trūksta valstybės mastu sisteminio požiūrio į ĮSA principų taikymą, taip pat pasigendama aktyvesnio ĮSA iniciatyvų propagavimo. Tačiau galima pasidžiaugti, jog valstybės institucijų iniciatyva nuo 2008 m. tradiciniu kasmetiniu renginiu tapo Nacionalinio atsakingo verslo apdovanojimai už pasiekimus ĮSA srityje pagal socialiai atsakingo verslo principus įmonėms, kurios prisidėjo prie socialinės gerovės kūrimo ir stiprinimo. Šiais viešai publikuojamais apdovanojimais siekiama didinti žinomumą apie ĮSA reikšmę ir naudą įmonėms, valstybei bei visuomenei, tuo pačiu skatinti įmones diegti ĮSA principus. Iki 2015 metų buvo suorganizuoti 8 Nacionalinio atsakingo verslo apdovanojimo konkursai, kurių metu buvo įteikti apdovanojimai konkursą laimėjusioms įmonėms pagal nominacijas („Metų darbovietė“, „Metų aplinkosaugos įmonė“, „Metų bendruomeniškiausia įmonė“, „Metų sportiškiausia

įmonė“, „Socialiai atsakinga įmonė“) ir skirtingas kategorijas (didelės įmonės, labai mažos, mažos ir vidutinės, tarptautinės įmonės Lietuvoje).

Galima teigti, kad šalyje vykdant ĮSA skatinimo politiką buvo siekiama atsižvelgti į analizuotų tyrimų šalies lygmeniu ataskaitose pateiktas ekspertų rekomendacijas (verslui, pilietinės visuomenės organizacijoms ir valstybei) ir imtasi tam tikrų priemonių joms įgyvendinti (pavyzdžiui, LR Vyriausybės patvirtinta „2014-2020 m. nacionalinė pažangos programa“, „Šešioliktosios vyriausybės 2012-2016 m. programa“; Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parengtas ir patvirtintas „Įmonių socialinės atsakomybės 2016-2020 m. veiksmų planas“; NAVA apdovanojimai; įkurtas darnaus vystymosi ir ĮSA specialistų tinklas „CSR Network Lithuania“; įvairių asociacijų vykdomos iniciatyvos; projektai, skirti ĮSA plėtrai Lietuvoje skatinti ir pan.). Tačiau išryškėja gerosios patirties pavyzdžių poreikis.

Išanalizavus situaciją ir apibendrinus nagrinėtų atliktų tyrimų ĮSA srityje rezultatus galima teigti, kad socialinės atsakomybės įgyvendinimas Lietuvoje vystosi. Tačiau lyginant su kitomis ES šalimis, ĮSA veiklos plėtra mūsų šalyje yra nepakankama, įmonės, dažniausiai dėl lėšų taupymo, vis dar nėra stipriai suinteresuotos ir įsitraukusios į šią veiklą. Mažas visuomenės ir valstybinio sektoriaus suinteresuotumas ir įsitraukimas į ĮSA veiklą, bendradarbiavimas tarp visų suinteresuotųjų pusių (verslo, visuomenės, valstybės) bei keitimasis gerąją patirtimi nacionaliniame ir tarptautiniame kontekste, žemas įmonių socialinės atsakomybės atskaitingumo lygis, nepakankama informacijos sklaida yra ĮSA plėtrą Lietuvoje ribojantys veiksniai. Dėl šios priežasties, siekiant paspartinti ĮSA plėtrą visuomenė ir įmonės turi imtis lyderio vaidmens, o valstybė turėtų užimti tvirtą poziciją ĮSA iniciatyvų ir palankios aplinkos jų vystymuisi formavimui bei imtis atitinkamų veiksmų ĮSA veiklos atžvilgiu skatinimui šalyje. Tikimasi, kad ĮSA svarba ateityje tik didės ir visos suinteresuotos pusės (valdžios sektorius, įmonė, visuomenė) labiau įsitrauks į šio svarbaus reiškinio plėtrą, formuojant europietišką „iš viršaus žemyn“ socialinės atsakomybės tradiciją.

Apibendrinus tyrimo duomenis pateikiamos kelios rekomendacijos kokių veiksmų reikėtų imtis, siekiant skatinti ĮSA principų taikymą Lietuvoje:

- ✓ Rengiant ataskaitas siūloma standartizuoti ĮSA atskaitingumą ir, atsižvelgiant į Lietuvos specifiką, tarptautinių ekspertų parengtas metodikas, gerąją patirtį šioje srityje, vadovautis suvienodinta rodiklių sistema (pvz. Visuotinės atskaitingumo iniciatyvos (GRI) sistema, kuri apima ekonominius, socialinius, aplinkosauginius rodiklius ir laikoma pažangiausia nefinansinės informacijos atskleidimo forma, tinkanti didelėms, vidutinio ir smulkaus verslo įmonėms), išskiriant reikšmingiausius ir didžiausią poveikį interesų grupėms darančius rodiklius. Tokia rodiklių sistema būtų atspirties taškas, vertinant pažangą ĮSA srityje ir prisidėtų prie įmonių atsakingesnės veiklos įgyvendinimo. Suvienodinta metodika ir aiški

rodiklių struktūra padėtų vertinti įmonės veiksmingumą, vykdant socialiai atsakingą veiklą, ir plėtoti ataskaitų rengimo principus viena kryptimi. Dėl vieningos sistemos kūrimo būtina skatinti visų interesų grupių (verslo, visuomenės ir vyriausybės) aktyvų dalyvavimą ir bendradarbiavimą.

- ✓ Siekiant prisidėti prie socialinės gerovės kūrimo, reikalinga šviesti įmones bei visuomenę apie socialinės atsakomybės principų taikymą ir vykdyti efektyvesnę informacijos apie ĮSA sklaidą (gerosios praktikos ĮSA srityje pavyzdžiai, moksliniai straipsniai, mokymai, specializuoti ĮSA tematika leidiniai, metodinės priemonės, forumai, renginiai, apdovanojimai, konkursai ir pan.). Šių priemonių pagalba būtų keičiamas požiūris į ĮSA, pabrėžiant jos teikiama naudą tiek įmonėms, tiek visuomenei ir pačiai valstybei. Būtina visa tai skatinti, nes tai būtų vienas iš efektyviausių būdų siekiant didinti ĮSA sąmoningumo lygį šalyje.
- ✓ Siekiant spartesnės ĮSA plėtros, siūloma įsteigti atskirą valstybinę instituciją, kuriai būtų pavesta įmonių socialinės atsakomybės įgyvendinimo ir šalies darnaus vystymo funkcija, vykdyti ĮSA pažangos šalies mastu stebėseną ir teikti rekomendacijas vyriausybei.

IŠVADOS

1. Remiantis teorinėje darbo dalyje atlikta mokslinės literatūros analize, galima teigti, kad socialinė atsakomybė yra įvairiai interpretuojama ir iki šiol nėra išgryninta iki vieningos visuotinai pripažintos ĮSA koncepcijos apibrėžties, nes ji skirtingai suvokiama privataus sektoriaus, vyriausybių ir pilietinės visuomenės organizacijų lygmenyje. Dažniausiai ĮSA, kaip reiškinys, siejamas su svarbiais ĮSA principų įgyvendinimui socialiniais, aplinkosauginiais, ekonominiais veiksniais, integruojant juos į įmonės veiklos procesus ir sąveikaujant su suinteresuotosiomis šalimis. ĮSA procesas yra laipsniškas ir dinamiškas, sąlygojantis socialiai atsakingų veiklų integraciją į ne tik įmonės valdymo strategiją, bet ir į visuomeninį gyvenimą sąlygojančius veiksnius. Sėkmingam ĮSA įgyvendinimui didelę reikšmę turi ĮSA taikymo sritys ir principai, kurie pasireiškia verslo procesuose, santykiuose su įvairiomis visuomenės grupėmis ir prisideda prie darnios plėtros, visuotinės gerovės kūrimo. Didžiausiai (savanoriška) iniciatyva, kuria grindžiama ĮSA idėja, yra JT pasaulinis susitarimas. Išskiriami dešimt šio susitarimo iniciatyva paremti principai, kurie yra skirti atsakingo verslo praktikai, žmogaus teisėms, darbuotojų teisėms, aplinkosaugos veiksmingumui ir kovai su korupcija. Taip pat jie padeda įmonėms įdiegti šio susitarimo principus į įmonės verslo strategiją, skatina bendradarbiavimą tarp įvairių sektorių Lietuvoje ir užsienio šalyse. Įgyvendindama šiuos principus įmonės prisiima atsakingo verslo idėjas ir prisideda prie darnaus vystymosi skatinimo ir įgyvendinimo šalyje, tinkamo pavyzdžio demonstravimo, šalies konkurencingumo didinimo.

Nuosekliai ir tinkamai įgyvendinama su ĮSA susijusi politika teikia naudą ne tik ĮSA principų besilaikančiam įmonei, bet ir visoms suinteresuotųjų grupėms, nes:

- ĮSA padeda įmonei kurti geresnį įvaizdį visuomenėje, pasiekti konkurencinį pranašumą ir išlikti ilgalaikėje perspektyvoje, pritraukti investicijų, pagerinti įmonės žinomumą, stiprina prekinį ženklą. Didesnis pasitikėjimas įmone, padeda sukurti aplinką, kurioje įmonės gali kurti inovacijas;
- ĮSA principus įgyvendinančios įmonės tausoja aplinką, nes atsakingai naudojami gamtos ištekliai, sumažėja išteklių švaistymas, padidėja „žaliųjų produktų“ kūrimas ir gamyba;
- Įmonės, įgyvendindamos ĮSA principus, gerina darbuotojų darbo sąlygas, gali pritraukti ir išlaikyti geriausius darbuotojus;
- Padidėja galimybė geriau patenkinti savo vartotojų poreikius ir tuo pačiu visos visuomenės, nes laikomasi aplinkosauginių reikalavimų, padeda užtikrinti geresnę gyvenimo kokybę.

Pagrindiniai neigiami aspektai, užkertantys kelią tolimesnei ĮSA plėtrai: paviršutiniškas požiūris į socialinę atsakomybę, kuomet socialinė atsakomybė traktuojama kaip labdara arba laikoma kaip viešųjų ryšių priemone, o ne verslo strategijos dalimi; išteklių švaistymas, o ne pelno didinimas; nepakankamas atskaitomybės visuomenei lygis; nėra vieningo vertinimo modelio įmonės vykdomai ĮSA veiklai pamatuoti, nesugebėjimas vertinti socialinę atsakomybę kaip inovaciją. ĮSA principų

įgyvendinimo procesas taip pat reikalauja didelių finansinių išteklių, priverstinę atsakomybę. Tačiau didesnio pelno įmonės gali tikėtis tik ilgalaikėje perspektyvoje, nes ĮSA yra investicija, kurios pagalba suteikiama įmonei konkurencinis pranašumas tik ilguoju laikotarpiu.

2. Atlikus ĮSA skatinimo priemonių analizę, galima teigti, kad ES įvairiomis priemonėmis skatina tvarų bei atsakingą verslą. Tačiau ĮSA skatinimas yra sudėtingas palaiptis vykstantis darbas. ĮSA politika Lietuvoje skatinama Europos Sąjungos, nes narystė ES įpareigoja skatinti darnaus ir socialiai atsakingo verslo plėtrą bei aktyvinti verslo sektoriaus įsitraukimą į visuomenės raidos procesus. Siekiant, kad socialinė atsakomybė nebūtų vien tik deklaratyvus pobūdžio, būtinas ĮSA principų įgyvendinimas ir įtvirtinimas įmonėse pasitelkiant įvairias priemones. ĮSA įgyvendinimą Lietuvoje skatinančios priemonės ir iniciatyvos naudojamos politinėje, teisinėje plotmėje, taikomos praktiškai bei reglamentuojamos nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu.

Pagrindinės ĮSA skatinimo politikos priemonės tarptautiniu lygmeniu:

- *Žalioji knyga* (2001) dėl Europos bendrosios įmonių socialinės atsakomybės skatinimo;
- Europos komisijos komunikatas (2011) „*Atnaujinta 2011-2014 m. ES įmonių socialinės atsakomybės strategija*“, kuria siekiama gerinti įmonių socialinės ir aplinkos informacijos atskleidimą, priimant teisės aktus;
- Europos Parlamento priimtos rezoliucijos (2013) „*Įmonių socialinė atsakomybė. Atskaitingas, skaidrus ir atsakingas įmonių elgesys ir tvarus augimas*“ ir „*Įmonių socialinė atsakomybė. Visuomenės interesų gynimas ir tvaraus bei įtraukaus atsigavimo siekis*“, akcentuojant įmonių skaidrumo svarbą;
- Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (2013) patvirtinta „*2014-2020 m. įmonių konkurencingumo ir mažų bei vidutinių įmonių programa*“ (COSME), kuri pakeitė prieš tai galiojusią 2007-2013 m. „*Konkurencingumo ir inovacijų bendrąją programą*“ (CIP);
- Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (2014) 2014/95/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2013/34/ES nuostatos dėl tam tikrų didžiųjų įmonių ir grupių nefinansinės ir įvairovės informacijos atskleidimo, siekiant kad įmonės atskleistų daugiau nefinansinę informacijos apimančios aplinkosaugos, socialinės atsakomybės, žmogaus teisių, antikorupcinius klausimus;
- Įvairūs projektai: „*Darnių regionų plėtra skatinant atsakingas mažas ir vidutines įmones*“ (angl. sutr. DESUR) ir pan.

Prie ĮSA praktikos skatinimo visose ES šalyje prisideda ne tik ES institucijos, bet ir kitos, nemažiau svarbios organizacijos Europoje bei kitose pasaulio šalyse (JTO, „CSR Europe“, „Business for social responsibility“, „Eurosif“, Europos verslo etikos tarnyba, Pasaulinė darnios plėtos verslo taryba (WBCSD) ir kt.). Taigi, JTO ir ES iniciatyvų pagalba vystosi ĮSA idėjos sklaida Lietuvoje.

Pagrindinės ĮSA skatinimo politikos priemonės nacionaliniu lygmeniu:

- *Lietuvos Respublikos socialinių įmonių įstatymas (2004 m.)*;

- Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (2005);
- Nacionalinė įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009–2013 metų programa ir jos įgyvendinimo 2009–2011 ir 2012–2013 metų priemonių planai;
  - 2010-2012 m. buvo įgyvendinamas Europos socialinio fondo finansuojamas projektas „VARTAI: socialinės ir aplinkosauginės verslo inovacijos“, skirtas įmonių socialinės atsakomybės plėtrai Lietuvoje skatinti.
- Žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programa (2007) ir šios programos 2012–2015 metų priemonės;
  - „2014-2020 m. nacionalinės pažangos programa“ ir „Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programa“, kuriose yra įtraukti įmonių socialinės atsakomybės ir atsakingo verslo klausimai;
  - Įmonių socialinės atsakomybės 2016–2020 metų veiksmų planas;
  - Lietuvos verslumo veiksmų 2014–2020 metų planas.

Sėkmingam ĮSA kultūros formavimui šalyje yra labai svarbi palanki valstybės politika ir teisinė bazė, narystė Jungtinių Tautų Pasaulinio susitarimo tinkle ir Lietuvos atsakingo verslo asociacijoje, gerosios patirties pavyzdžiai, tarptautiniai projektai ĮSA srityje, įvairūs organizuojami renginiai (pvz. NAVA, forumai, diskusijos, konferencijos ir pan.). Siekiant kurti paskatas socialiai atsakingam verslui kasmet organizuojami Nacionaliniai atsakingo verslo apdovanojimai (NAVA), kurie vykdomi Jungtinių Tautų Vystymosi programos iniciatyva. Taip pat prie ĮSA plėtros Lietuvoje prisideda įvairios organizacijos: asociacija „Investors Forum“, kuri pradėjo iniciatyvą „Baltoji banga“ už skaidrų verslą; Darnaus vystymosi ir įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) specialistų tinklas „CSR Network Lithuania“; Lietuvos atsakingo verslo asociacija (LAVA) ir kt. Taip pat siekiant plėtoti ĮSA, svarbu skatinti įmones diegti su socialine atsakomybe susijusius tarptautinius standartus (SA 8000, ISO 26000, ISO 9001, ISO 14001, OHSAS 18001, EMAS ir pan.), kurie daro tam tikrą įtaką regione vyraujančiam socialinio atsakingumo suvokimui.

3. Atliktas socialinės atsakomybės skatinimo priemonių įgyvendinimo tyrimas atskleidė, kad siekiant pagerinti ĮSA įgyvendinimo lygį Lietuvoje turi būti atliekamas sistemingas ĮSA būklės šalyje stebėjimas, ĮSA principų įgyvendinimo vertinimas ir nustatoma pažanga šalies mastu bei pagal tai pateikiamos siūlomos ĮSA plėtrą skatinančios priemonės. Įvertinus ĮSA skatinimo priemonių taikymo tendencijas Lietuvoje, paaiškėjo, kad ĮSA mūsų šalyje tampa vis svarbesniu reiškiniu, nes įmonės vis dažniau taiko ĮSA principus savo veikloje, pastebimos Lietuvos visuomenės teigiamos išvalgos apie ĮSA pažangą, padaugėjo įvairių renginių ir publikacijų ĮSA tematika per pastarąjį dešimtmetį. Tam turėjo įtakos ES ir JTO vykdomos iniciatyvos, kurios prisidėjo prie aktyvesnio ĮSA idėjų propagavimo ir konkrečių priemonių taikymo bei įgyvendinimo. ĮSA propagavimui buvo skiriama vis daugiau dėmesio ir tikėtina, kad šis reiškinys ateityje tik populiarės. Tačiau, nors ir įmonės vis dažniau taikė

ĮSA principus savo veikloje ir tapo socialiai atsakingesnės, ĮSA kultūra mūsų šalyje dar nėra pakankamai išgalėjusi, nes nėra nuosekliai įgyvendinama ĮSA politika, trūksta strateginio požiūrio į socialinę atsakomybę ir darnų šalies vystymąsi. Taip pat reikia atkreipti dėmesį į tai, kad vertinant nacionalinę Lietuvos socialinę atsakomybę nėra kasmet fiksuojama daroma teigiama įtaka ir pažanga. Galima daryti prielaidą, jog tai vyksta dėl to, kad ĮSA analizuojama įvairiame kontekste ir iki šiol nėra vieningų vertinimo kriterijų, todėl pasigendama sisteminio požiūrio į socialinę atsakomybę, dažnai ji traktuojama kaip atskiro pobūdžio veiklos.

Galima teigti, kad Lietuvoje, lyginant su kitomis ES šalimis, socialinė atsakomybė vis dar skinasi kelią mūsų šalyje, siekiant prisidėti prie pažangios, tvarios ir saugios ne tik Lietuvos, bet ir visos Europos ateities kūrimo. Atliktų tyrimų Lietuvoje analizė atskleidė, kad darniam šalies vystymuisi didelę reikšmę turi bendradarbiavimas tarp valstybės, verslo ir visuomenės, todėl ĮSA negali būti orientuojami vien tik įmonių socialinę atsakomybę. Po kol kas Lietuvos įmonės dar nėra aktyviai įsitraukusios į socialinės atsakomybės veiklą ir ĮSA veiklos plėtra yra nepakankama. Dėl šios priežasties visuomenė ir valstybė turėtų imtis atitinkamų veiksmų siekiant paspartinti ĮSA plėtrą šalyje, t.y. visuomenė ir įmonės turi imtis lyderio vaidmens, o valstybė turėtų užimti tvirtą poziciją ĮSA iniciatyvų ir palankios aplinkos jų vystymuisi formavimui bei imtis efektyvių priemonių ĮSA veiklos atžvilgiu skatinimui šalyje. Atsižvelgiant į šias išvadas, siūloma:

- standartizuoti ĮSA atskaitingumą ir vadovautis suvienodinta rodiklių sistema, kuri leistų pagerinti įmonių atskaitingumą ir tuo pačiu įvertinti pažangą ĮSA srityje, pagrindines tendencijas ir ateities prognozes;
- įsteigti atskirą valstybinę instituciją, kuriai būtų pavesta įmonių socialinės atsakomybės įgyvendinimo ir šalies darnaus vystymo funkcija, vykdyti ĮSA pažangos šalies mastu stebėseną ir teikti rekomendacijas vyriausybei;
- šviesti įmones bei visuomenę apie socialinės atsakomybės principų taikymą ir vykdyti informacijos apie ĮSA sklaidą, kurių dėka būtų keičiamas požiūris į ĮSA ir didinamas ĮSA sąmoningumo lygis šalyje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Mokslinės literatūros sąrašas

1. Bagdonienė, D., Paulavičienė E. (2010). Socialinės atsakomybės ir organizacijos vadybos sistemos integravimas. *Ekonomika ir vadyba*. Nr. 15. ISSN 1822-6515. [Žiūrėta 2015-06-09]. Prieiga per internetą <http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/15/1822-6515-2010-366.pdf>
2. Baltrušaitis, M. (2015). *Socialinės atsakomybės iniciatyvų įgyvendinimas didinant įmonės ilgalaikį konkurencingumą*. [Žiūrėta 2015-10-09]. Prieiga per internetą <http://www.kv.ef.vu.lt/wp-content/uploads/2014/02/Baltrusaitis.pdf>
3. Bernatonytė, D., Vilkė, R., Keizerienė, E. (2009). Ekonominės krizės poveikio Lietuvos smulkių ir vidutinių įmonių socialinei atsakomybei kryptys. *Ekonomika ir vadyba*. 14.
4. Carroll, A. (1999). *Corporate Social Responsibility: Evolution of a Definitional Construct*. *Business & Society*. Vol.38, No 3.
5. Česnyienė, R., Neverkevič M. (2009). Įmonių socialinė atsakomybė ir jos iniciatyvų diegimo kliūtys smulkiojo ir vidutinio verslo įmonėse. *Verslas, vadyba ir studijos*, Vilniaus Gedimino technikos universitetas. [Žiūrėta 2015-06-06]. Prieiga per internetą <http://www.bme.vgtu.lt/index.php/bme/article/download/bme.2010.18/18>
6. Čiegis, R. (2008). *Darnus ekonomikos vystymasis*. Mokomoji knyga. - Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
7. Čižikienė, J., Čižikaitė, A. (2013). Socialinių įmonių plėtros kryptys Lietuvoje. [Žiūrėta 2015-12-10]. Prieiga per internetą http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2013~ISSN_2029-8846.N_1_5.PG_17-27/DS.002.0.01.ARTIC
8. Dahlsrud, A. (2008). How corporate social responsibility is defined: an analysis of 37 definitions. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. Vol. 15 (1).
9. Garnienė, G. (2014). *Socialinės atsakomybės raiška skirtingo tipo įmonėse*. [Žiūrėta 2015-06-06]. Prieiga per internetą http://old.vkk.lt/uploads/Konferencijos_CD_2014/data/files/Garniene.pdf
10. Gineitienė, Z., Žiogelytė, L. (2010). Įmonių socialinės atsakomybės principų įgyvendinimo vertinimas (UAB „PakMarkas“ pavyzdžiu). *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2010. 1 (17). [Žiūrėta 2015-12-10]. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2010~ISSN_1648-9098.N_1_17.PG_57-64/DS.002.0.01.ARTIC
11. Gineitienė, Z., Žiogelytė, L. (2010). Socialinės atsakomybės ir organizacijos vadybos sistemos integravimas. *Ekonomika ir vadyba*. ISSN 1822-6515.
12. Gižienė, V., Palekienė, O., Simanavičienė, Ž. (2011) Valstybės socialinė atsakomybė žinių ekonomikos kontekste. *Ekonomika ir vadyba*, 2011, Nr. 16.
13. Grundey, D. (2008). *Cross-cultural dimensions: organisational culture in Philip Morris, Lietuva*. *Transformations in business and economics*. Vol. 7, no. 3, suppl. C, p. 47-65.

14. Gudonienė, V., Leipuvienė, K. (2007). LR Ūkio ministerijai, taikomojo mokslinio tyrimo „Socialinių iniciatyvų versle analizė: nauda, kaštai, įtaka verslui ir visuomenei“ ataskaita.
15. Išoraitė, M. (2013). Alaus gamybos įmonių socialinės atsakomybės tyrimas. *Verslo sistemos ir ekonomika*. Vol. 3 (2), 2013 ISSN 2029-8234 (online). [Žiūrėta 2015-06-09]. Prieiga per internetą <https://www.mruni.eu/upload/iblock/04c/VSE-13-3-2-10.pdf>
16. Jocas, A. (2014). *Įmonių socialinė atsakomybė teoriniu aspektu*. [Žiūrėta 2015-10-09]. Prieiga per internetą http://www.slk.lt/studentu-konferencijos/2014/articles/DOC/vadyba_ekonomika/Straipsnis_Jocas_EKON_VAD.doc.
17. Jusčius, V., Snieška, V. (2008). Influence of Corporate Social Responsibility on Competitive Abilities of Corporation. *Engineering Economics* No. 3 (58), p. 34-44.
18. Kardelis, K. (2005). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: Šiauliai. ISBN 9955-655-35-6, p. 225.
19. Kleinaitė, I. (2007). *Atsakingo verslo praktika. Įmonių socialinės atsakomybės gairės mažoms ir vidutinėms įmonėms ir geros praktikos pavyzdžiai*. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. [Žiūrėta 2015-06-06]. Prieiga per internetą http://gyva.lt/uploads/files/Atsakingo_verslo_praktika_2007.pdf
20. Luobikienė, I. (2010). *Socialinių tyrimų metodika*. Kaunas: Technologija. ISBN: 9789955258032. p.89-90.
21. Maurucienė, I., Paužuolienė, J. (2014) Įmonių socialinės atsakomybės svarba: visuomenės požiūris. Klaipėda, *Regional Formation and Development Studies*, No. 2 (10). ISSN 2029-9370. [Žiūrėta 2015-06-06]. Prieiga per internetą <http://journals.ku.lt/index.php/RFDS/article/download/148/pdf>
22. McWilliams, A., Siegel, D. (2001). Corporate Social Responsibility: a Theory of the Firm Perspective. *Academy of Management Review*, 26 (1), 117-127.
23. Navickas, V., Kontautienė, R. (2011), Įmonių filantropijos poveikis ekonominės veiklos rezultatams, *Verslas: Teorija ir praktika*.
24. Paužuolienė, J. (2010). Socialinės atsakomybės įtaka darniai verslo plėtrai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr. 1 (26). ISSN 1648-8776. [Žiūrėta 2015-06-06]. Prieiga per internetą http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2010~ISSN_1648-8776.N_1_26.PG_115-121/DS.002.0.01.ARTIC
25. Potašinskaitė, M., Draugelytė, A. (2013) Įmonių socialinės atsakomybės dedamųjų fragmentiškas naudojimas Lietuvoje. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2013. Vol. 35. No. 3. Scientific Journal. ISSN 2345-0355 (online). [Žiūrėta 2015-06-06]. Prieiga per internetą http://vadyba.asu.lt/35-3/ManagKaunas35%283%29_22.pdf
26. Pruskus, V. (2003). *Verslo etika: laiko iššūkiai ir atsako galimybės*. Vilnius: Enciklopedija.

27. Ruževičius, J. (2014). *Socialinės atsakomybės šiuolaikinė sistema ir priemonės*. [Žiūrėta 2016-01-19]. Prieiga per internetą <http://www.kvalitetas.lt/index.php?id=740>
28. Ruževičius, J., Serafinas, D. (2007). The Development of Socially Responsible Business in Lithuania. *Engineering economics*. No 1 (51). ISSN 1392-2785.
29. Šimanskienė, L., Paužuolienė, J. (2010). Įmonių socialinės atsakomybės svarba Lietuvos organizacijoms. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, 20 (1). ISSN 1822-6760. [Žiūrėta 2015-06-06]. Prieiga per internetą <http://vadyba.asu.lt/20/138.pdf>
30. Šimanskienė, L., Paužuolienė, J. (2012) *Darnus vystymasis organizacijose diegiant standartus*. Tiltai, 2012, 1. ISSN 1392-3137. [Žiūrėta 2016-01-10]. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367179738449/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
31. Šimanskienė, L., Paužuolienė, J. (2015). Įmonių socialinės atsakomybės svarba darniam organizacijų vystymui. *Socialinė atsakomybė verslo ir viešajame sektoriuje. Mokslo studija*. Šiaulių universitetas, p.325. ISBN 978-609-8179-00-2.
32. Tidikis, R. (2003). Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius. ISBN 9955-563-26-5, p. 492-493.
33. Vaitkevičius, S., Stukaitė, D. (2009). Įmonių socialinės atsakomybės formavimas racionalaus veikimo kontekste. *Ekonomika ir vadyba*. ISSN 1822-6515
34. Žičkienė, S., Kavaliauskienė, Ž. (2015). Polemika socialinės atsakomybės klausimais. *Socialinė atsakomybė verslo ir viešajame sektoriuje. Mokslo studija*. Šiaulių universitetas, p.325. ISBN 978-609-8179-00-2.
35. Žukauskienė, J. (2010). *Socialiai atsakingo verslo koncepcijos įgyvendinimas AB „Lietuvos draudimas“*. [Žiūrėta 2015-06-06]. Prieiga per internetą http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2010~D_20100903_001647-28947/DS.005.0.08.ETD

Informacijos šaltinių sąrašas

36. Baltoji banga (2012). *Apie iniciatyvą*. [Žiūrėta 2015-12-20]. Prieiga per internetą <http://www.baltojibanga.lt/apie-iniciatyva-baltoji-banga.html>
37. Baltoji banga (2012). *Veiklos ataskaita 2014 m. sausis – 2014 m. gruodis*. [Žiūrėta 2015-12-20]. Prieiga per internetą http://www.baltojibanga.lt/uploads/Ataskaitos/Baltoji_Banga_Veiklos_ataskaita_2014.pdf
38. Buy Smart +. Žalieji viešieji pirkimai Europoje. *Žalieji pirkimai*. [Žiūrėta 2015-12-10]. Prieiga per internetą <http://www.buy-smart.info/zalieji-pirkimai/zalieji-pirkimai2>

39. CSR network Lithuania (2013). [Žiūrėta 2015-11-20]. Prieiga per internetą: <http://csrbaltic.lt/apie-tinkla/>
40. DESUR (Developing Sustainable Regions Through Responsible SMEs). *DESUR Project*. [Žiūrėta 2015-12-10]. Prieiga per internetą <http://www.desur.eu/>
41. DESUR (Developing Sustainable Regions Through Responsible SMEs). (2013). *Įmonių socialinė atsakomybė: gerosios praktikos pavyzdžiai ir rekomendacijos*. [Žiūrėta 2015-12-10]. Prieiga per internetą <http://www.desur.eu/wp-content/uploads/2013/02/GuideGoodPracticesandRecommendations.pdf>
42. ES struktūrinė parama 2007-2013 m. *VP1-1.1-SADM-03-V priemonės „Įmonių socialinė atsakomybė“ stebėsenos rodiklių aprašas*. [Žiūrėta 2016-03-10]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/teises_aktu_priedai/SADM_TA_priedai/SADM_A1-188_4_priedas.doc
43. ES Vidaus rinka (2012). *Vystyti atsakingą verslą*. [Žiūrėta 2015-11-20]. Prieiga per internetą <http://esrinka.lt/esrinka/lt/verslas/vystyti-atsakinga-versla/>
44. EUR-Lex. (2008). *Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui - „Visų pirma galvokime apie mažuosius“ Europos iniciatyva „Small Business Act“*. KOM (2008) 394 galutinis. [Žiūrėta 2015-12-15]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52008DC0394>
45. EUR-Lex. (2013). 2013 m. gruodžio 11 d. *Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1287/2013, kuriuo sukuriama 2014–2020 m. įmonių konkurencingumo ir mažųjų bei vidutinių įmonių programa (COSME) ir panaikinamas Sprendimas Nr. 1639/2006/EB (OL 347/33, 2013-12-20)*. [Žiūrėta 2015-11-20]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32013R1287>
46. EUR-Lex. (2014). *Europos parlamento ir tarybos direktyva 2014/95/ES kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2013/34/ES nuostatos dėl tam tikrų didžiųjų įmonių ir grupių nefinansinės ir įvairovės informacijos atskleidimo*. [Žiūrėta 2016-04-10]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095>
47. Europos Komisija. (2011). *Komisijos komunikatas Europos parlamentui, tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Atnaujinta 2011–2014 m. ES įmonių socialinės atsakomybės strategija*. [Žiūrėta 2015-06-09]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52011DC0681>
48. Europos Komisija. (2015). *Bendras komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai. Veiksmų planas žmogaus teisių ir demokratijos srityje (2015–2019 m.) „Svarbiausias ES rūpestis - užtikrinti žmogaus teises“*. [Žiūrėta 2015-12-20]. Prieiga per internetą

- http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/join/com_join%282015%290016/_com_join%282015%290016_lt.pdf
49. Europos Komisija. *Įmonių socialinė atsakomybė (ISA) Europos Sąjungoje*. [Žiūrėta 2015-06-06]. Prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=331&langId=lt>
  50. Europos Komisijos faktų apžvalga. (2015). *Žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinys. Klausimai ir atsakymai*. [Žiūrėta 2015-12-20]. Prieiga per internetą http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6204_lt.pdf
  51. Global Reporting Initiative (2015). [Žiūrėta 2015-12-10]. Prieiga per internetą <https://www.globalreporting.org>.
  52. International Organization for Standardization (ISO). (2016) *Standards*. [Žiūrėta 2016-01-19]. Prieiga per internetą <http://www.iso.org/iso/home/standards.htm>
  53. Internetinis žurnalas „Ateities verslas. Socialiai atsakingo verslo klubas“. [Žiūrėta 2015-12-20]. Prieiga per internetą <http://www.svak.lt/>
  54. ISOstandartai.lt. (2013). *ISO 26000*. [Žiūrėta 2016-01-19]. Prieiga per internetą <http://www.isostandartai.lt/iso-26000-socialine-atsakomybe/>
  55. ISOstandartai.lt. (2013). *SA 8000*. [Žiūrėta 2016-01-19]. Prieiga per internetą <http://www.isostandartai.lt/sa-8000/>
  56. Jungtinių Tautų vystymo programa. (2007). *Įmonių socialinės atsakomybės padėties Lietuvoje bazinis tyrimas 2007*. Kaunas: UAB Kopa.
  57. Jurkaits, M. ir kt. *Įmonių socialinės atsakomybės standartai*. [Žiūrėta 2016-01-19]. Prieiga per internetą <http://analize.lt/praktine-analize/socialiai-atsakingas-verslas-lietuvoje/126-imoniu-socialines-atsakomybes-standartai.html#ixzz3LfuWd0n8>
  58. KTU Aplinkos inžinerijos institutas (APINI). (2013) *Įmonių socialinė atsakomybė*. [Žiūrėta 2016-01-19]. Prieiga per internetą http://ktu.edu/sites/default/files/imoniu_socialine_atsakomybe_isa_aplinkos_inzinerijos_institutas_www.ktu_ltaii_.pdf
  59. LAVA Lietuvos atsakingo verslo asociacija. *Nariai*. [Žiūrėta 2016-03-15]. Prieiga per internetą <http://www.asociacijalava.lt/nariai.html>
  60. LAVA Lietuvos atsakingo verslo asociacija. *Pasaulinis susitarimas*. [Žiūrėta 2015-12-20]. Prieiga per internetą <http://www.asociacijalava.lt/pasaulinis-susitarimas.html>
  61. Lietuva 2030. *Nacionalinis atsakingo verslo apdovanojimas (NAVA)*. [Žiūrėta 2016-01-05]. Prieiga per internetą <https://www.lietuva2030.lt/lt/gerosios-praktikos-pavyzdziai/1043-nacionalinis-atsakingo-verslo-apdovanojimas-ava>
  62. Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. (2015) *Socialinė įmonė - nauja įdarbinimo galimybė*. [Žiūrėta 2015-12-15]. Prieiga per internetą [https://www.ldb.lt/Informacija/PaslaugosDarbdaviams/Puslapiai/soc_imonės.aspx]

63. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. (2012). *Darnus vystymasis*. [Žiūrėta 2016-03-22]. Prieiga per internetą http://www.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1034
64. Lietuvos Respublikos Seimas. (2005). *Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas*. [Žiūrėta 2015-12-15]. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=268778
65. Lietuvos Respublikos Seimas. (2011). *Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas dėl žaliųjų pirkimų įgyvendinimo 2012–2015 metų priemonių patvirtinimo*. [Žiūrėta 2015-12-15]. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=415635&p_query=&p_tr2=2
66. Lietuvos Respublikos Seimas. (2012) *Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos*. (2012 m. gruodžio 13 d., Nr. XII-51). [Žiūrėta 2015-12-15]. Prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/download/7893/sesioliktosios%20vyriausybes%20programa.pdf>
67. Lietuvos Respublikos Seimas. (2012). *Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės programos*. [Žiūrėta 2015-12-15]. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439761
68. Lietuvos Respublikos Seimas. (2012). *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo*. (2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1482). [Žiūrėta 2015-12-15]. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439028&p_query=&p_tr2=2
69. Lietuvos Respublikos Seimas. (2012). *Lietuvos Respublikos socialinių įmonių įstatymas*. [Žiūrėta 2015-12-15]. Prieiga per internetą [http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=415130]
70. Lietuvos Respublikos Seimas. (2012). *Šešioliktosios vyriausybės 2012–2016 metų programa*. [Žiūrėta 2015-06-09]. Prieiga per internetą https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/planaimo_dokumentai/dok439761_1.DOC
71. Lietuvos Respublikos Seimas. (2014). *Seimo Darbo partijos frakcijos narės D. Mikutienės pranešimas: „Socialinių iniciatyvų įstatymas: sveikas darbuotojas – didžiausias įmonės turtas“*. [Žiūrėta 2015-12-29]. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_k=1&p_d=148021
72. Lietuvos Respublikos Seimas. *EUROVOC*. (2008). [Žiūrėta 2015-06-06]. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/ev/ev.disph?l1=1&l2=2&l3=3&l4=4&a_term=7942
73. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2015). *Nacionalinis atsakingo verslo apdovanojimas*. [Žiūrėta 2015-12-29]. Prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/lt/darbo-rinka-uzimtumus/imoniu-socialine-atsakomybe-isa/nacionalinis-atsakingo-verslo-apdovanojimas.html>

74. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2015). *Įmonių socialinė atsakomybė*. [Žiūrėta 2015-12-29]. Prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/lt/darbo-rinka-uzimtumas/imoniu-socialine-atsakomybe-isa.html>
75. Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija. (2015). *COSME programa*. [Žiūrėta 2015-12-20]. Prieiga per internetą <http://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/verslo-aplinka/smulkiojo-ir-vidutinio-verslo-politika/verslumo-skatinimas/europos-sajungos-verslumo-skatinimo-iniciatyvos/cosme-programa>
76. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2010). *Nutarimas „Dėl nacionalinės įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009–2013 metų programos ir jos įgyvendinimo 2009–2011 metų priemonių plano patvirtinimo“*. [Žiūrėta 2015-06-09]. Prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/download/7891/lrv%20nutarimas%20isa.pdf>.
77. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija. (2015). [Žiūrėta 2015-12-20]. Prieiga per internetą <https://rvk.lrv.lt/lt/naujienos/vilniuje-diskutuota-apie-socialiai-atsakingo-verslo-pletra>
78. Lietuvos standartizacijos departamentas. [Žiūrėta 2016-01-19]. Prieiga per internetą <http://www.lsd.lt>
79. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. *Įmonės socialinė atsakomybė (ISA)*. [Žiūrėta 2015-06-09]. Prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/lt/darbo-rinka-uzimtumas/imoniu-socialine-atsakomybe-isa/apie-imoniu-socialine-atsakomybe.html>
80. Lietuvos Respublikos Socialinės darbo ir apsaugos ministerija. *Trumpa informacija apie Pasaulinį susitarimą*. [Žiūrėta 2015-06-09]. Prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/lt/darbo-rinka-uzimtumas/imoniu-socialine-atsakomybe-isa/trumpa-informacija-apie-73c2.html>
81. Ramelis, A. (2015). *Viešojo sektoriaus vaidmuo socialiai atsakingo verslo plėtroje*. [Žiūrėta 2015-12-20]. Prieiga per internetą <https://www.lietuva2030.lt/lt/download/0e4b081803598f21f02b0e84c2823b9d15428438703eeb3960/1>
82. Teisės aktų registras. (2012). *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo*. [Žiūrėta 2015-12-15]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.31A566B1512D>
83. Teisės aktų registras. (2014). *Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl įmonių socialinės atsakomybės 2016–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo*. [Žiūrėta 2016-03-05]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/974612a0d15711e583a295d9366c7ab3>
84. Teisės aktų registras. (2014). *Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymas dėl Lietuvos verslumo veiksmų 2014–2020 metų plano patvirtinimo*. [Žiūrėta 2015-12-15]. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/rs/legalact/3af14520756311e4805fa6cb12e2ef99/format/MSO2010_DOCX/

85. Transparency International (2016). *Corruption Perceptions Index*. [Žiūrėta 2016-04-15]. Prieiga per internetą <http://www.transparency.org/>
86. UAB „Intelektualių resursų sistemų konsultantai“. (2015) *Įmonių socialinė atsakomybė*. [Žiūrėta 2015-12-15]. Prieiga per internetą <http://www.irs.lt/>
87. UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“. (2012). *Pavyzdinis įmonių socialinės atsakomybės diegimo planas valstybės institucijose*. [Žiūrėta 2015-06-09]. Prieiga per internetą http://www.ekt.lt/wp-content/uploads/2013/01/EKT_Pavyzdinis_planas.pdf
88. UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“. (2012). *Organizacijų socialinės atsakomybės diegimo valstybės institucijose galimybių studija*. [Žiūrėta 2015-06-09]. Prieiga per internetą http://www.ekt.lt/wp-content/uploads/2013/01/EKT_Galimybiu_studija.pdf
89. UAB „Kvalitetas“ ir Daxam Sustainability Services. (2012). *Pavyzdinis įmonių socialinės atsakomybės taikymo planas ir jo įgyvendinimo gairės valstybės valdomoms įmonėms*. [Žiūrėta 2015-06-09]. Prieiga per internetą <http://csr.baltic.lt/wp-content/uploads/2013/03/ISA-Gaires-valstybes-valdomoms-imonems.pdf>
90. UAB „Kvalitetas“. (2011). *Įmonių socialinės atsakomybės pažangos šalies lygmeniu vertinimo metodika*. [Žiūrėta 2016-03-22]. Prieiga per internetą <http://csr.baltic.lt/wp-content/uploads/2013/04/ISA-vertinimo-metodika.pdf>
91. UAB „Kvalitetas“. (2012). *Įmonių socialinės atsakomybės pažangos Lietuvoje šalies lygmeniu 2011 m. vertinimo ataskaita*. [Žiūrėta 2016-03-22]. Prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/download/6196/isa-pazangos-vertinimo-2011-m.-ataskaita.pdf>
92. UAB „PPMII Group“. (2013). *Žmogiškųjų išteklių plėtros ir socialinės sanglaudos sričių būklės analizės ir perspektyvų 2014–2020 m. parengimo vertinimas. Galutinė ataskaita*. [Žiūrėta 2015-12-10]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2012MVP/Zmogiskuju_istekliu_pletros_ir_socialines_sanglaudos_bukles_analize.pdf
93. United Nations Global Compact. (2016). [Žiūrėta 2016-03-10]. Prieiga per internetą <https://www.unglobalcompact.org>
94. United Nations Industrial development organization UNIDO (2015). *What is CSR?*. Žiūrėta 2015-06-06. Prieiga per internetą: [<http://www.unido.org/en/what-we-do/trade/csr/what-is-csr.html>]
95. Verslas atsakingai. (2014). *Nauda įmonei*. [Žiūrėta 2015-06-06]. Prieiga per internetą <http://verslasatsakingai.lt/nauda-imonei/>
96. Visionary Analytics. (2015). Teminio tyrimo ataskaita „*Socialiai atsakingas verslas: kur link judame?*“ [Žiūrėta 2016-04-20]. Prieiga per internetą <https://www.lietuva2030.lt/lt/download/c28c72b6073207eb5f4fb997da4cc72a3a32219616852871d5/1>

PRIEDAI

ES įgyvendinamų iniciatyvų ĮSA srityje sąrašas

Data	Iniciatyva
2000 m. (kovo 23-24 d.)	Atskiras Europos Tarybos vadovų susitikimas Lisabonoje Kvietimas geriausiose verslo praktikose atkreipti dėmesį į socialinės atsakomybės jausmą, užtikrinti nuolatinį mokymą, darbo organizavimą, lygias galimybes, socialinę įtrauktį ir darnią plėtrą. http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c10241_en.htm
2000 m. (gruodžio 7-10 d.)	Europos Tarybos vadovų susitikimas Nicoje. Europos socialinėje darbotvarkėje patvirtinta būtinybė atsizvelgti į socialinę atsakomybę. http://www.europarl.europa.eu/summits/nice1_es.htm
2001 m. (kovo 23-24 d.)	Europos Tarybos vadovų susitikimas Stokholme Komisija paskelbia, kad pateiks Žaliąją knygą dėl ĮSA. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/es/ec/ACF429.html
2001 m. (liepos 18 d.)	Paskelbta Žalioji knyga dėl Europos bendrosios socialinės atsakomybės sistemos skatinimo. Paremtos ES ĮSA iniciatyvos ir nubrėžtos esminės gairės ĮSA plėtrai ES. Žalioji knyga paskatino ES valstybes reikšti savo nuomonę ne tik aplinkosaugos ar darbo ir poilsio balanso, bet ir konkrečiais klausimais, kokias teises privalo turėti įmonės restruktūrizacijos metu atleidžiami darbuotojai. (Gudonienė, Leipuvienė, 2007) http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0366&qid=1399486569474&from=EN
2002 m. (liepos 27 d.)	Komunikatas „ĮSA. Verslo indėlis į darnią plėtrą“. http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/empl/20030423/com%282002%290347_EN.pdf
2004 m. sausio mėn.	ĮSA. Europos Sąjungos valstybės narės į nacionalines valstybių politikas įtraukia valstybėse narėse įgyvendinamas iniciatyvas ĮSA srityje (naujas variantas paskelbtas 2007 m. rugsėjo mėn.). http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=es&pubId=632&type=2&furtherPubs=no
2004 m. (birželio 29 d.)	Europos daugiapusio požiūrio forumas rekomenduoja viešosioms institucijoms priimti savo vaidmenį SA srityje. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/corporate-social-responsibility/multistakeholder-forum/2010-meetings/index_en.htm
2005 m. (kovo 22-23 d.)	Europos Tarybos vadovų susitikimas Briuselyje. Sutarta, kad darni plėtra yra pagrindinis visų Europos Bendrijos politikų tikslas. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/es/ec/84344.pdf
2006 m. (kovo 22 d.)	Komunikatas dėl partnerystės augimo ir užimtumo labai įgyvendinimo. Europa – meistriškumo ĮSA srityje vieta. Komisija mano, kad ĮSA yra svarbi visiems europiečiams, kadangi ji yra vienas iš Europos socialinio modelio aspektų. ĮSA gali prisidėti siekiant tvaraus vystymosi, sustiprinti inovacinį Europos potencialą ir konkurencingumą ir tokiu būdu padidinti įsidarbinimo galimybes ir kurti darbo vietas. Būtina toliau skatinti ĮSA siekiant užtikrinti naująją „augimo ir užimtumo“ partnerystę ir įgyvendinant tvaraus vystymosi tikslus. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0136:FIN:lt:PDF
2007 m. kovo mėn.	Parlamentas patvirtino Howitto ataskaitą ĮSA srityje „Nauja partnerystė“. http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2013-0023+0+DOC+PDF+V0//ES
2007 m. (spalio 8 d.)	Europos Komisijos komunikatas COM(2007) 379 Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Netaršios ir konkurencingos MVĮ. Programa, skirta padėti mažosioms ir vidutinėms įmonėms laikytis aplinkosaugos teisės aktų“. Mažosios ir vidutinės įmonės (MVĮ) 2 yra didelė Europos ekonomikos sudedamoji dalis – jos sudaro apie 99 % visų įmonių ir sukuria 57 % pridėtinės ekonominės vertės 3 . Todėl jų vaidmuo diegiant Europos ekonomikoje tvaresnius gamybos ir vartojimo modelius taip pat yra labai svarbus. http://ec.europa.eu/environment/archives/sme/pdf/com_2007_379_lt.pdf

Data	Iniciatyva
2010 m. kovo mėn.	<p>Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija (2010 m. kovo 30 d. oficialus leidimas), 101, 102 str.</p> <p>Kaip nesuderinami su vidaus rinka yra draudžiami: visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas vidaus rinkoje; bet koks vienos ar keleto įmonių piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi vidaus rinkoje arba didelėje jos dalyje, galintis paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą.</p> <p>http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=OJ%3AC%3A2010%3A083%3ATOC</p>
2010 m. spalio mėn.	<p>Paskelbta teisinės sistemos žmogaus teisių ir aplinkos apsaugos srityje, taikomos Europos įmonėse, kurios veikia ne Europos Sąjungos šalyse, studija.</p> <p>http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/files/business-human-rights/101025_ec_study_final_report_es.pdf</p>
2011 m.	<p>Komisijos tyrimas apie ES padėtį darnios veiklos ataskaitų srityje.</p> <p>http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=331&newsId=1013&furtherNews=yes</p>
2011 m.	<p>Komunikatas dėl naujos ES 2011 – 2014 m. strategijos įmonių socialinės atsakomybės srityje. Dėl ekonomikos krizės ir jos socialinių padarinių iš dalies sumažėjo vartotojų pasitikėjimas verslu. Visuomenė dėmesį nukreipė į socialinius ir etinius įmonių veiklos aspektus. Vėl imdamasi pastangų skatinti ĮSA, Komisija siekia vidutinės trukmės ir ilgalaikiu laikotarpiu sukurti sąlygas, palankias tvariam ekonomikos augimui, atsakingam įmonių elgesiui ir ilgalaikiam užimtumui. Dėl išvardintųjų priežasčių, strategijoje „Europa 2020“ EK išsipareigojo atnaujinti ES strategiją, kad paskatintų įmones prisiimti socialinę atsakomybę. Prisiimdamas socialinę atsakomybę įmonės gali gerokai prisidėti siekiant Europos Sąjungos sutarties tikslų, susijusių su tvaria plėtra ir labai konkurencinga socialinės rinkos ekonomika</p> <p>http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:ES:PDF</p>
2013 m. vasario mėn.	<p>Europos Parlamentas priėmė dvi rezoliucijas – Įmonių socialinė atsakomybė. Atskaitingas, skaidrus ir atsakingas įmonių elgesys ir tvarus augimas ir Įmonių socialinė atsakomybė. Visuomenės interesų gynimas ir tvaraus bei įtraukaus atsigavimo siekis, kuriose pabrėžiama įmonių skaidrumo svarba.</p>
2014 m. (spalio 22 d.)	<p>Direktyva 2014/95/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2013/34/ES nuostatos dėl tam tikrų didžiųjų įmonių ir grupių nefinansinės ir įvairovės informacijos atskleidimo.</p> <p>Ši prievolė susijusi su ES identifikuoto tikslo siekimu, t.y. nustatyti tvarumui kylančią riziką ir padidinti investuotojų ir vartotojų pasitikėjimą: nefinansinės informacijos atskleidimas iš tikrųjų yra labai svarbus žingsnis siekiant pereiti prie tvarios pasaulinės ekonomikos, kurioje ilgalaikis pelningumas derinamas su socialiniu teisingumu ir aplinkos apsauga. Todėl Europos Parlamentas paragino Komisiją pateikti pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl įmonių nefinansinės informacijos atskleidimo, kuriuo būtų užtikrinamas aukšto lygio veiklos lankstumas, kad būtų atsižvelgiama į daugialypį įmonių socialinės atsakomybės pobūdį ir įmonių įgyvendinamos socialinės atsakomybės politikos įvairovę derinant su pakankamu palyginamumo lygiu siekiant patenkinti investuotojų ir kitų suinteresuotųjų šalių poreikius, taip pat poreikį vartotojams suteikti lengvą prieigą prie informacijos apie įmonių poveikį visuomenei.</p> <p>http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.330.01.0001.01.LIT</p>

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis

<http://www.desur.eu/wp-content/uploads/2013/02/GuideGoodPracticesandRecommendations.pdf>

Lietuvos įmonės ir organizacijos - Jungtinių Tautų Pasaulinio susitarimo narės

Pavadinimas/Name	Tipas/Type	Veiklos sritis/Sector	Šalis/Country	Narystės pradžia /Joined On
AB Energijos skirstymo operatorius (ESO)	Company	Electricity	Lithuania	2009-04-14
Association "Svari gamta"	NGO Local	Not Applicable	Lithuania	2014-08-26
Electronic House UAB	Small or Medium-sized Enterprise	Electronic & Electrical Equipment	Lithuania	2012-05-22
Grand Partners, Ltd.	Small or Medium-sized Enterprise	Support Services	Lithuania	2012-08-13
Interlux, Ltd.	Small or Medium-sized Enterprise	Health Care Equipment & Services	Lithuania	2012-11-27
JSC Eugesta	Company	General Retailers	Lithuania	2011-11-22
JSC Vakarų Medienos Grupe	Company	Household Goods & Home Construction	Lithuania	2011-04-11
Kaunas University of Technology	Academic	Not Applicable	Lithuania	2012-01-11
Kauno kolegija / University of Applied Sciences	Academic	Not Applicable	Lithuania	2012-05-18
Konekesko Lietuva UAB	Small or Medium-sized Enterprise	General Retailers	Lithuania	2011-01-11
Kopa, Inc.	Small or Medium-sized Enterprise	General Industrials	Lithuania	2011-02-09
Kvalitetas, Ltd.	Small or Medium-sized Enterprise	Support Services	Lithuania	2011-01-25
Lietuvos Draudimas AB	Company	Financial Services	Lithuania	2008-09-04
Lietuvos energijos gamyba, AB	Company	Electricity	Lithuania	2012-05-23
Omnitel UAB	Company	Mobile Telecommunications	Lithuania	2008-12-11
Pakmarkas	Small or Medium-sized Enterprise	General Industrials	Lithuania	2005-06-13
Panevezys College	Academic	Not Applicable	Lithuania	2011-08-24
PR Service/Edelman Affiliate (UAB PIAR)	Small or Medium-sized Enterprise	Media	Lithuania	2011-09-22
SEB Bank	Company	Financial Services	Lithuania	2005-06-21
Siauliai State College	Academic	Not Applicable	Lithuania	2012-01-17
SMK University of Applied Social Sciences	Academic	Not Applicable	Lithuania	2010-10-29
Swedbank Lithuania	Company	Financial Services	Lithuania	2006-12-04
TEO LT, AB	Company	Fixed Line Telecommunications	Lithuania	2005-06-14
UAB "Intelligent Capital"	Small or Medium-sized Enterprise	Financial Services	Lithuania	2014-04-29
UAB "Lords LB Asset Management"	Small or Medium-sized Enterprise	Real Estate Investment Trusts	Lithuania	2015-04-17
UAB Ekonomines	Small or Medium-sized Enterprise	Support Services	Lithuania	2005-06-13

Pavadinimas/Name	Tipas/Type	Veiklos sritis/Sector	Šalis/Country	Narystės pradžia /Joined On
Konsultacijos Ir Tyrimai	Enterprise			
UAB Girteka Logistics	Company	Industrial Transportation	Lithuania	2015-03-03
UAB Medicinos Bankas	Company	Financial Services	Lithuania	2005-06-14
UAB Raminora - SPA Vilnius SANA	Company	Health Care Equipment & Services	Lithuania	2012-08-28
UAB Scandye	Small or Medium-sized Enterprise	General Industrials	Lithuania	2013-02-14
UAB Svyturys- Utenos Alus	Company	Beverages	Lithuania	2006-06-22
UAB Traidenis	Small or Medium-sized Enterprise	General Industrials	Lithuania	2005-06-14
UAB Vilniaus Vandenys	Company	Gas, Water & Multiutilities	Lithuania	2011-07-25
Utenos Vandenys	Small or Medium-sized Enterprise	Gas, Water & Multiutilities	Lithuania	2011-05-27
Vytautas Magnus University	Academic	Not Applicable	Lithuania	2014-12-16

Šaltinis: sudaryta autorės pagal <https://www.unglobalcompact.org>